

Καλῶς στούφ φίλουν δοῦ Θεοῦ κί τούν ιχτρὸν δῆς πίττας¹.

Καλῶς τὸ φίλο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἐχθρὸ τῆς πίττας.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ δῆθεν φίλου ποὺ ἀποβλέπει σὲ κάποιον συμφέρον.

Παρά νά τούν ἔχου φίλουν, κάλλια νά τούν ἔχου ἄχτρὸν.

Παρά νά τὸν ἔχω φίλο, κάλλιο νά τὸν ἔχω ἐχθρό.

Ὅταν ἓνας γνωστός σου σοῦ φέρεται τόσο ὑπουλα ἢ τόσο ἐπιζήμια, ὥστε εἶναι προτιμότερο νά τὸν ἔχεις δηλωμένον ἐχθρό σου γιὰ νά μπορεῖς νά ἀμυνθεῖς.

Φίλε μου στήν ἀνάγκημ μου, κί ιχτρέ μου στήχ χαράμ μου².

Φίλε μου στήν ἀνάγκη μου, κί ἐχθρέ μου στή χαρά μου.

Στις δύσκολες στιγμὲς δοκιμάζεται ὁ πραγματικὸς φίλος.

Πβ.: Φίλε μου, ἐν τῇ ἀνάγκη μου, καὶ μὴ ἐν τῇ σπατάλῃ μου³.

Εἰς τὰς χαρὰς τῶν φίλων σου κ' εἰς τὰ καλέσματά των νά γίνεσ' ὀλοπρόθυμος καὶ τρέχης κ' ὑπαγαίνης· εἰς θλίψεις δὲ καὶ συμφορὰς τρέχε καὶ πρὶν σὲ κρᾶξουν, καὶ μέριζε τὸ πάθος τους, ἔχε κοινὸν τὸν πόνον· τοῦτο γάρ ἐνι ἄξιον ἀγάπης εἰς τοὺς φίλους⁴.

Δοκίμαζε τοὺς φίλους ἐκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασανίζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν⁵.

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ. Α', σ. 221, λ. ἄγιος 18, φίλος 49 (103). IANE, λ. ἄγιος 3.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φίλος 94 (19). Λαογρ. Π', σ. 299. IANE, λ. ἀνάγκη 3γ. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 623.

3. Πλανούδης, ἀρ. 34, Kurtz, σ. 18. Βάρνερ, λ. φίλος 9, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 118.

4. Σπανέας, Ἄλεξιου Κομνηνοῦ ποίημα παραινετικὸν 400-404, G. Wagner, σ. 17. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΕΕΚΣ Γ', σ. 82, ΒΒΠ Σ', σ. 433.

5. Ἰσοκράτης, Δημόν. 25. Βλ. καὶ Ν. Πολίτη, Πανδώρα ΙΗ', σ. 435, ἀρ. 23.

φιλω

1185

Ἐν ἀμβουροῦν νὰ δακάσουν γι φιλοῦν¹.

Δὲν μποροῦν νὰ δαγκάσουν καὶ φιλοῦν.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴ διάθεση νὰ κάμουν τὸ κακό, ἀλλὰ ἐπειδὴ φοβοῦνται τὶς συνέπειες, ὑποκρίνονται καὶ κολακεύουν.

Πβ.: Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἄϊδαο πύλησιν
ὄς χ' ἕτερον μὲν κεύθη ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπη².

Φλεβάρης

1186

Ἡ Φλιδάρης κι ἀφ φλιδίσει,
καλουκαίριθ θὰ μυρίσει.

*Ὁ Φλεβάρης κι ἂν φλεβίσει,
καλοκαίρι θὰ μυρίσει.*

ἦ

Ἡ Φλιδάρης φλιδαρίγγει,
κι καλουκιρνὰ μυρίγγει³.

*Ὁ Φλεβάρης φλεβαρίζει
καὶ καλοκαιρνὰ μυρίζει.*

Ὅσο κρὺο κι ἂν κάνει τὸ Φλεβάρη, τὸ καλοκαίρι πάντως εἶναι κοντά.

φοβᾶμαι

1187

Ἄν ἰφουούμουν βουνδικὸς κι ἂν ἔτρεμα γυφίτσις !

Ἄν ἐφοβόμουν ποντικὸς κι ἔτρεμα τὶς νυφίτσεσ !

Περιφρονητικὴ ἀπάντηση στὸ δειλὸ ποὺ φοβερίζει.

1188

Αὐτὸς φουᾶτι κι τοὺν γίσκιουν δου⁴.

1. Πβ.: Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 1352.

2. Ὁμηρος, Ἰλιάς I 312-313.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. Φλεβάρης 4 (15). Λαογρ. Β', σ. 690, ἀρ. 6, καὶ σ. 674. ΙΑΝΕ, λ. βορίζω Α 1, γαιδουρίζω 1 β. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 11.

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φοβᾶμαι 34 (4). Λαογρ. Β', σ. 327.

Αὐτὸς φοβᾶται καὶ τὸν ἴσκιό του.

Γιὰ τοὺς δειλοὺς.

Πβ.: Σὺ δὲ δεδιῶς ἄν, τὸ λεγόμενον, τὴν σαυτοῦ σκιάν¹.

1189

Ἐσ σὶ φουοῦμου πλιόθ, Θεέ, ὅ,τι κι ἄθ θέλεις κάμι,
κι ἄν ἔχεις κι ἄλλα βάσανα μὲς στοῦ κουρμίμ μου βάλι.

Δὲ σὲ φοβᾶμαι πιά, Θεέ, ὅ,τι κι ἄν θέλεις κάμε,
κι ἄν ἔχεις κι ἄλλα βάσανα μὲς στὸ κορμί μου βάλε.

Δίστιχο ἀπὸ μοιρολόι, — ἡ ἀπελπισία σὲ μεγάλη συφορά πού ἔρχεται ὕστερ'
ἀπὸ πλῆθος ἄλλες.

1190

Ἡ βριμένους ἀποὺ τῆβ βροχὴν ἔφ φουᾶτι².

Ὁ βρεμένος ἀπὸ τῆ βροχὴ δὲ φοβᾶται.

Οἱ ἀπανωτὲς δοκιμασίες δίνουν ἀντοχὴ καὶ ἀπάθεια.

1191

Στὰ φουοῦμου ἐλαχα³.

Σ' ὅ,τι φοβόμουνα ἐλαχα.

Ὅταν παθαίνεις τὸ κακὸ πού φοβόσουν.

φοβέρα

1192

Κι οἱ ἄοι φουέριαθ θέλουν⁴.

Καὶ οἱ ἄγιοι φοβέρα θέλουν.

Γιὰ νὰ ἐπιτύχει κανεὶς κάτι χρειάζεται πολλές φορές καὶ κάπως ἔντονη στάση⁵.

1. Πλάτων, Φαίδων 101 c-d.

2. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φοβᾶμαι 11 (29). Λαογρ. Γ', σ. 224· ΙΑ', σ. 141, ἀρ. 108. Δ. Λουκοπούλου - Δ. Λουκάτου, ἀρ. 800.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φοβᾶμαι 5 (38).

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φοβέρα (1). ΙΑΝΕ, λ. ἄγιος 3. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 184. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 707.

5. Ἡ παροιμία ἔμεινε ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο ἀνέκδοτο : Μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρό, ἕνας χωριάτης, πού τὸν ἐπίασε μπόρα, ἔτρεξε νὰ φυλαχτεῖ σὲ κάποιον ἐρημοκλήσι, κι ἐκεῖ

Τοῦ φοιτῆδάρη ἡ μάνα μῆϊ κλαίει μῆϊ γιλᾶ¹.

Τοῦ φοβιτσιάρη ἡ μάνα οὔτε κλαίει οὔτε γελάει.

ἦ

Τοῦ φοιτῆδάρη ἡ μάνα φόουν 'έν ἔχει.

Τοῦ φοβιτσιάρη ἡ μάνα φόβο δέν ἔχει.

Ἄφοφοδεῆς καὶ ὁ δειλὸς οὔτε ἀγωνίες προξενοῦν στοὺς δικούς τους, οὔτε καὶ ικανοποιήσεις τοὺς δίνουν.

Πβ.: Δειλοῦ μήτηρ οὐκ ἐχάρη².

Δειλοῦ μήτηρ οὐ κλαίει³.

Δειλοῦ μήτηρ οὐ κλαίει, ἀλλ' οὐδὲ χαίρει⁴.

φόβος

Ἡ φόους φυλάει τ' ἀμβέλλια⁵.

Ἄφοβος φυλάει τ' ἀμπέλια.

Ἄταν ὑπάρχει ὁ φόβος τῶν συνεπειῶν, διστάζει κανεὶς νὰ προδεῖ σὲ κακὴ πράξη.

Πβ.: Ἄφοβος καὶ τὰ ἔρημα φυλάγει⁶.

ἔφαγε τὸ λάδι τοῦ ἀγίου. Ἄταν ἡ μπόρα πέρασε, καὶ σηκώθηκε νὰ φύγει, καθὼς κρατοῦσε τὸ ραβδί του περασμένο ὀριζόντια πίσω ἀπὸ τὴ μέση του, ἡ πόρτα δὲν τὸν χωροῦσε, καὶ νόμισε πὼς ἦταν ὁ ἅγιος πού τὸν ἐμπόδιζε, γιὰ νὰ τὸν τιμωρήσει. Θυμωμένος, ἄρπαξε τότε τὸ ραβδί του στὸ χέρι γιὰ νὰ φοβερήσει τὸν ἅγιο, ἔτσι ὅμως τὸ ἐμπόδιο ἔπαψε νὰ ὑπάρχει, καὶ μπόρεσε καὶ πέρασε. Ἄ χωριάτης νόμισε πὼς ὁ ἅγιος τὸν ἐλευθέρωσε ἐπειδὴ τὸν φοβήθηκε, καὶ τότε εἶπε τὴν παραπάνω φράση, πού ἔμεινε παροιμιακὴ.

1. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φοβιτσιάρης 5 (5). Λαογρ. Σ', σ. 65, λ. φορετζέας.

2. Πλανοῦδης, ἀρ. 142, Kurtz, σ. 32. Βλ. καὶ Ν. Πολίτη, Παρ. Δ', σ. 313, λ. δειλὸς 1.

3. Μακκάριος, III 23. Βλ. καὶ Ν. Πολίτη, Παρ. Δ', σ. 313, λ. δειλὸς 2.

4. Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 3, ἀρ. 10· Δ', σ. 313, λ. δειλὸς 3.

5. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φόβος 18α (25). Λαογρ. Β', σ. 327· Γ', σ. 224. Δ. Λουκοπούλου - Δ. Λουκάτου, ἀρ. 804. ΙΑΝΕ, λ. ἀπαντῶ 5. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 121. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 1090.

6. Βάρνερ, λ. ἔρημος 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 60.

φορτώνομαι

1195

Ἰπῆιν γι ἤρτισ σουλουνοῦ κὶ κουλουνού, τὰ χρίδια φουρτου-
μέγους.

Πῆγε κι ἤρθε σεινάμενος κουνάμενος, τ' ἀρχίδια φορτωμένος.

Γύρισε μὲ ἄδεια χέρια, ἄπρακτος.

φορτώνω

1196

Δικουχτῶ Μυτιληννέ γάραδουν ἰφούρτωνναν, κὶ πάλι ἔλεαν :
« Ὅλι στήμ μοναξιάμ μας »¹.

Δεκαοχτῶ Μυτιληνιοὶ γάιδαρον ἐφόρτωναν, καὶ πάλι ἔλεγαν :
« Ἀλλὶ στή μοναξιά μας ».

Γιὰ τοὺς ἀνίκανους νὰ τελειώσουν μιὰ δουλειά.

Πβ.: Πέντε νομάτοι ἐφόρτωναν ἓνα γάϊδαρον καὶ ἔλεγαν ἀνάθεμα
τῇ μοναξιά².

1197

Ἰφούρτωσὶν δα στοῦμ βιτεινόν³.

Τὰ φόρτωσε στὸν πετεινό.

Ὅταν κανεὶς ἀμελεῖ νὰ ἐκτελέσει ἓνα χρέος του καὶ τελικὰ τὸ ἐγκαταλείπει.

φορῶ

1198

Γιὰ καλὸν γι γιὰ κακὸν δού καπέλλουφ φόρα του.

Γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ τὸ καπέλο φόρα το.

Συμβουλή νὰ εἶναι κανεὶς προνοητικὸς.

1. Πβ.: *N. Πολίτη, Παρ., λ. φορτώνω 4 (10).

2. Βάρνερ, λ. γάδαρος 10, N. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 46.

3. Πβ.: N. Πολίτη, Παρ., λ. φορτώνω 13 (6). Λαογρ. Γ', σ. 224· Π', σ. 299.

φοῦρνος

1199

Φοῦρνος μὴν ἄψει, ψουμιὰ μὴμ ψήσει !¹

Φοῦρνος ἄς μὴν ἀνάψει, ψουμιὰ ἄς μὴ ψήσει !

Λέγεται ἀπὸ ἄνθρωπο ἐντελῶς κατεστραμμένο, ποῦ ἀδιαφορεῖ πιά γιὰ τὰ πάντα.

Πβ.: Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί².

φουρτούνα

1200

Ἡ καλὸς ἢ καπιτάγιους στῆφ φουρτούναφ φαίγιτι³.

Ὁ καλὸς ὁ καπετάνιος στῆ φουρτούνα φαίνεται.

Ὁ ἄξιος ἄνθρωπος στὶς δύσκολες στιγμὲς δείχνει τὴν ἀξία του.

φρόνιμος

1201

Εἰς τοὺς φρέγιμους ἰλλία⁴.

Στοὺς φρόνιμους λίγα⁵.

Ὁ συνετὸς κι ἐξυπνὸς ἄνθρωπος δὲν χρειάζεται πολλὰ λόγια γιὰ νὰ καταλάβει, γιὰ νὰ πειστεῖ. — Λέγεται καὶ σὰν ἀπειλητικὴ προειδοποίηση, μὲ τὴν ἔννοια : « Ἄν εἶσαι φρόνιμος, ἀρκέσου σὲ ὅ,τι σοῦ εἶπα. Ἄλλιῶς, ἔχω καὶ ἄλλα μέσα γιὰ νὰ σὲ κάμω νὰ συμμορφωθείς. »

Πβ.: Τῷ φρονίμῳ σήμαινε· τῷ δ' ἀγροίκῳ σύριττε⁶.

Τοῦ φρονίμου χάραζε καὶ τοῦ τρελλοῦ ξετέλειωνε⁷.

Καὶ τοῦ φρονίμου χάρασσε καὶ κεῖνος ἀγροικᾷ σε⁸.

1. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φοῦρνος 10 (5). Λαογρ. Γ', σ. 217, λ. πεθαίνω. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τευχ. 6, σ. 74.

2. [Ἄνωθόμου Τραγ.], ἀπ. 513, Nauck², σ. 940 = Στοβαῖος, Ἐκλ., 2, 7, 13, σ. 121, στ. 12.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φουρτούνα 3 (3).

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φρόνιμος 36 (15).

5. Ἐννοεῖται : λόγια.

6. Κατζιούλης, ἀρ. 2386, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 112.

7. Βάρνερ, λ. φρόνιμος 4, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 120.

8. Ἐμμανουὴλ Γεωργηλᾶς, Τὸ θανατικὸν τῆς Ρόδου 336, σ. 420. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΣΒΠ, σ. 91, ἀρ. 12· ΒΒΠ Σ', σ. 382.

Φρονίμων ἀνδρὶ εἷς λόγος ἀρκέσει, ἀσύνητον δὲ οὐδὲ αὐτὰ τὰ πρά-
γματα σωφρονίσουσιν¹.

Ἄρεται δ' αἰεὶ μεγάλοι πολὺμυθοί·
βιαῖά δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν ἀκοά
σοφοῖς².

1202

Ἐλατι βοῦλοι οἱ φρέγιμοι νὰ φάϊτι τοῦ λουλλοῦ τοῦ φαῖν³.

Ἐλάτε ἔλοι οἱ φρόνιμοι νὰ φᾶτε τοῦ τρελοῦ τὸ φαῖ.

Γιὰ κείνους ποὺ ξεδεύονται ὑπερβολικὰ γιὰ νὰ περιποιηθοῦν τοὺς ἄλλους.

1203

Σὶ δυὸ λουλλὸς βάλλουν γι ἕναν ι-φρέγιμουν.

Σὲ δυὸ τρελοῦς⁴ βάζουν κι ἕνα γνωστικό.

Ἄοταν, ἀπὸ ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης σ' ἕνα ἢ περισσότερα πρόσωπα, ἀναθέτεις
καὶ σὲ ἄλλους νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἴδια δουλειά.

φτάνω

1204

Ἄργα σταφύλλια, φτάξιτι⁵.

Ἄργα⁶ σταφύλια, ὠριμάστε.

Ἄοταν κανεὶς καταλαμβάνεται ἀπὸ παράλογη βιασύνη.

1205

Ἐμ μᾶς φτάγγει ἡ χουλή μας,
κὶ καυλώγγει κι ἡ ψουλή μας.

Δὲ μᾶς φτάνει ἡ χολή μας,
καὶ καυλώνει καὶ ἡ ψωλή μας.

1. Κεκαυμένος, Στρατηγικὸν 91, Wassiliewski-Jernstedt, σ. 37, στ. 31-32. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΣΒΠ, σ. 91, ἀρ. 12· ΒΒΠ Σ', σ. 383.

2. Πίνδαρος, Θ' Πυθ. 76-77. Βλ. καὶ Ν. Πολίτη, Πανδώρα ΙΘ', σ. 358, ἀρ. 68.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ. Δ', σ. 76, λ. γνωστικός 2· λ. φρόνιμος 7 (8). Λαογρ. Β', σ. 314, λ. ζουρλός, σ. 672, λ. παλαβός Σ', σ. 486, λ. γνωστικός 1. ΙΑΝΕ, λ. βίος 5. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 6, σ. 13.

4. Ἐννοεῖται : ἀνάμεσα.

5. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φτάνω 1 (25).

6. Ὄψιμα.

"Όταν, σὲ μιὰ περίστασι δύσκολη, ἔχει κανεὶς ἀξιῶσεις ἐντελῶς παράκαιρες.

1206

"Όπου ἔν ἰφτάγγει τοῦ χέρισ σου,
μὴν γριμμάγγεις τοῦ καλάθισ σου¹.

"Όπου δὲ φτάνει τὸ χέρι σου,
μὴν κρεμᾶς τὸ καλάθισ σου.

Μὴν ἐπιδιώκεις πράματα ἀκατόρθωτα.

Πβ.: Καδ δύνασιν δ' ἔρδειν ἰέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν².

φτύνω

1207

"Αν ἰφτύξου πάνου, φτύννου τοῦθ Θιόν,
ἄν ἰφτύξου κάτου, φτύννου τὰ γέγγια μου³.

"Αν φτύσω πάνω, φτύνω τὸ Θεό,
ἄν φτύσω κάτω, φτύνω τὰ γένια μου.

"Όταν ὅποιαδήποτε ἀπόφασι καὶ νὰ πάρει κανεὶς, θὰ ἔχει συνέπειες δυσάρεστες.

Πβ.: "Ανω ὁ πτύων, εἰς ἑαυτὸν πτύει⁴.

"Όποῦ φτύνει στὸν οὐρανό, φτύνει (στὸ) πρόσωπό του⁵.

Οὐδεὶς ἔπτυσεν εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς μὴ τὸ πτύσμα πρὸς τὸ αὐτοῦ
καταπεσεῖν πρόσωπον⁶.

"Ό πτύων εἰς τὸν οὐρανόν τὰ γένειά του πτύει⁷.

Οὐρανόν πτύεις⁸.

φτύσμα

1208

Φτύσμαν γόλλημαν.

-
1. Πβ.: *N. Πολίτη, Παρ., λ. φτάνω 17 (24).
 2. Ἡσίοδος, Ἔργα καὶ Ἡμέραι 336.
 3. Πβ.: *N. Πολίτη, Παρ., λ. φτύνω 1 (19). Λαογρ. Β', σ. 617, ἀρ. 1. Δ. Λουκοπούλου - Δ. Λουκάτου, ἀρ. 814. IANE, λ. ἔνω 1.
 4. Κατζιοῦλης, 101/26, N. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 132.
 5. Βάρνερ, λ. φτύω 1α, N. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 120.
 6. Πλανούδης, ἀρ. 9, Kurtz, σ. 15.
 7. K. Krumbacher, MGS, σ. 120, ἀρ. 29. N. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 8, ἀρ. με'.
 8. Ἀποστόλιος, VI 57.

Φτύσμα κόλλημα.

"Όταν δυὸ ἄνθρωποι μοιάζουν πολύ.

φτωχαίνω

1209

"Αρχουνδας χάν ι-φτουχάγει
τὰ παλλιὰ τεφτέρια πιάγγει¹.

Ἐρχοντας ὅταν φτωχύνει
τὰ παλιὰ τεφτέρια πιάνει.

"Όταν βρεθεῖ κανεὶς στὴν ἀνέχεια, ξεσκαλίζει ὄλους τοὺς παλιούς λησμονη-
μένους λογαριασμούς.

φτώχεια

1210

Ἐ φτώχεια θέλει πιδεξιουσύγη².

Ἐ φτώχεια θέλει ἐπιδεξιουσύγη.

Ἐ φτωχός, γιὰ νὰ τὰ βγάξει πέρα, πρέπει νάνα ἐπιδέξιος καὶ πολυμήχανος.

Πβ.: Πενία τέχνας ἐργάζεται³.

Πτωχεία τὰς ἀπλὰς ἐσθῆτας κατέδειξε⁴.

Ἐ πτωχεία κατέδειξε τὰ μοναπλᾶ⁵.

Πενίη σοφίην ἔλαχεν⁶.

Ἐ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει⁷.

1211

Ἐ φτώχεια κλέφτην ἔφ φουᾶτι⁸.

Ἐ φτώχεια κλέφτη δὲ φοβᾶται.

Ἐ ἄπορος δὲν κινδυνεύει νὰ τὸν κλέψουν.

1. Πβ.: Ν. Πολίτης, Παρ., λ. φτωχαίνω 2 (9). Λαογρ. Γ', σ. 213, λ. μουφλου-
ζεύω.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φτώχεια 17 (40). Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 908.

3. Κατζιούλης, ἀρ. 1964, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 106.

4. Πλανούδης, ἀρ. 208, Kurtz, σ. 40.

5. Κ. Krumbacher, MGS, σ. 117, ἀρ. 6. Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 6, ἀρ. θ'.

6. Γρηγόριος Κύπριος, Δ II 100· Μ, IV 87.

7. Θεόκριτος, ΚΑ' 1. Βλ. καὶ P. G. Heimgartner, σ. 122.

8. Πβ.: IANE, λ. ἀπὸ Α 8.

Πβ.: Ἐξ ὧν περίκειμαι, κλέπτῃν οὐ πτοοῦμαι¹.

Πτωχὸς μέριμναν μὴ ἐχέτω².

Πτωχὸς οὐχ ὑφίσταται ἀπειλήν³.

Ὁ πένης οὐ δέδοικε μεταβολήν⁴.

Οὐ κλειῖδ', οὐχὶ θύραν ἔχον, οὐ κύνα· πάντα περισσὰ
ταῦτ' ἐδόκει τήνοις· ἅ γὰρ πενία σφας ἐτήρει⁵.

φτωχὸς

1212

Ἄποῦ ποῦ εἶσι φτωχός ; — Ἄφ' τῆμ μύτην ὡς τοῦ στόμαν.

Ἄπο ποῦ εἶσαι φτωχός ; — Ἄπο τῆ μύτη ὡς τὸ στόμα.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποῦ ξοδεύει ὅλα του τὰ χρήματα γιὰ τὴν καλοπέρασή του.

1213

Ἄργᾶ ἡ Θιὸς κὶ σκᾶ ἡ φτωχός⁶.

Ἄργεῖ ὁ Θεὸς καὶ σκάει ὁ φτωχός.

Ὅταν κανεὶς ἀδημονεῖ καὶ ἀπελπίζεται γιὰ κάτι ποῦ ἀργεῖ νὰ γίνεῖ.

Πβ.: Βραδεῖα δόσις, ματαία χάρις⁷.

1214

Ἄρχουνδας ἀπόθαγιν, βούλους ἡ κόσμους τῶκουσιν·
ἡ φτωχὸς ἀπόθαγιν γὶ κανές ἔν δῶκουσιν⁸.

Ἄρχοντας ἀπέθανε, ὅλος ὁ κόσμος τ' ἄκουσε·
ὁ φτωχὸς ἀπέθανε, καὶ κανεὶς δὲν τ' ἄκουσε.

Γιὰ τὸ φτωχὸ κανεὶς δὲν ἐνδιαφέρεται καὶ κανεὶς δὲν τὸν προσέχει.

1. Κατζιούλης, 97/8, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 130.

2. Βίος τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Φιλαρέτου, Fourmy-Leray, Byzantion IX, σ. 133, στ. 2. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΣΒΠ, σ. 97, ἀρ. 28· ΒΒΠ Σ', σ. 388.

3. Παροιμία Σολομῶντος ιγ' 8.

4. Ἰωάννης Δαμασκηνός, Ἱερὰ Παράλλ. κα', ΕΠ 45', στλ. 289α. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ Σ', σ. 388, ἀρ. 28.

5. Θεόκριτος, ΚΑ' 15-16. Βλ. καὶ Ν. Πολίτη, Πανδώρα ΙΘ', σ. 118, ἀρ. 57.

6. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. Θεὸς 50 (75), φτωχὸς 166 (54). Λαογρ. Β', σ. 617, ἀρ. 3. ΙΑΝΕ, λ. ἀργῶ 2.

7. Ἀρέθας, Cod. Mosq. 302, Matthaei, σ. 112α, βλ. R. Strömberg, Greek Prov., σ. 23, ἀρ. 1.

8. Πβ.: Ν. Πολίτης, Παρ., λ. φτωχὸς 110β (207).

1215

*Ας ἔρτει τοῦ φτωχοῦ τὸ ροῦχουν.

*Ας ἔρθει τοῦ φτωχοῦ τὸ ροῦχο.

*Αλληγορική ἔκφραση γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, ποὺ εἶναι γιὰ τὸ φτωχὸ ἢ καλύτερη καὶ πιὸ φτηνὴ ἐποχὴ.

1216

Βόθα μου, φτουχέ, νὰ ζήσου, νὰ μὴ γινοῦ κι ἰδῶ χάν γι σέναν¹.

Βόθηθα με, φτωχέ, νὰ ζήσω, νὰ μὴ γίνω κι ἐγὼ σὰν καὶ σένα.

*Όταν κανεὶς ἔχει τὴν ἀξίωση νὰ διατηρήσει τὴ δική του εὐημερία ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἀνάγκη τοῦ ἄλλου.

Πβ.: Δούλευέ μοι, δυστυχές, μὴ γενήσωμαι ὡς σύ².

1217

Εἶγιν γι φτουχὸν d' ἀρνί, κι ἔχει κὶ παχιὰν νουράν³.

Εἶναι καὶ φτωχὸ τ' ἀρνί, κι ἔχει καὶ παχιὰ οὐρά.

Γιὰ τοὺς φτωχοπερήφανους.

Πβ.: Ἴσχνὸν μὲν τὸ ἀρνίον, πλατεῖα δὲ ἡ οὐρά⁴.

*Ἦτον καὶ πτωχὸν τὸ ἀρνί, καὶ εἶχεν καὶ παχεῖαν οὐράν⁵.

1218

Ἡῦριν ἢ φτωχὸς τοῦ μάλιν, κι 'ὲν ἡῦριν μέρους νὰ τοῦ βάλει⁶.

Βρῆκε ὁ φτωχὸς τὸ θησαυρό, καὶ δὲ βρῆκε μέρος νὰ τὸν βάλει.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ συνήθισε στὴν ἀνέχεια καὶ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ χρησιμοποῖσει, νὰ χαρεῖ, ἓνα καλὸ ποὺ ἀπόχτησε.

1. Πβ.: *N. Πολίτης, Παρ., λ. φτωχὸς 20 (6)· Γ', σ. 181, λ. βοηθῶ 9. Λαογρ. Β', σ. 617, ἀρ. 1. ΙΑΝΕ, λ. ἀναβοηθῶ.

2. Κατζιούλης, ἀρ. 656, N. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 80.

3. Πβ.: *N. Πολίτης, Παρ., λ. φτωχὸς 32 (198)· Β', σ. 533, λ. ἄσουρος 1 καὶ 2. ΙΑΝΕ, λ. ἀρνί, ἄσειρος 2, ἀχαμνός 4. 'Α. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 6, σ. 12.

4. Κατζιούλης, 76/26, N. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 127.

5. N. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 30, ἀρ. πθ'.

6. Πβ.: N. Πολίτη, Παρ., λ. φτωχὸς 122 (181)· Β', σ. 397, λ. ἀποκτῶ 2.

1219

Ἡ φτωχὸς κι ἡ μέρα του¹.

Ἄφτωχὸς κι ἡ μοῖρα του.

Ἄφτωχός, ὁ ἀπόκληρος τῆς μοίρας, μόνο δεινὰ γνωρίζει στὴ ζωὴ του.

Πβ.: Ἄφτωχὸς αὐτοῦ πεπρωμένη².

Ἄφτωχός, καὶ ἡ μοῖρα του³.

1220

Θιέ, μὴδ δέχεις στοῦφ φτουχὸμ ἡόρταν γι παναθούριν,
κι πάπλουμαν νὰ σκιπαστεῖ κι ἀρπάξει του κι φύει⁴.

Θεέ, μὴ δώσεις στοῦ φτωχὸ πόρτα καὶ παραθύρι,
καὶ πάπλωμα νὰ σκεπαστεῖ, κι ἀρπάξει το καὶ φύγει.

Γιὰ τὸ φτωχὸ ποὺ ἡ τύχη κάποτε τὸν βόηθησε νὰ κερδίσει λίγα χρήματα
κι αὐτὸ τὸν ἔκαμε ξιππασμένο, ἀδικο καὶ ὑδριστὴ.

1221

Χάγ γαμαῖς, λέ', τὸν ι-φτουχόν, νὰ νδρανᾶς κι τοῦθ Θεῖον.

Ἄφτωχὸς γαμαῖς, λέ', τὸν φτωχόν, νὰ κοιτᾶς καὶ τὸ Θεό.

Ἄφτωχὸς ἀδικεῖς, μὴ ξεχνᾶς πὼς ὑπάρχει καὶ θεῖα δίκη.

φυλακὴ

1222

Ἄφτωχὸς φυλακὴν νὰ βγαίγγεις κι στὴφ φυλακὴν νὰ μπαίγγεις⁵.

Ἄφτωχὸς φυλακὴν νὰ βγαίγγεις καὶ στὴ φυλακὴν νὰ μπαίγγεις.

Κατάρτα : Ἄφτωχὸς ἓνα κακὸ νὰ πέφτεις στοῦ ἄλλο.

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φτωχὸς 74 (15). Λαογρ. Β', σ. 328. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 5, σ. 25.

2. Κατζιούλης, 99/1, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 131.

3. Βάρνερ, λ. φτωχὸς 2, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 120.

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φτωχὸς 46 (37). Λαογρ. Β', σ. 617, ἀρ. 5.

5. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φυλακὴ 1 (1).

Μὴ τὰ 'κατὸς στήφ φυλακὴν γι μὴ τὰ χίλλια μέσα¹.

Μὲ τὰ ἑκατὸ στή φυλακὴ καὶ μὲ τὰ χίλια μέσα.

Γιὰ κείνον ποῦ εἶναι κατεστραμμένος² καὶ δὲν ὑπολογίζει πιά τις ζημιές.

Πβ.: Μὲ τὰ 'κατὸ στή φυλακὴ καὶ μὲ τὰ χίλια μέσα².

φυσικὸ

Τοῦ φυσικὸν 'ἔχ χάγγιτι, μ' ἀλήθειαν γι πληθθαίνει³.

Τὸ φυσικὸ δὲ χάνεται, μ' ἀλήθεια καὶ πληθαίνει.

'Ἡ φύση τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἔχει μόνον δὲν ἀλλάζει, ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ ἐκδηλώνεται καὶ ἐντονώτερα.

Πβ.: Τὸ φυσικὸ δὲ χάνεται, μάλιστα καὶ πληθθαίνει⁴.

φωνή

Στήφ φουγὴν γι ἡ γάραδους⁵.

Στή φωνὴ κι ὁ γάδαρος.

"Όταν κάποιος παρουσιάζεται ἀκριβῶς τὴ στιγμή ποῦ μιλάμε γι' αὐτόν.

Πβ.: 'Εν τῇ φωνῇ καὶ ὁ Λάζαρος⁶.

Σάν τῇ φωνῇ καὶ ὁ γάδαρος⁷.

Φουγὴ στήγ γῆν, φουγὴ στοῦν οὐρανόν.

Φωνὴ στή γῆ, φωνὴ στοῦν οὐρανό.

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φυλακὴ 5 (2β). Λαογρ. Β', σ. 617. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 867.

2. Βάρνερ, λ. φυλακὴ 2, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 121.

3. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φυσικὸ 4 (1).

4. Βάρνερ, λ. φυσικὸ 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 121.

5. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φωνὴ 8 (2). ΙΑΝΕ, λ. γάδαρος Α 1. 'Α. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 4, σ. 118.

6. Κατζιούλης, ἀρ. 847, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 84.

7. Βάρνερ, λ. φωνὴ 2, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 121.

Για τὸν ἄνθρωπο ποὺ θρηνεῖ ἀπεγνωσμένα. — Λέγεται καὶ σὲ γενικὴ ἐξέγερση
καὶ ἀνησυχία.

φῶς

1227

Ἄμ' χίλλια νᾶνιν, τοῦ πουλλῶν δοῦ φῶς στοῦν ἄθρωπου
ζαράριν εἶνιν ;¹

Μὰ χίλια νᾶναι, τὸ πολὺ τὸ φῶς στοῦν ἄνθρωπο βλάφτει ;

Ἦ περίσσια τοῦ καλοῦ ποτὲ δὲν βλάφτει.

Πβ.: Τὸ πολὺ φῶς στὰ μάτια δὲ βλάθει².

1228

Ἄπουστὰν ἰφάγγην ἢ φουτὸς καὶ ἰθιμιλλιώθηκιν ἢ κόσμους.

Ἄπ' ὅταν φάνηκε τὸ φῶς καὶ θεμελιώθηκε ὁ κόσμος.

Ἦταν θέλουμε νὰ χαρακτηρίσουμε κάτι ὡς πάρα πολὺ παλιό.

φωτιά

1229

Μὴβ δάλλεις τῆφ φουτιὰν γουνδὰ στοῦ παρούτιν³.

Μὴ βάνεις τῆ φωτιά κοντὰ στὸ μπαρούτι.

ἢ

Ἦ φωτιὰ μὲ τοῦ παρούτιμ ἡρέπει νᾶν ἄλάργου.

Ἦ φωτιά μὲ τὸ μπαρούτι πρέπει νὰ εἶναι μακριά.

Πρέπει ν' ἀποφεύγονται οἱ ἐπικίνδυνες σχέσεις.

Πβ.: . . . γιὰ κεῖνο δὲν τυχαίνει
φωτιά μὲ τὰ λινόξυλα νὰ 'ν' ἀνακατωμένη⁴.

Ἄλλὰ πάντως ἀδύνατον πῦρ παραμεῖναι χόρτω⁵.

1. Πβ.: Ν. Πολίτης, Παρ., λ. φῶς 6 (10). ΙΑΝΕ, λ. βλάφτω Α1.

2. Βάρνερ, λ. φῶς 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 121.

3. Πβ.: *Ν. Πολίτης, Παρ., λ. φωτιά 13 (16). Λαογρ. ΙΑ', σ. 137, ἀρ. 67.
ΙΑΝΕ, λ. ἀπύριν 1. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεύχ. 7, σ. 18.

4. Χορτάτζης, Ἐρωφίλη Δ' 134. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΕΕΚΕ Γ', σ. 75· ΒΒΠ
Σ', σ. 396.

5. Διήγησις τοῦ Διγενῆ Ε' 236, Legrand, BGV Α', σ. 83. Βλ. καὶ Φ. Κου-
κουλέ, ΣΒΠ, σ. 106, ἀρ. 55.

Πῦρ ἐγγὺς καλάμης, οὐκ ἀσφαλές¹.

Καὶ ὅπερ ἐστὶν ἀληθές οὐ συμφωνήσει χόρτος καὶ πῦρ².

1230

Μῆμ βααίγγεις στήφ φουτιὰμ μὶ τοῦ ἰγορούκιν³.

Μὴν πηγαίνεις στή φωτιά μὲ τὸ φουσερό.

Δὲν πρέπει νὰ προκαλοῦμε καὶ νὰ ἐρεθίζουμε τὸν ὀργισμένο.

Πβ.: Διὰ ξύλων τὴν φλόγα καταμαραίνεις⁴.

³Ελαίω πῦρ σθεννύεις⁵.

χαίρομαι

1231

¹Ἀρχόντισσις, μὴχ χαίριστι, κὶ πλούσις, μὴν γαυκᾶστι,
κὶ μάγις μὶ πουλλὰ πιδιά, μὴν δὰ πιρικαυκᾶστι⁶.

*¹Ἀρχόντισσες, μὴ χαίρεστε, καὶ πλούσιες, μὴν κανκᾶστε,
καὶ μάγες μὲ πολλὰ ἀγόρια, μὴν τὰ περικανκᾶστε.*

Συμβουλὴ νὰ μὴν κομπάζει κανεὶς γιὰ τὰ ἀγαθὰ του.

1232

Χαίριτ' ἢ Τοῦρκος τ' ἄλλοουν γι ἢ Σκυλλουβριὸς τοῦ μάλιν,
χαίριτι κὶ ἢ Χριστιανὸς χάμ ἡά' νὰ μιταλάβει.

*Χαίρεται ὁ Τοῦρκος τ' ἄλλογο κὶ ὁ Σκυλοβριὸς τὸ χρῆμα,
χαίρεται καὶ ὁ Χριστιανὸς σὰν πάει νὰ μεταλάβει.*

1. Γρηγόριος Θεολόγος, Ἐπιγράμ., ἀρ. 12, ΕΠ ΛΗ', στλ. 88. Κατζιούλης, ἀρ. 2100, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 108. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΣΒΠ, σ. 106, ἀρ. 55· ΒΒΠ Σ', σ. 397.

2. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσ. Βασιλείου τοῦ νέου, συγγραφὴς παρὰ Γρηγορίου ταπεινοῦ καὶ φιλοχρίστου μαθητοῦ αὐτοῦ (10ου αἰ.), Acta SS. Martii, τόμ. 3 (Acta Gr., σ. 29, κεφ. 45), βλ. Γ. Σπυριδάκη, Βυζαντινὰι δημῶδεις παροιμίαι καὶ παροιμῶδεις φράσεις ἐκ τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων (= Προσφορὰ εἰς Στ. Κυριακίδην, σ. 631, ἀρ. 3).

3. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φωτιά 14 (18). Δ. Λουκοπούλου - Δ. Λουκάτου, ἀρ. 278.

4. Σπ. Λάμπρος, Ν. Ἑλληνομνήμων ΙΖ', σ. 181. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ Σ', σ. 423, ἀρ. 28.

5. Ψελλός, Χρον., Β', σ. 183, ἀρ. 22. Μιχαὴλ Χωνιάτης, Ἐπιστ., ἀρ. ρλη' 2, Λάμπρος, Β', σ. 280, στ. 6. Βλ. καὶ Δ. Καραθανάση, σ. 96, ἀρ. 196.

6. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χαίρομαι 2 (11).

Δίστιχο παροιμιακό, πού εξαίρει φυλετικά γνωρίσματα.

χαλιέμαι

1233

Δυὸ σπίτια ἔθθα χαλαστοῦν γι χαλάστην ἕναν¹.

Δυὸ σπίτια θὰ χαλοῦσαν καὶ χάλασε ἕνα.

Ἔστιν ὅταν σ' ἕνα ἀντρώγυνο ἔχουν καὶ οἱ δυὸ πολὺ μεγάλα ἐλαττώματα, καὶ, ἂν παντρεύονταν ὄχι μεταξύ τους, ἀλλὰ μὲ ἄλλους, θὰ καταστρέφονταν δυὸ σπίτια ἀντὶ ἑνός.

Πβ.: Ἡ ἔρις καὶ ἡ ὕβρις οἴκους ἐκλείσαν, καὶ ἐγὼ καὶ ἡ πενθερά μου τὸν ἡμέτερον².

1234

Χαλασμένους μύλους.

Χαλασμένος μύλος.

Ἄλληγορική ἐκφραση, ὅταν τὸ μυαλὸ ἑνός ἀνθρώπου δὲν δουλεύει καλά, ἦ ἕνα σπιτικό εἶναι ἀκατάστατο.

χαλῶ

1235

Κὶ τίτη 'φιλᾶ σὶ κὶ τίτη χαλᾶ σὶ³.

Κὶ αὐτὴ⁴ σὲ ὠφελεῖ κὶ αὐτὴ σὲ χαλάει.

Τὸ λένε δέρνοντας τὰ παιδιὰ γιὰ ἀταξίες.

χαμηλὸς

1236

Τοῦχ χαμηλὸν δοῦγ γάραδουβ βουῶλλοι καθαλλικοῦν δουν⁵.

Τὸ χαμηλὸ τὸ γάιδαρο ὄλοι τὸν καθαλαῖνε.

Τὸν ἀδύνατο ὄλοι τὸν ἐκμεταλλεύονται.

1. Πβ.: Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 271.

2. Κ. Krumbacher, MGS, σ. 126, ἀρ. 96. Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 7, ἀρ. ιζ', σ. 34, ἀρ. 1.

3. Πβ.: Ἀ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 79.

4. Ἐννοεῖται: ἡ ξυλιά.

5. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χαμηλὸς (2). ΙΑΝΕ, λ. ἄλογο 1, ἀνεβαίνω Β 1, γάιδαρος Α 1. Ἀ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 175.

χάνομαι

1237

Σύψυχουν ιχάθην δου καράβιν.

Σύψυχο χάθηκε τὸ καράβι.

Σὲ περίπτωση τελειωτικῆς καταστροφῆς.

Π6.: Καὶ πολλὰ σκάφη ἐποντίστησαν σύμψυχα¹.

χάνω

1238

Ἔχασιν ἡ Βιγιτιὰ βλόγιν².

Ἔχασε ἡ Βενετιὰ βελόνι.

Εἰρωνικά, γιὰ μιὰ ἀσήμαντη ἀπώλεια.

Π6.: Ἔχασε ἡ Βενετία βελόνη³.

1239

Χάγγει ἡ μάνα τοῦ πιδὶν γι τοῦ πιδὶν δῆμ μάναν⁴.

Χάνει ἡ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τῆ μάνα.

Παροιμιακὴ ἔκφραση συνηθισμένη σὲ μεγάλες ἀναστατώσεις⁵.

χαρά

1240

Ἐμ बातᾶ στηγ γῆν ἀφ' τήχ χαράν δου⁶.

Δὲν πατάει στη γῆ ἀπὸ τῆ χαρά του.

ἦ

Πιτᾶ ἀφ' τήχ χαράν δου.

1. Ducange, λ. ποντίζειν.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χάνω 30 (14). Λαογρ. Ζ', σ. 52, ἀρ. 7. ΙΑΝΕ, λ. βελόνα 1.

3. Βάρνερ, λ. βελόνη 2, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 43.

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χάνω (20). Λαογρ. Β', σ. 328, ἀρ. 2, καὶ σ. 618, ἀρ. 2. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 6, σ. 16 καὶ 17, καὶ τεῦχ. 7, σ. 187.

5. Βλ. σχόλιο Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ Ε', Παράρτ., σ. 29-30.

6. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ. Γ', σ. 627, λ. γῆ 2. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 129.

Πετάει ἀπὸ τῆ χαρά του.

Ἵπερβολικὴ χαρά.

Πβ.: Οὕτω καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, καὶ χρυσαῖς πτέρυξι, τὸ δὴ λεγόμενον, εἰς οὐρανοὺς πολλῶν ἀνιπταμένων¹.

χαράμι

1241

Τὸ χαράμιμ βαίρει κὶ τοῦ χαλάλιν.

Τὸ χαράμι παίρνει καὶ τὸ χαλάλι.

Τὸ ἀδικοκερδισμένο χάνεται παίρνοντας μαζί του καὶ τὸ κερδισμένο τίμια.

1242

Τὸ χαράμιν ἔγ γέγιτι χαλάλιν².

Τὸ χαράμι δὲ γίνεται χαλάλι.

Μὲ τὴν ἀδικία δὲν γίνεται προκοπή.

χαρίζω

1243

Ἰχάρισάν δουν d' ἄλοου, κὶ αὐτὸς νδρανᾶ τὰ δόνδια του³.

Τοῦ χάρισαν τ' ἄλογο κὶ αὐτὸς κοιτάζει τὰ δόντια του.

Γιὰ τοὺς ἀχάριστους, ποὺ ἔτι καλὸ καὶ νὰ τοὺς κάμει κανεὶς, δὲν εἶναι ποτὲ εὐχαριστημένοι, ἱκανοποιημένοι.

Πβ.: Ὅνος ἐχαρίζετό τινι, ὃ δὲ ὦρα τοὺς ὀδόντας⁴.

Κάποιον χάριζαν γαῖδαρο κὶ ἔψεγε τὰ δόντια του⁵.

χάρισμα (βλ. πιταχαβὰ)

1. Ἰωάννης Δαμασκηνός, Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ 6, ΕΠ 45', στλ. 864 b. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΣΒΠ, σ. 105, ἀρ. 52· ΒΒΠ 5', σ. 395.

2. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χαράμι (1). Λαογρ. Β', σ. 328.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χαρίζω 11 (8). Λαογρ. Γ', σ. 225. ΙΑΝΕ, λ. γάιδαρος 1. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 978.

4. Κατζιούλης, ἀρ. 1737, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 102.

5. Βάρνερ, λ. γάδαρος 3, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 46.

Χάρος

1244

Ἄρχονδοι, μικρέ, μιᾶλοι, κι ὅλη ἡ φτουχουλουιά,
Χάρουνδας μᾶς κατατρέχει, γέρους, νέους κι πιδιᾶ¹.

Ἄρχοντες, μικροί, μεγάλοι, κι ὅλη ἡ φτωχολογιά,
ὁ Χάροντας μᾶς κατατρέχει, γέρους, νέους καὶ παιδιά.

Παροιμιακὸ δίστιχο μοιρολόι.

1245

Βοῦλα πιτίνουν, μόνουν ἢ Χάρους ἔμ βιτίγγει.

Ἄολα τελειώνουν, μόνο ὁ Χάρος δὲν ἔχει τέλος.

Γιὰ τὸ ἀκατανίκητο τοῦ θανάτου. Λέγεται καὶ γιὰ παρηγοριά σὲ ἄνθρωπο
λυπημένο.

1246

Ἡ Χάρουνδας κληρουνουμᾶ τὰ πλούτη τοῦν ἀθρώπου
κι ἀφήγγει τους κι χαίρουνδιμ μόνουδ δυὸ μέτρα τόπου.

Ἄ Χάροντας κληρονομᾶ τὰ πλούτη τῶν ἀθρώπων
κι ἀφήνει τους καὶ χαίρονται μόνο δυὸ μέτρα τόπο.

Παροιμιακὸ δίστιχο μοιρολόι.

1247

Ἡ Χάρους εἶγιν ἀχόρταους².

Ἄ Χάρος εἶναι ἀχόρταγος.

ἢ

Ἡ Χάρους ἔν ἔχει γιατριάν.

Ἄ Χάρος δὲν ἔχει γιατριά.

Ἄμοια μὲ τὴν προηγούμενη.

1248

Κατίθα, Χάρι, κι ἔπαρι, κι βάστα κι καλάθιν,

1. Οἱ στίχοι εἶναι ἀπὸ μοιρολόι τῆς Γιαρουμαγάδινας. Βλ. καὶ ἀρ. 140 καὶ 288, σημ.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ. Α', λ. ᾄδης 1 καὶ 2. ΙΑΝΕ, λ. ᾄδης 1.

κι βάλι κι στήμ μιὰμ μιριάν, κι βάλι κι στήν ἄλλην¹.

*Κατέβα, Χάρε, κι ἔπαρε, και βάστα και καλάθι,
και βάλε και στή μιὰ μεριά, και βάλε και στήν ἄλλη.*

Λέγεται μὲ περιφρόνηση γιὰ ἀνθρώπους ἀνίκανους και φαύλους, πού εἶναι
βάρος τῆς γῆς και εἶναι καλύτερα νὰ λείψουν.

1249

Πού πά' στήμ Βόλην ἔρχιτι, κι στήσ Συριάγ γυρίγγει,
πού πά' στοῦ Χάρου τὰ κλειδιά ἄλλο 'μ μιταγυρίγγει.

*Πού πάει στήν Πόλην ἔρχεται, και στή Συρία γυρίζει,
πού πάει στοῦ Χάρου τὰ κλειδιά πιά δὲν ξαναγυρίζει.*

Μόνο ὁ θάνατος χωρίζει τοὺς ἀνθρώπους γιὰ πάντα.

1250

Στοῦ Χάρου τίς λαβουματιές βουτάγγια 'ἔχ χουρούσιν,
μηῖ γιατρέ γιατρεύγουσιμ μη' ἄοι βουηθοῦσιν².

*Στοῦ Χάρου τίς λαβουματιές βοτάνια δὲ χωρᾶνε,
μήτε γιατροὶ γιατρεύουνε, μήτε ἅγιοι βοηθᾶνε.*

"Όταν ἕνας ἄνθρωπος εἶναι νὰ πεθάνει, τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὸν σώσει.

χάση

1251

Στήχ χάσην γι στήφ φέξην³.

Στή χάση και στή φέξη.

Γιὰ κάτι πού γίνεται σὲ πολὺ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα.

χατήρι

1252

Γιὰ χατήριν δοῦ βασιλικοῦ πίνγει κι ἡ γάστρα τοῦ γιρόν⁴.

1. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χάρος 5 (12).

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χάρος 17 (8). ΙΑΝΕ, λ. βαλσάμι 2, βοτάνι (I) 2.
Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 1280.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χάση 1 (1). Λαογρ. Γ', σ. 225. 'Α. Παπαδο-
πούλου, Φρασ., τεῦχ. 5, σ. 15.

4. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χατήρι 6 (5). Α', σ. 155, λ. ἀγάπη 10 και 11.
Λαογρ. Γ', σ. 225. ΙΒ', σ. 234, ἀρ. 21, λ. Βασιλιτζά. ΙΑΝΕ, λ. ἀφορμὴ 1. 'Α. Παπα-
δοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 6, σ. 57. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 639.

Γιὰ χάρη τοῦ βασιλικοῦ πίνει καὶ ἡ γλάστρα τὸ νερό.

“Όταν κάνουμε σὲ κάποιον ἓνα καλὸ ὄχι γιὰ χάρη τοῦ ἴδιου, ἀλλὰ γιὰ χάρη ἄλλου. “Ἡ ὅταν κανεῖς ἀπολαμβάνει κι αὐτὸς τὰ ἀγαθὰ ποὺ προορίζονται γιὰ ἄλλον.

Πβ.: Γι’ ἀγάπη τῆς γαραφυλιάς ποτίζεται καὶ ἡ γλάστρα¹.

Γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ βασιλικοῦ πίνει ἡ γλάστρα τὸ νερό².

Χάττι-Χουμαγιούν

1253

Χάτε, χάϊ, Χάττι-Χουμαγιούν³.

“Αντε, χάϊ, Χάττι-Χουμαγιούν.

Εἰρωνικά, στοὺς περήφανους καὶ τοὺς ἀλαζόνες, ποὺ δίνουν μεγάλη σημασία στὸν ἑαυτό τους.

χειμώνας

1254

Τοῦτου τοῦ καλουκιράκιν
φέρει κι ἓναχ χειμουνάκιν⁴.

Τοῦτο τὸ καλοκαιράκι
φέρει κι ἓνα χειμωνάκι.

Οἱ καιροὶ καὶ οἱ περιστάσεις ἀλλάζουν.

χειπέδες

1255

Ἡ χειπέδες ἔχει δυὸ κγόζια⁵.

Τὸ δισάκι ἔχει δυὸ σακούλια.

Γιὰ ὄσους κρίνουν αὐστηρὰ τοὺς ἄλλους καὶ παραβλέπουν τὰ δικά τους σφάλματα.

1. Βάρνερ, λ. ἀγάπη 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 28.

2. Βάρνερ, λ. ἀγάπη 2, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 28.

3. Χάττι-Χουμαγιούν : τὸ περίφημο αὐτοκρατορικό φιρμάνι τῆς 10ης Δεμολιούλ-ἀχῆρ 1272 (= 18 Φεβρουαρίου 1856), ποὺ ἀναγνώριζε ἐπίσημα τὰ προνόμια τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους στὴν Τουρκία. Εἶχε θέση ἐκτελεστικοῦ διατάγματος τοῦ Χάττι-Σεριφ τοῦ Γκιουλχανέ (ποὺ εἶχε βγεῖ ἐπὶ Ἀβδούλ-Μετζίτ, στὶς 25 Σαμπάν 1255 = 3 Νοεμβρίου 1839), καὶ ἔδινε τὴν ἐπίσημη σουλτανικὴν ὑπόσχεση πὼς θὰ ἐφαρμοστοῦν οἱ διατάξεις του.

4. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χειμώνας (24).

5. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χειπέδες (2).

Πβ.: Διὸς πίθοι. « Εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῷ δύο πίθους ἐστάναι τις φαίη,
τὸν μὲν ἀγαθῶν πλήρη, κακῶν δὲ τὸν ἕτερον. . . »¹.

χέρι

1256

Παρά δέκα κί καρτέριν,
κάλλια πένδι κί στοῦ χέριν².

*Παρά δέκα καὶ καρτέρι,
κάλλιο πέντε καὶ στοῦ χέρι.*

Καλύτερα λίγα καὶ σίγουρα, παρά πολλά καὶ ἀμφίβολα.

Πβ.: Τὰ ἐν χερσὶ κρατούμενα μείζονά ἐστι τῶν προσδοκωμένων³.

1257

Στοῦ χέρισ σου εἶγιν⁴.

Στοῦ χέρι σου εἶναι.

Ἔστιν ἡ δύναμις ἢ τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ρυθμίσεις μιὰ ὑπόθεση.

1258

Τὰ μαϊδιὰ εἶν' ἀσημένα, ἀμ' θέλουχ χρουσὰ χέρια νὰ τὰ
πιάνουσιν⁵.

Τὰ χρήματα εἶναι ἀσημένια, μὰ θέλουν χρουσὰ χέρια νὰ τὰ πιάνουν.

ἢ

Ἄσημένα εἶν' δὰ μαϊδιὰ, ἀμ' θέλουμ μαλαματένα χέρια νὰ τὰ
κουλλανδοῦν.

*Τὰ χρήματα εἶναι ἀσημένια, μὰ θέλουν χρουσὰ χέρια νὰ τὰ δια-
χειρίζονται.*

Τὰ χρήματα θέλουν καλὴ μεταχείριση.

1. Εὐστάθιος, Ἄλ., Βόννης, σ. 379, στ. 1. Βλ. καὶ Δ. Καραθανάση, σ. 21, ἀρ. 3.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χέρι 25 (9). Λαογρ. Γ', σ. 225, ἀρ. 1. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 6, σ. 22. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 1324.

3. Κατζιούλης, ἀρ. 2198, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 109.

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χέρι 56 (92). Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 38 καὶ 143.

5. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χέρι 67 (62).

1259

Τῖτοι εἶγιν γι ἡ πέτρα στοῦ χέριν δουν γι τοῦ πουλλίν¹.

Τοῦτοι εἶναι καὶ ἡ πέτρα στοῦ χέρι τους καὶ τὸ πουλί.

Γιὰ τοὺς ἰσχυροὺς ποὺ ἔχουν τὴν ἐξουσία.

1260

Τῶναν δης τοῦ χέριν εἰς τοῦ μέλιν γι τ' ἄλλου της εἰς τοῦ λάδιν.

Τὸ ἓνα της τὸ χέρι στοῦ μέλι καὶ τὸ ἄλλο της στοῦ λάδι.

Γιὰ κείνους ποὺ εὐημεροῦν καὶ δὲν τοὺς λείπει τίποτα.

1261

Τῶναχ χέριν γίθγει τ' ἄλλου κὶ τὰ δυὸ τοῦ πρόσωπου².

Τὸ ἓνα χέρι νίθει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.

Στὴ ζωὴ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀλληλοβοήθεια καὶ ἀλληλεγγύη.

Πβ.: Τὸ ἓνα χέρι νίθει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο³.

1262

Τοῦ χέριμ ἠῶχει 'ὲν δρέμει, κὶ ἂν δρέμει 'ὲλ λυπᾶτι⁴.

Τὸ χέρι ποὺ ἔχει δὲν τρέμει, κὶ ἂν τρέμει δὲ λυπᾶται.

Ὁ εὐπορος δὲν δυσκολεύεται νὰ ξεδέψει.

χήρα

1263

Ἡῶρις μου φτουχὴν γι χήραν γι γαμᾶς μου τέχγης-τέχγης⁵.

Μὲ βροῆκες φτωχὴ καὶ χήρα καὶ μὲ γαμᾶς μὲ τέχνη.

Οἱ ἰσχυροὶ καταδυναστεύουν τοὺς ἀδύνατους.

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. σπαθὶ 2 (1).

2. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χέρι 76 (61). Λαογρ. ΙΑ', σ. 138, ἀρ. 81· ΙΓ', σ. 300, ἀρ. 2. Δ. Λουκοπούλου - Δ. Λουκάτου, ἀρ. 841.

3. Βάρνερ, λ. χέρι 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 122.

4. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χέρι 89 (55)· Β', σ. 525, λ. ἀρχοντας 46.

5. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χήρα (28).

1264

Τῆς χήρας τὰ βενέτικα παρατιμῆς πααίννου¹.

Τῆς χήρας τὰ βενέτικα μισοτιμῆς πηγαίνου.

Γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τοῦ ἀπροστάτευτου.

1265

Τί στιναχουργεῖσι χὰν δὴχ χήρασ στοῦ κριδιάτιν ;²

Τί στενοχωριέσαι σὰν τὴ χήρα στὸ κρεβάτι ;

Γιὰ τοὺς ἀνήσυχους καὶ ἀνυπόμονους.

Χιώτης

1266

Ρίξι τῆβ βάρκασ στοῦ γιαιλλὸν γι βγάλ' τοῦχ Χιώτην ὄξου³.

Ρίξε τὴ βάρκα στὸ γιαλὸ καὶ βγάλ' τὸ Χιώτην ὄξω.

¹Υπάρχουν περιστάσεις πού χρειάζεται νὰ ὑποστεῖς ὀρισμένες θυσίες γιὰ ν' ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ μεγαλύτερο κακό.

χοῖρος

1267

Ἐν εἶγιμ ἠρόμαν νὰ ἴγεῖ χοίρου μαλλίμ μιτάξιν,
κὶ ἄθρωπους ἀγρόμματος νὰ βάλει νοῦν γι τάξη⁴.

*Δὲν εἶναι πράμα νὰ γενεῖ χοίρου μαλλὶ μετάξι,
καὶ ἄνθρωπος ἀγρόμματος νὰ βάλει νοῦ καὶ τάξη.*

ἦ

Ἐν εἶγιμ ἠρόμαν νὰ ἴγεῖ χοίρου μαλλίμ μιτάξιν,
κὶ τοῦ Νικόλα μας ἦ νοῦς νὰ βάλει νοῦν γι τάξη.

*Δὲν εἶναι πράμα νὰ γενεῖ χοίρου μαλλὶ μετάξι,
καὶ τοῦ Νικόλα μας ὁ νοῦς νὰ βάλει νοῦ καὶ τάξη.*

¹Ἡ κακὴ φύση δὲν ἀλλάζει εὐκόλα.

1. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χήρα (19). IANE, λ. Βενέτικος 1.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χήρα (11).

3. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. Χιώτης (6).

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ. Β', σ. 338, λ. ἀπάνθρωπος 1, χωριάτης 37α. Λαογρ. Β', σ. 607, λ. ἀπάνθρωπος 5', λ. χωρέτες IB', σ. 240, λ. κάττος 74. IANE, λ. ἀβόλετος 1, ἀδύνατος, ἀπάνθρωπος 2, ἀρχοντιά 4.

Πβ.: Χοῖρου μαλλί ἀδύνατον νά γένη σάν μετάξι,
οὔτ' ὁ χωριάτης ἄνθρωπος νάχη τιμὴ καὶ τάξη¹.

1268

Ἡ χοῖρους κι ἂν ἰέρασιν γι ἔλλαξιν δοῦ μαλλίν δου,
μηῖ τήγ γνώμην δῶλλαξιν, μηῖ τήν γιφαλήν δου².

Ἵ χοῖρος κι ἂν ἐγέρασε κι ἄλλαξε τὸ μαλλί του,
μήτε τὴ γνώμη του ἄλλαξε, μήτε τὴν κεφαλὴν του.

Ἵομοιο νόημα μὲ τὴν προηγούμενη.

Πβ.: Λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμη ἀλλάττει³.

Ἵ λύκος κι ἂν ἐγέρασε κι ἄλλαξε τὸ μαλλί του,
οὐδὲ τὴ γνώμη του ἄλλαξε οὐδὲ τὴν κεφαλὴ του⁴.

Οἱ λύκοι κι ἂν γεράσουσι τὴ γνώμη δὲν ἀλλάσσουν⁵.

Ἵ λύκος τὴν τρίχα ἀμείθει, τὴν δὲ γνώμην οὐκ ἀμείθει⁶.

Ἵ λύκος τὸ μαλλὶν ἀλλάσσει, τὴν δὲ γνώμην οὐκ ἀλλάσσει⁷.

Ἵοφίς τὸ δέρμα ἀποδύεται, τὴν δὲ γνώμην οὐδαμῶς⁸.

Ἵ ἔχίς δὲ τὸν ἰὸν οὐκ ἀπωθεῖτο οὐδὲ ἡ πάρδαλις ἀπεδύετο τὰ ποι-
κίλιματα⁹.

χολή

1269

Ἵς ἦταν βούλη μου ἡ χολή τ' ἀνδρῶ μου ἡ θάνατους¹⁰.

Ἵς ἦταν ὀλη μου ἡ πίκρα τ' ἀντρὸς μου ὁ θάνατος.

1. Βάρνερ, λ. χοῖρος 2, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 123.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. λύκος 49 (5). Λαογρ. Γ', σ. 210, λ. λύκος 1· ΙΑ', σ. 213, ἀρ. 52. ΙΑΝΕ, λ. ἀλλάζω Α 3, βουλή 1. ἽΑ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 108. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 475.

3. Κατζιούλης, 70/31, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 125. ἽΑποστόλιος, XII 66.

4. Βάρνερ, λ. λύκος 6, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 81.

5. Γύπαρης Γ' 281. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΕΕΚΣ Γ', σ. 79.

6. Πλανούδης, ἀρ. 178, Kurtz, σ. 36.

7. Ψελλός (;), ἽΕξήγ., ἀρ. 9, Κ. Σάθας, ΜΒ Ε', σ. 567. Κ. Krumbacher, MGS, σ. 126, ἀρ. 95.

8. Jernstedt, σ. 119, ἀρ. 6.

9. Συμειών Μεταφράστῆς, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τῆς μεγάλης ἽΑρμενίας 14, ΕΠ ΡΙΕ', στλ. 960. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΣΒΠ, σ. 102, ἀρ. 44· ΒΒΠ Σ', σ. 393.

10. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. πίκρα (8). Λαογρ. Σ', σ. 55, λ. πεθερά.

“Όταν κανείς έχει πολλές άτυχίες και δέρνεται από μεγάλες συφορές. Λέγε-
ται και σέ περίπτωση μεγάλης άδιαφορίας για τά δεινά του άλλου.

χορεύω

1270

Του Μιχαήλη του πλατύν, ποῦταμ μι του χαλίκιν,
πού χούρευαν οί χριστιανέ μι τόσουμ μιάλλικιν.

*Του Μιχαήλη η αλλη, που ήταν με το χαλίκι,
που χόρευαν οι χριστιανοί με τόσο μεγαλειο.*

Παροιμιακό δίστιχο που εκφράζει τη νοσταλγία των Λιβισιανών για τη ζωή
στην παλιά τους πατρίδα¹.

1271

Χούρευγι, κυρά Μαρού, κι έχι κι έγγιαν δου σπιτιου².

Χόρευε, κυρά Μαρού, κι έχε κι έγνια του σπιτιου.

Οί διασκεδάσεις δεν πρέπει να μάς κάνουν να ξεχνάμε τά καθήκοντά μας.

Π6.: Έκει όπου έμείναμεν όψε και ό Ίωάννης και όλοι έχόρευαν³.

χορός

1272

Δέ στραβάρις που θουροῦ κι γυρεύουν γι χουρόν⁴.

Δες στραβάρες που θωρω και γυρεύουν και χορό.

“Όταν έναν άνθρωπο που βρίσκεται σε δύσκολη περίσταση τον αναγκάζουν
να κάμει κάτι χωρίς να τ΄χει κέφι⁵.

1. Το δίστιχο αναφέρεται στην αλλη της εκκλησίας του Αγίου Μιχαήλ, που ήταν
στρωμένη με άσπρο και μαύρο χαλίκι. Κατά την ημερομηνία, που ήταν γραμμένη με κόκκινα
βότσαλα, το στρώσιμο της αλλής τελείωσε την 1η Μαρτίου του 1909. Το χαλίκι ήταν από
τις κοντινές άκτές. Οί παλιότεροι Λιβισιανοί με συγκίνηση άναπολούν το αυτοπροαίρετο
γενικό ξεσήκωμα όλων των κατοίκων, μικρών και μεγάλων, γι' αυτή την εργασία.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χορεύω 30 (3).

3. Κ. Krumbacher, MGS, σ. 124, άρ. 77. Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 50, άρ. 64.

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χορός 9 (14).

5. Για την παροιμιακή αυτή φράση διηγούνται και στο Λιβίσι τη γνωστή παράδοση
του γέρου με τους καλικάντζαρους : “Ένας γέρος έρχόταν κάποτε νύχτα από το Βαίν (άκτι
στα νότια του Λιβισιου). Στη θέση Άλώνια της Αγίας Παρασκευής κάθησε λίγο όταν
σηκώθηκε, και πριν πάρει τον κατήφορο για το Λιβίσι, του παρουσιάστηκαν οί Καλικαντζα-
ριές, και τον άναγκάσανε να τραγουδά και να χορεύει ως που κράξανε οί πετεινοί και τις
έχασε από μπροστά του. Βλ. και Ν. Πολίτη, Παραδόσεις Α', σ. 428-429.

Ἡ φακὴ μὶ τοῦ κρουμμύδιν γι ἡ χουρὸς μὶ τοῦ πιχνίδιν.

Ἡ φακὴ μὲ τὸ κρεμμύδι κι ὁ χορὸς μὲ τὸ παιγνίδι.

Ὁ κάθε συνδυασμός, γιὰ νὰ εἶναι καλός, πρέπει νὰ ταιριάζει.

χορταίνω

1274

Μὶ τοὺς μέρμηγους χορταίνει ἡ ἀρκούδα ; ¹

Μὲ τὰ μερμήγκια χορταίνει ἡ ἀρκούδα ;

Μηδαμινὴ προσφορὰ σὲ μεγάλη ἀνάγκη.

χορτάτος

1275

Ἡ χορτάτους ἀπὸ τοῦμ βεινώνδα ἔγ ξέρει ².

Ὁ χορτάτος ἀπὸ τὸν πεινασμένο δὲν ξέρει.

Δὲν κατανοεῖ κανεὶς τὶς ἀνάγκες τοῦ ἄλλου, ὅταν ὁ ἴδιος δὲν τὶς ἔχει δοκιμάσει.

Π6.: Ἐμπεπλησμένος ἀπιστεῖ τῷ πεινῶντι ³.

Ὁ χορτάτος τὸ νηστικὸ δὲν τὸν ἐνθυμᾶται ⁴.

Λόγος ἀλήθεια φέρεται δημοτικὸς, ἀρχαῖος, ὁποῦ ἔχει ἀμέριμον ψυχὴν, ὁποῦ ἐνὶ χορτασμένους, ποτὲ οὐ πιστεύει νηστικόν, ποτὲ οὐ ψυχοπονᾶται ⁵.

Αἱ μὲν γὰρ ἐμπεπλησμένοι γαστέρες τὰς πεινώσας ἀγνοοῦσι ⁶.

Οἱ τὴν γαστέρα κεκορεσμένοι τοῖς πεινώσιν οὐ πιστεύουσι ⁷.

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χορταίνω 3 (5). Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 1148.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χορτάτος 13 (2). Λαογρ. ΙΑ', σ. 141, ἀρ. 109. Δ. Λουκοπούλου - Δ. Λουκάτου, ἀρ. 856. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 907.

3. Κατζιούλης, ἀρ. 782, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 83.

4. Βάρνερ, λ. χορτάτος 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 124.

5. Μιχαήλ Γλυκάς, [Φυλ.] 116-118, Εὐστρατιάδης, Ι, σ. ρμ'. Βλ. καὶ Ν. Πολίτη, ΒΖ VII, σ. 147.

6. Ἰωάννης Χρυσόστομος, Εἰς Γένεσιν λόγος Σ', ΕΠ ΝΔ', στλ. 603. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΤΘΒ, σ. 366· ΒΒΠ Σ', σ. 347.

7. Μ. Ἀποστόλης, 54, Hipp. Noiret, Lettres inédites de M. Apostolis, σ. 74. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΤΘΒ, σ. 366· ΒΒΠ Σ', σ. 347.

Θέλει κι τήμ βίταγ γιρὴν γι τὸν ι-σκύλλουχ χουρτάτου¹.

Θέλει και την πίττα γερή και τὸ σκύλο χορτάτο.

Γιὰ τὸν πλεονέκτη πὸ τὰ θέλει ὅλα δικά του.

Πβ.: Καὶ σῶος ὁ ἄρτος, καὺτὸς κεκορεσμένοις².

Θέλει τὸ ψωμί ἀλάκερο και τὸ σκύλο χορτασμένο³.

χούι (συνήθεια)

Πρῶτα βγαίνει ἡ ψυχὴ κι ὕστερα τοῦ χούιν⁴.

Πρῶτα βγαίνει ἡ ψυχὴ κι ὕστερα οἱ συνήθειες.

Δύσκολα ἀλλάζει ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου.

χουρμάς

Κουρμάς κουπαγισμένους κι στοῦ μέλιβ βουτήμενους.

Χουρμάς κοπανισμένος και στοῦ μέλι βουτημένος.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πὸ φέρονται μὲ ὑπερβολικὴ και ἐπιτηδευμένη γλυκύτητα και προσήθεια.

χρέος

Πγιμένους κι βουτήμενους εἰς τοῦ χρέους⁵.

Πνιγμένος και βουτηγμένος στοῦ χρέος.

Γιὰ τοὺς καταχρεωμένους.

χρῆμα (βλ. λιλι)

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χορτάτος 9 (15). Λαογρ. IB', σ. 246, ἀρ. 120. ΙΑΝΕ, λ. ἀκέραιος 1, ἀσύδοτος 5, ἀφάγωγος 1. 'Α. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 64.

2. Κατζιούλης, 78/5, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 127.

3. Βάρνερ, λ. σκύλος 3, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 108.

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. φυσικό 2 (2), χούι 3 (4). Λαογρ. Γ', σ. 232, ἀρ. 80.

Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 1163.

5. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χρέος 1 (15). ΙΑΝΕ, λ. βουτῶ Α 1.

χρισμένος

1280

Χρισμένους καπαμάς¹.

Σφραγισμένος καπαμάς².

‘Ο πονηρός και κλειστός άνθρωπος, πού δὲ φανερώνει τὶς σκέψεις και τὶς προθέσεις του.

χρωστῶ

1281

Τὰ κερνᾶς χάγγεις κὶ τὰ χρουστᾶς πληρώγγεις³.

Κὶ ὅσα κερνᾶς χάνεις κὶ ὅσα χρωστᾶς πληρώνεις.

Μὲ τὶς περιποιήσεις και τὶς κολακεῖες δὲν μπορεῖ κανεὶς ν’ ἀποφύγει τὴν πληρωμὴ τοῦ χρέους του.

Πβ.: ‘Α μὲν πίνεις ἀποχέεις, ἀ δ’ ὀφείλεις ἀποτίεις⁴.

Καὶ ἀ κερνᾶς, ἀπόλλυς, και ἀ χρωστεῖς, δίδως⁵.

Τὰ κερνᾶς τὰ χάνεις, τὰ χρεωστεῖς πληρώνεις⁶.

χτυπῶ

1282

Βγάλ’ τοῦ φέσις σου κὶ χτύπα μου⁷.

Βγάλ’ τὸ φέσι σου και χτύπα με.

‘Όταν κανεὶς μᾶς κατηγορεῖ γιὰ σφάλμα πού κὶ αὐτὸς ἔχει κάνει τὸ ἴδιο ἢ παρόμοιο.

1283

Ἰχτέπησίν δουν ἢ Ἄπλειά.

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χρισμένος (1).

2. Κρέας πού ψήθηκε σὲ τέντζερη καλὰ κλεισμένο, σφραγισμένον γύρω-γύρω μὲ ζυμᾶρι πλασμένο μὲ πίτυρα.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χρωστῶ 29 (8): Λαογρ. Γ’, σ. 226, ἀρ. 1. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 961.

4. Κατζιούλης, ἀρ. 179, Ν. Πολίτης, Παρ. Α’, σ. 73.

5. Πλανούδης, ἀρ. 114, Kurtz, σ. 28.

6. Ν. Πολίτης, Παρ. Δ’, σ. 10, ἀρ. 8. Βάρνερ, λ. κερνῶ 2, Ν. Πολίτης, Παρ. Β’, σ. 70.

7. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ. Γ’, σ. 43, λ. βαρῶ 18· λ. χτυπῶ 6 (1). Λαογρ. Γ’, σ. 226, ἀρ. 1. ΙΑΝΕ, λ. βγάλω Α 11γ. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεύχ. 7, σ. 23.

Τὸν χτύπησε ἡ Πούλια.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχει πάθει τὸ μυαλό τους¹.

1284

Πέ μου ποιὸς σ' ἰχτέπησιν νὰ σὶ ποῦ τὶς ξυλλιές πῶφαῖς².

Πές μου ποιὸς σὲ χτύπησε νὰ σοῦ πῶ πόσες ξυλιές ἔφαγες.

Τὸ κακὸ εἶναι αἰσθητὸ ἀνάλογα μὲ τὸν ἄνθρωπο ποὺ σοῦ τὸ κάνει.

1285

Πιάσ' τὸν ἕναχ χτύπα τὸν ἄλλον³.

Πιάσε τὸν ἕνα χτύπα τὸν ἄλλον.

Ἄσταν δυὸ ἢ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι τοῦ ἴδιου φυράματος.

χύνομαι

1286

Χύθηκιν δού λάδιμ μας μέσα στοῦ τηγάμι μας⁴.

Χύθηκε τὸ λάδι μας μέσα στὸ τηγάνι μας.

Βλάβη ἐντελῶς φαινομενική.

Πβ.: Ἐχύθη τὸ λάδι μου καὶ πάει στὴ μαγεριά μου⁵.

χωράω

1287

Ἡ πουνδικὸς στὴν δύρπαν ἔν ἰχώραγγιν γι ἔσυργιν γι κουλ-
κούθθαν ἀποῦ πίσου του⁶.

*Ἄ ποντικὸς στὴν τρύπα δὲ χωροῦσε, κι ἔσερνε καὶ κολοκύθα ἀπὸ
πίσω του.*

Ἄσταν κανεὶς ἐπιχειρεῖ πράγματα ἀδύνατα ἢ ἀνώτερα ἀπὸ τὶς δυνάμεις του.

1. Ἐπάρχει ἡ λαϊκὴ πρόληψη ὅτι ὁ ἀστερισμὸς τῆς Πούλιας προσβάλλει τοὺς ἀνθρώ-
πους καὶ ἀρρωσταίνουν.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ. Δ', σ. 349, λ. δέρνω 30.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ. Γ', σ. 47, λ. βαρῶ 27· λ. χτυπῶ 17 (17). Λαογρ. Γ',
σ. 226, ἀρ. 2. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεύχ. 6, ἀρ. 34.

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χύνω 13 (7).

5. Βάρνερ, λ. λάδι 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 78.

6. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ποντικὸς 4, χωρῶ 16 (22). ΙΑΝΕ, λ. ἀλεποῦ 1,

Πβ.: 'Ο ποντικός στην τρῦπα δὲν ἐχώρειε καὶ κολοκῦθι ἔσυρνε¹.
Μῦς εἰς ὀπὴν οὐχ ἐχώρει· ὁ δ' ἐπεσύρετο καὶ κολόκυντον².
Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν κολοκύνταν ἔφερεν³.

1288

Στοῦ καλάθιν ἔχ χουρᾶ, στοῦ κουφίγιμ ἠιρῖσσεύγει.

Στὸ καλάθι δὲ χωρᾶ, στὸ κοφίμι περισσεύει.

"Όταν κάτι δὲν βρίσκεις τρόπο νὰ τὸ βολέψεις, — ὅταν κανεὶς εἶναι δύσκολος καὶ ἀνοικονόμητος.

χωριάτης

1289

Χουριάτης ἄϊους κι ἄγ γιγεῖ, σκατέγηδ δόξαν ἔχει⁴.

Ἐχωριάτης ἄγιος κι ἂν γενεῖ, σκατένια δόξα ἔχει.

Γιὰ τὸν ἄξεστο πού μένει πάντα ὁ ἴδιος, ὅσο ψηλά κι ἂν ἀνέβει.

χωριὸ

1290

Ἰέγηκαν ἀπὸ δυὸ χουριά⁵.

Ἐγιναν ἀπὸ δυὸ χωριά.

"Όταν ἔχει δημιουργηθεῖ μεγάλη ἐχθρότητα, ἡ ἔγινε μεγάλος καθγάς.

ψάλλω

1291

Ψάλλιτι, ποπάδοι, ψάλλιτι⁶.

Ψάλλετε, παπάδες, ψάλλετε.

Γιὰ τὸν ὀκνηρὸ ἄνθρωπο πού τὰ θέλει ὅλα ἔτοιμα⁷.

1. Βάρνερ, λ. ποντικός 4, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 103.

2. Πλανούδης, ἀρ. 239, Kurtz, σ. 42.

3. Ἀποστόλιος, XI 90.

4. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χωριάτης 47 (28). Λαογρ. Α', σ. 300, ἀρ. 12· Β', σ. 618, ἀρ. 2. ΙΑΝΕ, λ. ἄρχοντας Α2.

5. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. χωριὸ 4 (13). Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 5, σ. 11.

6. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψάλλω 14 (13). ΙΑΝΕ, λ. βρέχω Α1.

7. Ἡ παροιμία προέρχεται ἀπὸ τὸ γνωστὸ ἀνέκδοτο τοῦ τεμπέλη, πού ζήτησε νὰ τὸν θάψουν ζωντανὸ γιατί δὲν ἤθελε νὰ δουλεύει καὶ νὰ κουράζεται. Οἱ γειτόνοι του τὸν

1292

Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω¹.

Θὰ ψάλλω τὸ Θεό μου ὅσο ὑπάρχω.

Φράση τῆς Γραφῆς². Λέγεται μὲ τὴν ἔννοια : ὅσο ζῶ, θὰ κάμω ὅ,τι μπορῶ.

ψαλτικά

1293

Βγαίνουν δὰ ψαλτικά ;³

Βγαίνουν τὰ ψαλτικά ;

"Όταν ρωτᾶς ἂν βγαίνει κάποιο κέρδος.

ψείρα

1294

Τοῦ ψι-ψι-ψι γέγιτι ψείρα⁴.

Τὸ ψι-ψι-ψι γίνεται ψείρα.

Μὲ τίς ἀνεύθυνες διαδόσεις παραμορφώνονται τὰ γεγονότα.

Πβ.: Τὸ ψεί, ψεί, ψείρα γίνεται⁵.

ψέμα

1295

Σώθηκαν δὰ ψόματα⁶.

Σώθηκαν τὰ ψέματα.

"Όταν κάποια ὑπόθεση πλησιάζει πρὸς τὸ τέλος τῆς, ἢ μπαίνει σὲ μόνιμο καὶ σταθερὸ δρόμο.

ἔβαλαν ζωντανὸ στὸ φέρετρο, φώναξαν καὶ τοὺς παπάδες, καὶ ἡ συνοδεία ξεκίνησε γιὰ τὸ νεκροταφεῖο. Στὸ δρόμο ἀντάμωσαν ἕναν καλὸν ἄνθρωπο, ποὺ στάθηκε καὶ ρώτησε γιατί τὸν θάβουν ζωντανό. Σὰν ἔμαθε τὴν αἰτία, λυπήθηκε, καὶ πρόσφερε γιὰ τὸν ἀξιολύπητον αὐτὸν ἄνθρωπο μιὰν ἀποθήκη παξιμάδια. Ὁ τεμπέλης τότε σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ ρώτησε ἂν ἦταν βρεμένα. Κι ὅταν ἄκουσε πὼς δὲν ἦταν, φώναξε στοὺς παπάδες νὰ συνεχίσουν τὴν ψαλμωδία τους. Βλ. παραλλαγή τοῦ Καστελλόριζου, Λαογρ. Δ', σ. 300.

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψάλλω 15 (10).

2. Ψαλμὸς ργ' 33.

3. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψαλτικά (2).

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψείρα 8 (1).

5. Βάρνερ, λ. ψείρα 2, Ν. Πολίτη, Παρ. Β', σ. 126.

6. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψέμα (44). Λαογρ. Β', σ. 329. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τευχ. 6, σ. 45.

Ἡ ψεύτης ἔχει κὶ τοῦμ μάρτυράν δου¹.

Ὁ ψεύτης ἔχει καὶ τὸ μάρτυρά του.

Οἱ ψευδολόγοι προβλέπουν συνήθως νὰ ἔχουν συνήγορους καὶ υπερασπιστές.

Πβ.: Εἷς κλέπτης καὶ δέκα μηνυταὶ².

Ἡ ψεύτης κὶ ἡ κλέφτης τοῦμ βρωῶτουχ χρόνουχ χαίρουνδιν³.

Ὁ ψεύτης καὶ ὁ κλέφτης τὸν πρώτο χρόνο χαίρονται.

Ἡ ψευτιά καὶ ἡ κλοπὴ δὲν μποροῦν νὰ κρυφτοῦν γὰρ πολὺ.

Πβ.: Τὸ ψεῦδος γὰρ κατὰ μικρὸν ἐλέγχεται τῷ χρόνω, καθὰ χρυσὸς ἐλέγχεται τῇ λίθω τῇ λυδίᾳ⁴.

Ἡ ψεύτης τοῦμ ψεύτην γι ἡ κλέφτης τὸν γλέφτην⁵.

Ὁ ψεύτης τὸν ψεύτη κὶ ὁ κλέφτης τὸν κλέφτη⁶.

Οἱ ὅμοιοι ταιριαζοῦν.

Πβ.: Κύων κυνὸς οὐχ ἄπτεται⁷.

Νέους ψεύτης, γέρους κλέφτης⁸.

Νέος ψεύτης, γέρος κλέφτης.

Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι γίνονται μὲ τὰ χρόνια χειρότεροι.

1. Πβ.: *N. Πολίτη, Παρ., λ. ψεύτης 5 (24).

2. K. Krumbacher, MGS, σ. 127, ἀρ. 113.

3. Πβ.: N. Πολίτη, Παρ., λ. ψεύτης 15 (4). Λαογρ. Σ', σ. 500, ἀρ. 2. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεύχ. 7, σ. 122. Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 1108.

4. M. Γλυκᾶς, 349, K. Krumbacher, MGS, σ. 57.

5. Πβ.: N. Πολίτη, Παρ., λ. κλέφτης 70 (18).

6. Ἐννοεῖται : ἀγαπάει.

7. App. Prov., III 55. Μακάρτιος, V 36.

8. Πβ.: N. Πολίτη, Παρ. Α', σ. 376, λ. ἀκαμάτης 24' λ. ψεύτης 10 (14). Δ. Λουκάτου, Κεφ. Γνωμ., ἀρ. 1104.

ψηλός

1300

Ψῆλός-ψηλός οὐρανός κι βερτιμέν οὐκ ἔχει.

Ψηλός-ψηλός οὐρανός και σκάλα δέν ἔχει.

Εἰρωνική φράση γιά τοὺς Ἀτταλειῶτες, πού ὅταν μιλοῦσαν ἑλληνικά ἀνακά-
τευαν μαζί και τούρκικες και ἀρχαῖες ἑλληνικές λέξεις.

ψοφάω

1301

Ἰβὼ ψουφοῦ τοῦ γαμησιοῦ κι ἀνδρας μου καῦκους τῶχει¹.

Ἐγὼ ψοφῶ τοῦ γαμησιοῦ κι ὁ ἀντρας μου τῶχει καύχημα.

Ὅταν κανεῖς στερεῖται σὲ στοιχειώδεις του ἀνάγκες και ἀφήνει νὰ πιστεύουν
οἱ ἄλλοι τὸ ἀντίθετο. Λέγεται και γιά τὸν ἀντρα πού, ἐνῶ ἀφήνει τὴ
γυναίκα του ἀνικανοποίητη, καυχιέται γιά τὴν ἀντρική του ἱκανότητα.

ψύλλος

1302

Γιὰ ψύλλου πήδημαν².

Γιὰ ψύλλου πήδημα.

Ὅταν δημιουργεῖται ζήτημα ἀπὸ ἀσήμαντη ἀφορμή.

Π6.: Περὶ ὄνου σκιᾶς (μάχεσθαι)³.

1303

Ψύλλους στ' ἄχυρα γυρεύγει⁴.

Ψύλλους στ' ἄχυρα γυρεύει.

Ὅταν κανεῖς ματαιοπονεῖ γιά κάτι ἀσήμαντο, ἢ δημιουργεῖ ζήτημα γιά κάτι
σημαντικὸ μὲν, πού εἶναι ὅμως λεπτομέρεια μιᾶς μεγαλύτερης, γενικό-
τερης ἀταξίας.

1. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. πεῖνα 9 (28), φίλι (6).

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψύλλος 3 (1). Λαογρ. ΙΒ', σ. 252, ἀρ. 181. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 6, σ. 8.

3. Πλάτων, Φαῖδρος 260c. Βλ. και R. Strömberg, Grek. Ords., σ. 39, ἀρ. 177.

4. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψύλλος (5). Λαογρ. ΙΓ', σ. 300. ΙΑΝΕ, λ. ἄχερο 1. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 6, σ. 9.

ψυχικό

1304

Λεῖψ' ἀποὺ τοῦ ψυχικόν, νὰ μὴ σ' εὔρει τοῦ κρίμαν¹.

Λεῖψ' ἀπὸ τὸ ψυχικό, νὰ μὴ σὲ βρεῖ τὸ κρίμα.

Πολλὲς φορὲς ἡ ἀχαριστία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εὐεργετήσαμε μᾶς βάζει σὲ δύσκολη θέση.

Πβ.: Κακὸν ποίει καλόν, ἔν' ἔχῃς κακόν².

Λεῖψ' ἀπὲ τὸ μιστό, μὴ σὲ κολλήσῃ κρῖμα³.

Καλὸν οὐ ποιήσῃς καὶ κακὸν μὴ ἀπολάβῃς⁴.

Ἐπιλανθάνονται πάντες οἱ παθόντες εὔ,
ἔνιοι δὲ καὶ μισοῦσι τοὺς εὐεργέτας⁵.

Ἄσπαστος ὁ δὴμῶδης λόγος συνάδει ὡς ᾄτινι ποιήσεις καλὸν κακὸν ἔκδεξαι
παρ' αὐτοῦ εἰς ἀντάμειψιν⁶.

ψωμί

1305

Ἰγλίαναν δὰ ψουμιά του !⁷

Λιγότεψαν τὰ ψωμιά του !

Ἄσπαστος ὅταν κάποιος εἶναι πολὺ καταβεβλημένος, ἡ ἔτοιμοθάνατος.

ῶρα

1306

Λεῖψ' ἀποὺ τὴν γακιὰν δὴν ῶραν νὰ ζήσεις χίλλια χρόνια⁸.

Λεῖψε ἀπὸ τὴν κακιὰ τὴν ῶρα νὰ ζήσεις χίλια χρόνια.

Ἄσπαστος ὅρισμένες στιγμὲς στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολὺ κρίσιμες⁹.

1. Πβ.: *Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψυχικό (3). Β', σ. 684, λ. ἀφορμὴ 13.

2. Κατζιούλης, 46/6, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 121.

3. Βάρνερ, λ. μιστὸς 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 89.

4. K. Krumbacher, Mosk., ἀρ. 40.

5. Μένανδρος, Μονόστιχοι γινῶμαι, 170, Meineke, IV. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ Σ', σ. 437, ἀρ. 72.

6. Ν. Τωμαδάκης, Ἰωσήφ Βρυενίου ἀνέκδοτα ἔργα κρητικά, ΕΕΒΣ ΙΘ', σ. 150. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ Σ', σ. 437, ἀρ. 72.

7. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ψωμί 10 (8).

8. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ῶρα 12 (3). ΙΑΝΕ, λ. ἀπὸ Α 13.

9. Προέρχεται ἀπὸ τὴν πρόληψη ὅτι ὑπάρχουν ὄρες κακὲς καὶ ὄρες καλὲς.

Π6.: Λεῖψε ἀπὸ μιᾶν ὥρα κακὴ νὰ ζήσης χίλια χρόνια¹.

1307

Τὰ φέρν' ἡ ὥρα, ἡ χρόνους ἔν δὰ φέργει².

Ἔσσα φέρνει ἡ ὥρα, ὁ χρόνος δὲν τὰ φέρνει.

Ἰδιο νόημα μὲ τὴν προηγούμενη.

Π6.: Μιᾶς ὥρας σύμπτωμα ὄλου τοῦ ἔτους ἀποτύχημα³.

Τὸ φέρνει ἡ ὥρα δὲ φέρνει ὁ χρόνος⁴.

Ἔωρας ἔργον, ἐνιαυτοῦ μελέτη⁵.

Χωρικοῦ ἐνθύμησις ἐνιαυτοῦ ζήτημα⁶.

1308

Τί ὥρα εἶγιν ; — Ἔωρα ποὺ γαμοῦν οἱ γύφτοι.

Τί ὥρα εἶναι ; — Ἔωρα ποὺ γαμοῦν οἱ γύφτοι.

Λέγεται εἰρωνικὰ μὲ τὴν ἔννοια πὼς δὲν ἔχει σημασία τί ὥρα εἶναι.

1. Βάρνερ, λ. ὥρα 1, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 127.

2. Πβ.: Ν. Πολίτη, Παρ., λ. ὥρα 17 (21). Λαογρ. Γ', σ. 227· Σ', σ. 70· Π', σ. 300. Δ. Λουκοπούλου-Δ. Λουκάτου, ἀρ. 303. Ἄ. Παπαδοπούλου, Φρασ., τεῦχ. 7, σ. 115.

3. Κατζιούλης, ἀρ. 1553, Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 97.

4. Βάρνερ, λ. ὥρα 2, Ν. Πολίτης, Παρ. Β', σ. 127.

5. Πλανούδης, ἀρ. 273, Kurtz, σ. 47.

6. Ν. Πολίτης, Παρ. Α', σ. 5, ἀρ. 35. Κ. Krumbacher, Mosk., ἀρ. 103.

Οἱ παροιμίαι ποὺ ἀκολουθοῦν συγκεντρώθηκαν δὲ πιά εἶχε ἤδη ἀρχίσει ἡ ἐκτύπωση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Πολὺ ἀργὰ γὰρ νὰ ἐνσωματωθοῦν κανονικὰ στὸ σύνολο τῆς ὕλης κατὰ τὴν ἀλφαβη-
τικὴ σειρὰ τῆς καθεμιᾶς τους, παρουσιάζονται ἐδῶ στὸ τέλος
ὅλες μαζί, ὑπὸ ἀνεξάρτητη λημματικὴ κατάταξη.

Μᾶς ἀνακοινώθηκαν, σχεδὸν ὅλες, ἀπὸ τὸν κ. Ἀντώνιο
Τζιζιῆ¹. Ἐλέγχθηκαν καὶ αὐτὲς μὲ τὴν ἴδια προσοχὴ ὅσον ἀφορᾷ
τὴ διαλεκτικὴ τους διατύπωση, τὴ φωνητικὴ τους ἀπόδοση καὶ
τὴν ἐρμηνεία τους, ὁ χρόνος ὅμως δὲν ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ καὶ
γὰ αὐτὲς ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε γιὰ τὶς ἄλλες.

1. Βλ. σχετικὰ καὶ παραπάνω, σ. 10'.

ἀγαπιέμαι

1309

Βοῦλα τὰ μιτῶ ἀαπιουῖνδιν, ἀμ' τ' ἀγγούρια τὰ μιᾶλα.

Ἔλα τὰ μικρὰ ἀγαπιουῖνται, μὰ τ' ἀγγούρια τὰ μεγάλα.

Τὸ κύριο νόημα τῆς παροιμίας τῶχει τὸ πρῶτο μέρος, ποῦ δηλώνει τὴν ἀγάπη πρὸς τὰ μικρὰ πράματα, τὰ μικρὰ ζῶα, τὰ μικρὰ παιδιά, τοὺς νέους ἀνθρώπους. Τὸ δεύτερο, μὲ ἀσεμνη ἔννοια, εἶναι ὑστερώτερη προσθήκη.

ἀγαπῶ

1310

Ἄαπαῶ μου χὰν δούν βόνουν δῆς κοιλιᾶς σου.

Μ' ἀγαπαῶ σὰν τὸν πόνο τῆς κοιλιᾶς σου.

Μὲ εἰρωνεία καὶ σαρκασμό, ὅταν κάποιος ὑποκρίνεται ὅτι μᾶς ἀγαπάει.

1311

Τὸν ἀαπαῶ ἡ Θιὸς δίγγει τουγ γυναίκαν γαστρομέγγην.

Ἄοποιον ἀγαπάει ὁ Θεός, τοῦ δίνει γυναίκα γαστρομένη.

Εἰρωνικά γιὰ τοὺς τυχεροὺς ποῦ τὰ βρίσκουν ὅλα ἔτοιμα.

ἅγιος

1312

Ἄακουστὸν δούν ἔχεις τὸν ἅιν Πανδιλήμοναν.

Ἄκουστὰ τὸν ἔχεις τὸν ἅγιο Παντελέημονα.

Ἄοταν κανεῖς δίνει γνώμη σὲ πράματα ποῦ δὲν τὰ ξέρει.

ἀγκάθι

1313

Ἄγκάθθια καλουκιρινά, μαρούλια τοῦχ χειμώναν.

Ἄγκάθια καλοκαιρινά, μαρούλια τὸ χειμῶνα.

Στὴν ἔλλειψη, καὶ τὸ ἄσχημο περνᾶει γιὰ καλό.

ἄδειος

1314

Ἡ ἄδειος ἢ τενεκίᾳς κάμγει πιά πουλλῶς σαματάν.

Ὁ ἄδειος ὁ τενεκὲς κάνει πιὸ πολὺ σαματά.

Τὸν περισσότερο θόρυβο γύρω ἀπὸ τὸ ἄτομό τους τὸν κάνουν οἱ κοῦφοι καὶ οἱ ἀνίκανοι.

ἄδερφός

1315

Ἡ γίσκιος τῆς πέτρας εἶνιχ χὰν δοὺν γίσκιουν d' ἄδαρφοῦ.

Ὁ ἴσκιος τῆς πέτρας εἶναι σὰν τὸν ἴσκιο τοῦ ἀδερφοῦ.

Ὁ ἴσκιος τοῦ βράχου, σταθερὸς καὶ ἀδιαπέραστος, παρομοιάζεται μὲ τὴν προστασία τοῦ ἀδερφοῦ, ποὺ εἶναι σίγουρη καὶ ἐξασφαλισμένη.

ἄδιαφόρετος

1316

Ἄδιαφόριτους ἄθρωπους· χὰν δοῦ λαοῦ τοῦ σκατόν· μηῖ κουλλά
μηῖ βρουμά.

Ἄδιαφόρετος ἄνθρωπος· σὰν τοῦ λαγοῦ τὸ σκατό· οὔτε κολλάει οὔτε βρωμάει.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς χωρὶς προσωπικότητα, ποὺ οὔτε ὠφελοῦν οὔτε ζημιώνουν.

ἄερικὸ (βλ. ζαγκούλι)

ἄλεπού

1317

Ἡ ἄλεπού πιάνγιτι μὲ τὰ τέσσερα.

Ἡ ἄλεπού πιάνεται μὲ τὰ τέσσερα.

Ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος, ὅταν τύχει καὶ τὴν πάθει, τὴν παθαίνει χειρότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐξαιτίας ἀκριβῶς ἀπὸ τὶς πονηρὲς ἐνέργειες του¹.

1. Ἡ ἄλεπού, γιὰ νὰ ξεφύγει τὰ δόκανα, πηδαίει καὶ ξαναπέφτει καὶ μὲ τὰ τέσσερα πόδια μαζί στὸ ἴδιο σημεῖο. Ἔτσι ἐκτίθεται βέβαια λιγότερο, ἂν λάχει ὅμως καὶ πιαστεῖ, πιάνεται καὶ ἀπὸ τὰ τέσσερα πόδια.

άλιμένου (ἀναμένω)

1318

Ἠήλιους στὰ βασιλέματα λουλλὸς ἔν ἀλιμένει.

Ἡλιος στὰ βασιλέματα τρελοὺς δὲν περιμένει.

Γιὰ τοὺς ἀμελεῖς καὶ ἀστόχαστους, ποὺ χασομεροῦν κι ὕστερα δὲν προφταίνουν τίς δουλειές τους.

ἀλλάζω

1319

Ἐν εἷγισ σουστὸν ν' ἀλλάζεις δυὸ χρονῶν δραχανάμ μι μιᾶς μέρας πιλάβιν.

Δὲν εἶναι σωστὸ ν' ἀλλάζεις δυὸ χρονῶν τραχανὰ μὲ μιᾶς μέρας πιλάφι.

Γιὰ μιὰ πρόσκαιρη ὠφέλεια δὲν πρέπει κανεὶς νὰ θυσιάζει ὅ,τι τοῦ ἐξασφαλίζει μιὰν ἔστω καὶ φτωχὴ μόνιμη σιγουριά.

ἄλλος

1320

Ἄλλους παπα-Δημήτρης μὲ τίς λουτουργιές.

Ἄλλος παπα-Δημήτρης μὲ τίς λειτουργιές.

Γιὰ κεῖνον ποὺ κάνει μιὰν ἄδικη μοιρασιά¹.

ἀναγελῶ

1321

Χούρευγι κι μὲς γιλουῦμουν,
κι αὔριουθ θὰ σ' ἀναίλοῦμουν.

*Χόρευε καὶ μεῖς γελάμε,
κι αὔριο θὰ σ' ἀναγελᾶμε.*

Ἄσταν, ἐνῶ ἕνας ἄνθρωπος μᾶς προσφέρει μιὰ ὑπηρεσία, ἐμεῖς ὄχι μόνο δὲν τοῦ τὸ ἀναγνωρίζουμε, ἀλλὰ καὶ τὸν περιφρονοῦμε.

1. Ἡ παροιμιώτικὴ αὐτὴ ἔκφραση ἀναφέρεται στὸ ἐξῆς ἀνέκδοτο : Μιὰ μέρα, δυὸ παπάδες τοῦ Λιβισιοῦ, ὁ παπα-Δημήτρης κι ὁ παπα-Χαστάς, συλλειτουργοῦσαν σὲ κάποια ἐκκλησία. Μετὰ τὴ λειτουργία, ὁ παπα-Δημήτρης φωνάζει τὸν παπα-Χαστά, ποὺ ἦταν πολὺ νεώτερος, νὰ μοιράσουν τὰ πρόσφορα. Κι ἀρχίζει ὁ ἴδιος τὴ μοιρασιά : « Ἐνα μου, ἕνα σου, ἕνα μου », σταματώντας κάθε φορὰ σὲ μερίδιο δικό του, καὶ ξαναρχίζοντας πάλι ἀπὸ μερίδιο δικό του. Ὅσο βαστοῦσε ἡ μοιρασιά, ὁ παπα-Χαστάς δὲν ἔλεγε τίποτα. Στὸ τέλος ὅμως ρώ-

ανάλατος

1322

Ἐνάλατης κουφτῆς κόρη¹.

Ἐνάλατης μουσταλευριᾶς κόρη.

Ἵταν θέλουμε μὲ πλάγιο τρόπο νὰ μάθουμε κάτι.

ἄνθρωπος

1323

Ἐχ' ἄθρωπον ἀνοὺς παρᾶ, ἔχει κὶ πένδι στ' ἄσπρουν,
ἔχει κὶ κάτι μερικοὺς π' ἀξίζουσι ἕνα γάστρουν.

Ἐχει ἄνθρωπο τοῦ ἐνὸς παρᾶ, ἔχει καὶ πέντε στ' ἄσπρο,
ἔχει καὶ κάτι μερικοὺς π' ἀξίζουσι ἕνα κάστρο.

Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ὅλοι τὰ ἴδια προσόντα καὶ τὶς ἴδιες ἰκανότητες.

1324

Ἵλα τὰ δέντρα δέντρα ἔγιν, κὶ τὰ γιρὰ γιρὰ ἔγιν,
κὶ ἀπ' ἄθρωπον ὡς ἄθρωπον μιάλη διαφορὰ ἔγιν.

Ἵλα τὰ δέντρα δέντρα εἶναι, καὶ τὰ νερὰ νερὰ εἶναι,
κὶ ἀπ' ἄνθρωπον ὡς ἄνθρωπο μεγάλη διαφορὰ εἶναι.

Ἵμοιο νόημα μὲ τὴν προηγούμενη.

ἄντρας

1325

Ἐνδραθ θέλου ἔβω τοῦ βράδυν
κὶ ἄς μὴν ἔχ' ἢ λύχνους λάδιν.

Ἐντρα θέλω ἐγὼ τὸ βράδυν
κὶ ἄς μὴν ἔχει ὁ λύχνος λάδι.

Ἵταν κανεὶς ἐπιμένει νὰ ἰκανοποιήσει ὅπωςδὴποτε τὶς ἐπιθυμίες του, παραβλέποντας βασικὰς τοῦ ἀνάγκης.

τάει τὸν παπα-Δημήτηρ : « Ἄ σὶ ποῦ, παπα-Δημήτηρ μας : Σουστὰ τὰ μέρασις ; » Καὶ μόλις ὁ παπα-Δημήτηρ τοῦ ἀπάντησε : « Ἰ-ναί, σουστὰ τὰ μέρασα », ὁ παπα-Χαστάς, χωρὶς νὰ χάσει καιρὸ, « Στάσου χάινιν », τοῦ λέει, « νὰ πάρου ἱβῶ τοῦδ δικός σου τοῦσ σουρόν » !

1. Κάποτε μιὰ Λιβισιανὴ ἤθελε νὰ φτιάξει μουσταλευριά. Δὲ θυμόταν ὅμως ἂν ἔπρεπε νὰ βάλει ἀλάτι, καὶ, ἀπὸ φιλότιμο, δὲν ἤθελε νὰ ρωτήσῃ. Γιὰ νὰ τὸ μάθει χωρὶς νὰ φανεῖ ἢ ἄγνοιά της, ἔπιασε κουβέντα μὲ μιὰ γειτόνισσα, κατὰφερε νὰ λογοφέρουσε, καὶ, σὲ μιὰ στιγμή, τῆς πέταξε τάχα γιὰ βρισιά : « Ἄτε κὶ ἱσὺ ποῦ μιλάς, ἀνάλατης κουφτῆς

1326

"Ανδρα μου, γιά ἰσὺ μθουρεῖ νὰ πιθάγεις γιά ἰδῶ νὰ μείνου χήρα.

"Αντρα μου, ἢ ἐσὺ μπορεῖ νὰ πεθάνεις ἢ ἐγὼ νὰ μείνω χήρα.

"Όταν, ὅποιαδῆποτε τροπῆ καὶ νὰ πάρουν τὰ πράματα, ὠφελημένο βγαίνει τὸ ἴδιο πρόσωπο πάντα.

1327

Μῆ τὸν ἄτεχνον δοὺν ἄνδραν ἢ κοιλιὰ παίζει ταβούλλιν.

Μὲ τὸν ἄτεχνο τὸν ἄντρα ἢ κοιλιὰ παίζει νταούλι.

"Ο ἄνθρωπος ποὺ δὲν ξέρει μιὰ τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσει τὴ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ του.

ἄπτω

1328

"Αφτει ἢ κῶλους του.

"Ανάβει ὁ κῶλος του.

"Όταν κανεὶς ἔχει μεγάλες ἔγνιες.

ἀρχίζω

1329

Τοῦ χουριέτιμ, βρέ, ἀπὸ μέναθ θ' ἀρχιγίσει ;

Τὸ χουριέτι, βρέ, ἀπὸ μένα θ' ἀρχίσει ;

Κανένας δὲν θέλει νὰ ὑποστεῖ αὐτὸς πρῶτος τὶς συνέπειες τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς μέτρου, ὅσο κι ἂν αὐτὸ εἶναι καλὸ καὶ ὠφέλιμο γιά τὴν δλότητα¹.

κόρη ! » « Ἄμ' βάλλουμ, μαρή, ἀλάτις στὴν γουφτῆν ; » τῆς ἀπαντάει ἀνύποπτη ἢ ἄλλη. Κι ἔτσι ἡ πρώτη ἔμαθε αὐτὸ ποὺ ἤθελε.

1. Διηγοῦνται σχετικὰ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτο : "Όταν στὰ 1908, ἐπὶ Ἄβδουλ Χαμίτ, κηρύχτηκε στὴν Τουρκία τὸ Σύνταγμα, δόθηκε ἐντολὴ νὰ γίνονται συγκεντρώσεις σ' ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά, καὶ διάφοροι ὀμιλητῆς νὰ ἐκθειάζουν τὰ καλὰ τοῦ Συντάγματος καὶ νὰ διακηρύττουν τὶς τρεῖς ἀρχές του : Χουριέτ, Μουσαφέτ, Ἄταλέτ, ποὺ σημαίνουν : Δημοκρατία, Ἰσότητα, Ἀδελφосύνη. Στὸ Κορδόνι, τὴν προκυμαία τῆς Μάκρης, μαζεύτηκε κάποτε κόσμος πολὺς, γιά ν' ἀκούσει ἕναν τέτοιον ὀμιλητῆ ποὺ εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὴ Σμύρνη. "Ένα γύρο ἦταν τὰ καφενεῖα, καὶ πολλοὶ ἀνέβηκαν στὶς καρέκλες καὶ τὰ τραπέζια, γιά νὰ βλέπουν καὶ ν' ἀκούνε καλύτερα. Κάποια στιγμῆ, ἕνας Ἑβραῖος, ποὺ ἦταν πολὺ κοντός, βλέπει, ἀνεβασμένον σὲ μιὰ καρέκλα, τὸ φίλο του τὸ Μεμέτη. Πάει κοντά του, τὸν τραβάει ἀπὸ τὸ σακάκι, καὶ τοῦ λέει σιγά : « Βρέ Μεμέτη, κατέβα ν' ἀνεβῶ καὶ ἐγὼ λίγο. » "Ο Μεμέτης ὅμως ποῦ νὰ κατεβεῖ ! Σὲ λίγο πάλι ὁ Ἑβραῖος τὸ σακάκι τοῦ Μεμέτη, πάλι ὁ Μεμέτης ὄχι. "Όσπου, κάποια στιγμῆ, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ ὁ ὀμιλητῆς ἐξεθείαζε τὰ καλὰ τοῦ

βάζω

1330

Ἔβαλιν δού μιάλουχ χαραγίς στού μιτσόν.

Ἔβαλε τὸ μεγάλο τέντζερη στοὺ μικρό.

Ἄσταν κανεὶς καμώνεται πὼς κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ περιποιηθεῖ κάποιον, ἐνῶ, στὴν πραγματικότητα, δὲν τῷχει καθόλου διάθεση.

βγάζω

1331

Κι ἀφ' τήγ ξιρὴν δῆμ βέτραβ βγάλλει γιρόν.

Κι ἀπ' τὴν ξερὴ τὴν πέτρα βγάζει νερό.

Γιὰ τοὺς ἀξιους καὶ ἱκανούς, πού, ὅσες δυσκολίες καὶ νὰ βροῦν, πάντα κάτι πετυχαίνουν.

βλάφτω

1332

Ἔβλαψίν δουν κι ἰστραβουκατάλυσίν δουν.

Τὸν ἔβλαψε καὶ τὸν στραβοκατάλυσε.

Λέγεται ὅταν κάποιος, πού δὲν χωνεύει ἕναν ἄνθρωπο, τοῦ προσφέρει κάτι ἀσήμαντο καὶ εὐτελές, κι αὐτὸ μὲ δυσαρέσκεια.

1333

Ἐν ι-βλάφτει στοὺ γιαγλού¹.

Δὲ βλάφτει στὴ νηστεία.

Ἄσταν κανεὶς, ἐνῶ ζωηρὰ ἐπιθυμεῖ κάτι, τὸ δέχεται δῆθεν μὲ συγκατάβαση.

βλέπω

1334

Ἄποὺ τὰ μμάτια ἔν εἶδαμουν, γι θὰ δοῦμουν Θιῶ φῶς ἀποὺ
τοὺν γῶλουν ;

Χουριέτ, ὁ Ἐβραῖος ἀπαιτητικὰ λέει τοῦ Μεμέτη : « Δὲν ἀκοῦς ; Χουριέτ ἔχουμε τώρα, κι ὄλοι εἴμαστε ἴσοι· σειρά σου νὰ κατέβεις, ν' ἀνέβω στὴν καρέκλα ν' ἀκούσω κι ἐγώ. » Ὁ Μεμέτης ἔχασε τότε τὴν ὑπομονή του, καί, δίνοντας μὲ τὴ χερούκλα του μιὰ κατακεφαλιὰ τοῦ Ἐβραίου, τοῦπε τὴν παραπάνω φράση, πού ἔμεινε παροιμιακὴ.

1. Ἄποὺ τὸ τουρκ. *yağlı* = λιπαρός : τὸ μὴ νηστήσιμο, τὸ πασχαλινό. « Τρώου γιαγλού » = χαλάω τὴ νηστεία.

Ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν δὲν εἶδαμε, καὶ θὰ ἰδοῦμε Θεοῦ φῶς ἀπὸ τὸν κῶλο ;

Ἐκ τῶν ἀπορρίπτει μιὰ λύση ἐπειδὴ πιστεύεις πῶς αὐτὴ δὲν θὰ μπορέσει νὰ φέρει καλὸ ἀποτέλεσμα.

1335

Μηῖ στραβὸς νὰ μὴν δοῦ δεῖς.

Ὅτε στραβὸς νὰ μὴν τὸ ἰδεῖς.

Ἐκ τῶν εὐχεσαι σ' ἕνα ἄνθρωπο νὰ μὴ τοῦ συμβεῖ, νὰ μὴ γνωρίσει ποτὲ κάποιον μεγάλο κακό.

βουνὸ

1336

Ἄι-Κατακαλμάζη¹ μου, ψηλά 'ταν δὰ βουνά σου,
κι στοῦμ μιάλουν δούσ σεισμὸν ἐπέσαν δὰ μισά σου.

Ἄι-Κατακαλμάζη μου, ψηλά ἦταν τὰ βουνά σου,
καὶ στὸ μεγάλο τὸ σεισμὸ πέσανε τὰ μισά σου.

Παροιμιακὸ δίστιχο ἀναφερόμενο σὲ κάποιον καταστρεπτικὸ σεισμὸν στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια.

βυτίνα

1337

Ἄμι-ἄμι ἢ βυτίνα στοῦλ λιχτρόν, μιὰ β βουλάθ θὰ σπάσει.

Ἄμε-ἄμε ἢ στάμνα στὸ πηγάδι, μιὰ φορὰ θὰ σπάσει.

Ἐκ τῶν πολλὴ χρῆση φέρνει τὴ φθορά. Ἐκ τῶν κανεὶς καθημερινὰ ριψοκινδυνεύει, κάποτε τὴν παθαίνει.

γάιδαρος

1338

Νὰ μὴν γουνᾶς τὰ πόδια σου πρὶν ν' ἀγίβεῖς στοῦ γάραδου.

Νὰ μὴν κουνᾶς τὰ πόδια σου πρὶν ἀνεβεῖς στὸ γάιδαρο.

Μὴ σπεύδεις ποτὲ νὰ θεωρεῖς τελειωμένο κάτι ποῦ δὲν τῷ φερει ἀκόμα σὲ πέρας.

1339

Ἐκ τῶν ὁποῖους γάδαρους κι ἰσὺ καβάλλα.

1. « Τ' Ἄι-Κατακαλμάζη τοῦ βουνὸν » λέγανε τὸ ἕρος Ἄντικραγο.

“Οποῖος γάδαρος καὶ σὺ καβάλα.

ἢ

“Οποῖους γάδαρους κι ἰβὼ σαμάριν.

“Οποῖος γάδαρος κι ἐγὼ σαμάρι.

Γιὰ κείνους πού πηγαίνουν μὲ δλων τῆς γνῶμες.

γειτονιά

1340

Πάνου γειτουγιὰ
παίζει τὰ σπαθιά.
Μέση τ' Ἀλαμᾶ
παίζει παγλαμά.
Κάτου γειτουγιὰ
πνίγει τὰ γατιά.

Ἡ πάνω γειτονιά
παίζει τὰ σπαθιά.

Ἡ μέση τ' Ἀλαμᾶ
παίζει ταμπουρά.

Ἡ κάτω γειτονιά
πνίγει τὰ γατιά.

Περιπαίγματα πού χαρακτηρίζουν τῆς τρεῖς γειτονιῆς τοῦ Λιβισιοῦ¹.

γενιά

1341

Τοῦ καλόμ μας στήγ γιγγιάμ μας.

Τὸ καλό μας στή γενιά μας.

“Οταν τὸ ἐνδιαφέρον μας περιορίζεται στὸ συγγενικό μας κύκλο. Λέγεται καὶ μὲ εἰρωνεία, γιὰ στενοὺς συγγενεῖς πού ἐρωτοτροποῦν.

1. Στὸ Λιβίσι ἦταν τρεῖς γειτονιῆς : ἡ « πάνω », ἡ πιὸ παλιὰ καὶ ἡ πιὸ πολυάριθμη, ἡ « μέση », καὶ ἡ « κάτω ». Ἀνάμεσά τους, καὶ μάλιστα ἀνάμεσα στὴν πάνω καὶ τὴν κάτω, ὑπῆρχε μεγάλη ἀντίθεση. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι οἱ ἀγῶνες πάλης τῆς Παρασκευῆς τῆς Διακαινησίμου (βλ. παραπάνω, σελ. 252, ὑποσημ. 4) γίνονταν μεταξὺ παλικαρῶν τῆς πάνω καὶ τῆς κάτω γειτονιάς, πολλὰ φορὲς μάλιστα κατέληγαν σὲ συμπλοκὲς ὅπου ἐπαιρναν μέρος κι οἱ θεατῆς. Ἐπίσης, οἱ πανογειτονιώτες θεωροῦσαν πρόκληση τὸ νὰ περιφέρονται καὶ νὰ γλεντᾶνε μὲ ὄργανα οἱ κατωγειτονιώτες στή γειτονιά τους, καὶ συχνὰ τοὺς ρίχνονταν καὶ τοὺς ἐδιωχναν. Συνηθισμένη ἦταν ἡ φράση: « Κῶλοθ θέλει νὰ πάεις στὴν ἄνου γειτουγιὰμ μὲ τὰ ταβούλλια » (« Θέλει κουράγιο νὰ πᾶς στὴν πάνω γειτονιά μὲ τὰ νταούλια »).

γέρος

1342

Στοῦ γέροντος γλυκὸν κρασί, τ' ἄσπρα στοῦ παλικάρου.

Στὸ γέροντὸ γλυκὸ κρασί, τ' ἄσπρα στὸ παλικάρι.

Οἱ διάφορες ἡλικίες ἔχουν ἢ καθε μιὰ τὶς δικές της ἀνάγκες.

γινάτι

1343

Ἀράπικου γινάτι ἔχει.

Ἀράπικο γινάτι ἔχει.

ἢ

Καμήλας γινάτι ἔχει.

Καμήλας γινάτι ἔχει.

Γιὰ τοὺς πεισματάρηδες καὶ τοὺς μνησικάκους.

γίνομαι

1344

Ἀπάζης λέγῃς¹;

Ἀπάζης ἔγινες;

Ὅταν κάποιος περιφέρεται ἀτημέλητος καὶ κουρελιασμένος.

1345

Ἰγέγηκάμουφ φίτιν.

Εἴμαστε ἴσια κι ἴσια.

Ὅταν δύο ἄνθρωποι ξοφλᾶνε τὶς διαφορὲς τους.

1346

Εὐστρους ἦταν γι' ξυστρίν λέγῃκιν.

Εὐστρα ἦταν καὶ ξυστρί ἔγινε.

Γιὰ τὸν ἀξέστο καὶ χωριάτη. Καὶ γιὰ τὴν ἀσκημὴ γυναίκα, ποὺ ὅ,τι καὶ νὰ κάμει παραμένει ἀσκημὴ.

1. Ὁ Ἀπάζης ἦταν ἓνας Τοῦρκος τοῦ Λιβισιοῦ, μισοπάλαβος ἀλλὰ ἀκίνδυνος. Ψηλός,

1347

Πόμβακους *ιέγηχis*¹.

Πόμπακος *έγινης*.

Για τους πολύ *τσιγκούνηδες*.

1348

Τειμβάτσης², *πρέ, ιέγηχis* ;

Τειμπάτσης, βρέ, έγινης ;

"Όταν κανείς προκαλεί ό ίδιος να τον πειράζουν.

γρήγορα

1349

Στήβ βυτίναγ *γλήγορα* *μπαίγγει* του *γιρόν*, *άμ' γλήγορα* *κουπάγγιτι* *κιέλα*.

Στή στάμνα γρήγορα μπαίνει το νερό, μα και γρήγορα χόνεται.

Τά εύκολα κέρδη συχνά χάνονται γρήγορα.

γυναίκα

1350

"Η άνδρας να *ιμίγγει* *μι* του *φτυάριν* *γι* ή *ιναίκα* *ν'* *άδειάγγει* *μι* του *κουτάλιν*, ή *ιναίκα* *θα* *γικήσει*.

"Ο άντρας να γεμίζει με το φτυάρι κι ή γυναίκα ν' άδειάζει με το κουτάλι, ή γυναίκα θα νικήσει.

"Όσα και να κερδίζει ό άντρας, το σπιτικό δέν μπορεί να προκόψει άν ή γυναίκα δέν είναι οικόνομα και συνετή.

ήλιοκαμένος, με γένια και με μαλλιά μακριά, γύριζε πάντα μισόγυμνος και κουρελής, και ζούσε από την έλεημοσύνη των Χριστιανών.

1. "Ο Πόμπακος ήταν ένας μπακάλης κοντά στην Κάτω Παναγιά, γνωστός για την τσιγκουνιά του. "Όταν ήθελε ν' αγοράσει αυγά, τά μετρούσε μ' έναν κρικο, κι όσα περνούσαν τά λογάριαζε μικρά και δέν τ' άγόραζε.

2. "Η φράση έμεινε από το όνομα ενός τύπου του Λιβισιού, του τρελού του Στρατή Κουλουκσούζη Τειμπάτση. "Όταν τά παιδιά τον πειράζανε, φώναζε και ζητούσε προστασία. "Όταν όμως δέν τον πειράζανε, τά προκαλούσε ό ίδιος να τον πειράζουσε, γιατί αυτό τον διασκεδάζε.

γυρεύω

1351

Βούλοι τῆμ μάναμ μας γυρεύγουν· κανένας ἔγ γυρεύγει
τούμ βατέραμ μας.

ἽΟλοι τῆ μάνα μας γυρεύουν· κανένας δὲ γυρεύει τὸν πατέρα μας.

ἽΟλοι ὄσοι καταφεύγουν σὲ μᾶς, καταφεύγουν μόνο γιὰ νὰ μᾶς ἐκμεταλλευθοῦνε.

1352

Κι ἀφ' τοῦ κουζίν νὰ πιαστοῦ, μαλλίθ θὰ μὶ ἴυρέψει.

Κι ἀπὸ τὸ πρόβατο νὰ πιαστῶ, μαλλί θὰ μοῦ γυρέψει.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποῦ εἶναι τὸ ριζικό του νὰ μένει πάντοτε ἀβοήθητος.

δανεικὸ

1353

Τοῦ δανεικὸν δοῦ πρόμαμ ψουφᾶ.

Τὸ δανεικὸ τὸ πρᾶμα ψοφάει.

ἽΟ,τι δανειζομε συνήθως τὸ χάνουμε¹.

δένω

1354

ἽΕδσείμ μου εἰς τῆς τρύμβης τοῦ κλονάριν.

Μῆ ἔδесе στὸ κλωνάρι τῆς ρίγανης.

ἽΌταν κάτι ἀναβάλλεται γιὰ ἄριστο χρόνο.

1. Γιὰ τὴν παροιμία λένε τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτο : Μιὰ φορὰ κάποιος εἶχε γυρέψει ἀπὸ τὸ γείτονά του δανεικὸ ἓνα καζάνι. ἽΎστερ' ἀπὸ μιὰ βδομάδα, ἀντὶ νὰ τοῦ τὸ ἐπιστρέψει, τοῦφερε ἓνα μικρὸ χαρανὶ (τέντζερη) καὶ τοῦ λέει : « Νά, γείτονα. Τοῦ καζάνισ σου γέγγησιν αὐτόδα τοῦ χαρανάκιν γι πάρ' του. » ἽΕκεῖνος τὸν πῆρε γιὰ κουτό, καὶ, χωρὶς νὰ τοῦ πεῖ τίποτα, δέχτηκε τὸ χαρανὶ. ἽΎστερ' ἀπὸ μέρες χρειάστηκε τὸ καζάνι του, καὶ πῆγε στὸ γείτονά του νὰ τὸ ζητήσει. « ἽΑλήθειαν, ἰξίασα νὰ σὶ τοῦ ποῦ, τοῦ λέει αὐτός. Προυχτὲς τοῦ καζάνισ σου ἰψόφησιν. » « Λουλλὸς εἶσι, πρέ ; τοῦ λέει ὁ ἄλλος, μισοθυμωμένος-μισογελώντας. ἽΎουφᾶ ποτὲ τοῦ καζάνιν ; » ἽἜγινε μεγάλος καβγάς, καὶ πῆγαν στὸν καδῆ νὰ τοὺς λύσει τῆ διαφορά. ἽΟ νοικοκύρης τοῦ καζανιοῦ εἶπε στὸν καδῆ τὸ ἰστορικό, καὶ ὁ καδῆς ρώτησε τὸν ἄλλον τί ἔχει ν' ἀπαντήσει. Τότε αὐτός λέει : « Καδῆ ἐφέντη, κάθε πρόμαμ βου γινᾶ Ἵἐμ ἰθθαίγει κιάλα ; » ἽΟ καδῆς εἶπε ναί. Καὶ τότε ὁ σφετεριστῆς λέει πάλι : « Τοῦ καζάνιν ἰγγέγγησιν δοῦ χαραγίν κὶ τοῦ πῆα, κὶ τοῦ πῆριν, κὶ Ἵἐν εἶπιν δίποτα. Τώρα γιὰτί Ἵἐμ βαραδέχιτι ποῦ τοῦλ λέου ποῦ ἰψόφησιν δοῦ καζάνιν δοῦ ; » ἽΟ καδῆς βρέθηκε σὲ δύσκολη θέση, καὶ, καθὼς εἶχε ἐκτεθεῖ μὲ τὴν προηγούμενη κουβέντα του, δὲν μποροῦσε νὰ δώσει ἄλλη λύση καὶ τοὺς ἔδιωξε.

1355

Χάτε, χάτε πρέ, δέσιτι πλιόν γόμβουν.

*Ἄντε, ἄντε βρέ, δέστε πιά κόμπο*¹.

Φράση πού τήν ἔλεγαν οἱ φτωχῆς μανάδες στά παιδιά τους παρακινώντας τα νά κάνουν οἰκονομία στό φαγητό γιά νάχουν και τήν ἄλλη μέρα.

δουλειά

1356

Ἄγ γέμ βεῖς, καλέ, τ' ἄι-Βασιλειοῦ τοῦ τραβουδάκιν, γέγιτι δουλειά ;

Ἄν δέν πεῖς, καλέ, τ' ἄι-Βασιλειοῦ τὸ τραγουδάκι, γίνεται δουλειά ;

Ἄν δέν πληρώσεις, — ἦ και : ἂν δέν δωροδοκήσεις, — δέν τελειώνει ἡ δουλειά σου.

1357

Μὶ τὰ χαιρετίσματα δουλειές 'ἐμ βιτίννον.

Μὲ τὰ χαιρετίσματα δουλειές δέν τελειώνουν.

Μόνο μὲ τὰ λόγια καμιὰ ὑπόθεση δέν παίρνει τέλος· χρειάζονται θυσίες και κόποι.

1358

Οἱ δουλειές του εἶγιβ βιββιλγιές².

Οἱ δουλειές του εἶναι κοπριές.

Δουλειές ὄχι σοβαρές, δουλειές ὑποπτες.

δρόμος

1359

Φυσᾶ τοῦδ δρόμουν γι πουργατᾶ.

Φυσάει τὸ δρόμο και περπατεῖ.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού προσέχουν πολὺ κάθε τους ἐνέργεια, μὴ βρεθοῦνε μπλεγμένοι.

1. Σταματῆστε νά τρώτε.

2. Ἀκαθαρσίες ἀπὸ ζῶο.

δρουσιά

1360

Μαγιάτικις δρουσιές.

Μαγιάτικες δρουσιές.

Ευχάριστα πράματα πού δέν διαρκοῦν πολύ.

εἶμαι

1361

Ἄφ' τοῦ γίδιουν γηπάλλάκιν εἶν' γι αὐτό τοῦ μαρουλλάκιν.

Ἄπ' τὸ ἴδιο κηπαλάκι εἶν' κι αὐτὸ τὸ μαρουλάκι.

Ὅταν θέλουμε νὰ ποῦμε ὅτι κάποιος εἶναι ἐξ ἴσου κακὸς ἢ καλὸς μ' ἓναν ἄλλον.

1362

Ἄφ' τοῦ ρακίν, ρακίν εἶγιν αὐτός.

Ἄπὸ τὸ ρακί, (πιὸ) ρακί εἶν' αὐτός.

Γιὰ κείνον πού εἶναι πολὺ ἐξυπνος ἢ πολὺ πονηρός.

1363

Βεζιγιὰς¹ εἶσι ;

Ζυγαριά εἶσαι ;

Γιὰ τὸν ἀκριβοδίκαιο ἄνθρωπο.

1364

Εἶγιν δοῦ σέλλιν δοῦ προυτουβρουχιοῦ².

Εἶναι τὸ ρυάκι ἀπὸ τὸ πρωτοβρόχι.

Γιὰ τοὺς κακόγλωσσους.

ἕνας

1365

Πρ' ἀναστιναζμένουν Νικουλίν,

1. Ἄπὸ τὸ τουρκ. vezne = ζυγαριά.

2. Μὲ τὰ πρωτοβρόγια ἄρχιζαν νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ κάστρο τοῦ Λιβισιοῦ ρυάκια γεμάτα βρωμιές. Ἄπ' αὐτὴ τὴν εἰκόνα εἶναι παρμένη ἢ μεταφορική αὐτὴ ἔκφραση.

έναν-ένναμ, βρέ, τού πεγλερτζίν¹.

*Βρέ άναστεναγμένη Νικολή,
ένα-ένα, βρέ, τὸ φασόλι.*

Λέγεται στους λαίμαργους, όταν θέλει κανείς νά τοὺς κάμει νά σταματήσουν νά τρώνε.

έρχομαι

1366

Ἔρχομου μὶ τὸν σουτδίν.

Ἔρχομαι μὲ συστολή.

Ἄσταν κανείς φέρθηκε άσχημα καὶ δὲν ἔχει πιά τὸ θάρρος νά ζητήσει κάτι.

εὐχή

1367

Ἡ ἰφκή σου χάν δού μέλιν,
νά κουλλᾶ κὶ νά μῆβ βγαίγγει.

*Ἡ εὐχή σου σάν τὸ μέλι,
νά κολλάει καὶ νά μῆ βγαίνει.*

Ἄσταν κάποιος μᾶς εὐχεται κάτι καλό.

έχω

1368

— Ἔχεις πάπλουμαχ χρουσόν ;

— Ἔχου κὶ μιταζουτόν.

— Δεῖξι μού του νά τὸν δοῦ !

— Λεῖπ' ἢ γιός μου στοῦ σκουλιειόν.

— Ἔχεις πάπλωμα χρυσό ;

— Ἔχω καὶ μεταξωτό.

— Δεῖξε μού το νά τὸ ἰδῶ !

— Λεῖπει ὁ γιός μου στοῦ σχολειό.

Ἄσταν κανείς καυχίεται γιά κάτι, καὶ, ὄταν τὸν στριμώξουν νά τὸ ἀποδείξει, προσπαθεῖ νά ξεφύγει μὲ διάφορες δικαιολογίες.

1. Ἄπὸ τὸ τουρκ. boğulce = φασόλι. Τὴ φράση τὴν ἀποδίδουν σὲ κάποια χήρα πολὺ φτωχιά, τὴν Πιλιουρίνα. Τὴν εἶπε κάποτε στοῦ παιδί της, καθὼς ἔτρωγε λαίμαργα τὴ φασολάδα του.

1369

Τοῦ μούτιμ¹ μου ἔχου στοῦ γιρόν.

Τὴν ἐλπίδα μου τὴν ἔχω στὸ νερό.

Τὴ φράση τὴ λέει εἰρωνικὰ ὁ καλεσμένος ποῦ ἔχει κάποιο θάρρος, βλέποντας πὼς τὸ φαῖ εἶναι λίγο καὶ δὲ θὰ φτάσει νὰ χορτάσουν ὅλοι.

Ζαγκούλι (ἀερικό)

1370

Ζαγκούλιμ, βρέ, σὶ τῶάρπισιν².

Ἄερικό, βρέ, σὲ χτύπησε.

Ὅταν κανένας παραλογίζεται.

1371

Ἰτῶάρπισίν δουν δού ζαγκούλιν.

Τὸν χτύπησε τὸ ἀερικό.

Τρελάθηκε ξαφνικά.

Ζημιὰ

1372

Ἡ ἄσπρους σκύλλους στοῦ παμβακιοῦ τοῦ παζάριν γάμγει
ζημιάν.

Ὁ ἄσπρος σκύλος στοῦ μπαμπακιοῦ τὸ παζάρι κάνει ζημιὰ³.

Πάντα εἶναι ἐπιζήμιό νὰ ὑπάρχει ἀνταγωνιστής, ὅσο κατώτερος κι ἂν εἶναι.

Ζωή

1373

Χάμ бирнᾶς τῆζ ζουήσ σου μι τοῦ νὰ ἀφκουρώγγισι τοὺς ἄλ-
λους, στοῦ τέλους μιαλαίνουν d' αὐτιγὰ σου.

1. Ἀπὸ τὸ τουρκ. ümit = ἐλπίδα.

2. Τῶάρπινου = χτυπῶ, πλήττω. Ἀπὸ τὸ τουρκ. çarpışmak = συμπλέκομαι.

3. Ἡ εἰκόνα εἶναι παρμένη ἀπὸ τὰ παζάρια τοῦ μπαμπακιοῦ, ὅπου, ἂν φανεῖ σκύλος ἄσπρος, ὁ ἀγοραστὴς βρίσκει ἀφορμὴ εἶτε νὰ συγκρίνει τὸ χρῶμα, ὑποτιμώντας τὴν ἀξία τοῦ μπαμπακιοῦ, εἶτε νὰ ὑποστηρίξει ὅτι τὸ μπαμπακί δὲν εἶναι ἀγνό, ἀλλὰ νοθευμένο μὲ τρίχες τοῦ σκύλου.

Σὰν περνᾶς τὴ ζωὴ σου μὲ τὸ ν' ἀκοῦς τοὺς ἄλλους, στὸ τέλος
μεγαλώνουν τ' αὐτιά σου¹.

"Όταν κανεὶς πάρει τὴ συνήθεια νὰ μὴν ἀντιδρᾷ, ἀλλὰ νὰ δέχεται ὅσα οἱ ἄλλοι
λένε, καταντάει κουτὸς καὶ ἀσήμαντος.

θέλω

1374

Ἐν εἶγιν καρτάκιν νὰ κολλᾶς τοῦ φτίν δου ὅπου θέλεις.

Δὲν εἶναι στάμνα νὰ κολλᾶς τὸ χερούλι της ὅπου θέλεις.

"Όταν μιὰ λύση δὲν εἶναι ἐφαρμόσιμη.

1375

Τοῦν ἔθ θέλου θέλει μου· τοῦθ θέλου ἔμ μὶ θέλει.

Αὐτὸς πὸν δὲν τὸν θέλω μὲ θέλει· αὐτὸς πὸν τὸν θέλω δὲν μὲ θέλει.

Πολλὲς φορὲς οἱ συμπάθειες δὲν ἔχουν ἀνταπόκριση.

Θεὸς

1376

Ἡ Θεὸς ἄλλους τοὺς ἔπλασιν γι ἄλλους τοὺς ἔκλασιν.

Ἡ Θεὸς ἄλλους τοὺς ἔπλασε κι ἄλλους τοὺς ἔκλασε.

Ἡ μοίρα εἶναι ἄνιση καὶ ἄδικη.

1377

Ἡ Θεὸς κι ἂν ἐγέρασιν, πάλι ἀπὸ δέκα ἄϊους παραπάνου
κάμγει.

Ἡ Θεὸς κι ἂν ἐγέρασε, πάλι ἀπὸ δέκα ἄγιους παραπάνω ἀξίζει.

Ἡ ἀξία, ἣ τὸ γόητρο τοῦ σπουδαίου ἀνθρώπου, δὲν χάνεται μὲ τὸ πέρασμα
τοῦ χρόνου.

θωρῶ

1378

Κάτσει καλὰ κατούρησι, γιατί τοῦν ἔθ θουρᾶς θουρᾶ σι κι
τοῦν ἔν ἀκούεις ἀκούει σι.

1. Γίνεσαι, δηλαδή, γάιδαρος.

*Κάθησε καλὰ κατούρησε, γιατί αὐτὸς πού δὲ βλέπεις σὲ βλέπει,
κι αὐτὸς πού δὲν τὸν ἀκοῦς σ' ἀκούει.*

Συμβουλὴ νὰ ἐνεργεῖ κανεὶς μὲ προσοχὴ καὶ περίσκεψη, γιατί μπορεῖ, ἀπὸ μιὰ σύμπτωση, νὰ γίνῃ γνωστὸ ὅ,τι θὰ θέλαμε νὰ μείνῃ κρυφὸ.

ἱμάμης

1379

Κονγουρακλὸς¹ Ἰμάμης.

Ὁ Ἰμάμης μὲ τὰ κουδούνια του².

Γιὰ τοὺς ὑποκριτές.

Ἰσκιος

1380

Εἶδιν δούν γίσκιουν δου τοῦ πουρνόν, κὶ πῆραν δὰ μυαλά του
ἀέραν³.

Εἶδε τὸν Ἰσκιο του τὸ πρωὶ καὶ πῆραν τὰ μυαλά του ἀέρα.

Γιὰ τοὺς φαντασμένους, πού, ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἐπιτυχία, ξιπάζονται καὶ καμαρώνουν.

καβαλικεῦω

1381

Αὐτὸς τώρα ἰκαβαλλίκεψιν δού καλάμιν.

Αὐτὸς τώρα καβαλίκεψε τὸ καλάμι.

Λέγεται γιὰ κείνους πού ὕστερ' ἀπὸ κάποια ἐπιτυχία τὸ παίρνουν ἀπάνω τους καί, στὴν ἐγώπασθιά τους, ἀδυνατοῦν νὰ σταθμίσουν τὴν πραγματικὴ τους ἀξία.

Καβγατζήγιαννης

1382

Ἡ Καβγατζήγιαννης τοῦ Τουλαπιού⁴.

1. Παραφθορὰ τοῦ τούρκικου *gingirdaklı* = κουδουνάτος.

2. Ἀναφορὰ σὲ κάποιον ἱμάμη, πού ἐνῶ στὴν πραγματικότητά ἦταν μέγας ἀμαρτωλός, ἐκφυλὸς καὶ τοκογλύφος, εἶχε κρεμάσει κουδουνάκια στὴν πατερίτσα του καὶ τὰ παπούτσια του, ὥστε τὰ μυρμήγκια καὶ τ' ἄλλα ζουζούνια νὰ τ' ἀκοῦνε τάχα καὶ νὰ παραμερίζουν ἀπὸ τὸ δρόμο του, μὴ τυχόν καὶ λιώσει κανένα καὶ ἀμαρτήσῃ ἔτσι χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ.

3. Τὸ πρωὶ ὁ ἥλιος εἶναι χαμηλὰ καὶ οἱ σκιὲς εἶναι πολὺ μακριές.

4. Ὁ Καβγατζήγιαννης, τύπος τοῦ Λιβισιοῦ, πού τὸν εἶχε δαγκώσει ὀχιά κι εἶχε μείνῃ ἀπὸ τότε κουτσός, ἦταν περιβολάρης στὸ περιβόλι τοῦ Τουλαπιού, κι ἦταν γνωστός γιὰ τοὺς χωρὶς σοβαρὸ λόγο καβγάδες του.

Ὁ Καβγατζήγιαννης τοῦ Τουλαπιού.

Γιὰ τοὺς καβγατζήδες.

καζώννου (κεντροάω)

1383

Ἰκάζωσίν δουν.

Τὸν κέντρησε.

Ἔσταν κανεῖς τυλίξει ἕναν ἄνθρωπο καὶ τοῦ ὑφαρπάσει χρήματα.

1384

Καζώνγει χῶρις νὰ σβυρίγγει.

Κεντράει χωρὶς νὰ σφυρίζει.

Γιὰ τοὺς ὑστερόβουλους καὶ τοὺς ὑπουλους.

καίμαι

1385

Ἰβὼ καίουνδιν δὰ γέγγια μου, κὶ σὺ μὶ λέεις νὰ μὴν δὰ σβήσου
γιὰ ν'ἀψεις τοῦ τσιάρου σου.

*Ἐμένα μοῦ καίονται τὰ γένια μου, κὶ ἐσὺ μοῦ λές νὰ μὴν τὰ σβήσω
γιὰ ν' ἀνάψεις τὸ τσιγάρο σου.*

Ἔσταν κανεῖς, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ μιὰν ἀσήμαντη ἐπιθυμία του ἢ μιὰ μηδαμινὴ
ἀνάγκη του, προβάλλει παράλογες, ἢ δυσανάλογες, ἀξιώσεις εἰς βάρος
ἄλλου.

καίω

1386

Καίει χάν δοῦ ποπᾶ τίς ἀμαρτίες.

Καίει σὰν τοῦ παπᾶ τίς ἀμαρτίες.

Ἔσταν τὸ φαγητὸ εἶναι πολὺ καφτό.

καλά

1387

Καλά ἴπηϊν, καλά ἴραξιν, καλὸν λιμάγιν ηῦριν.

Καλά πῆγε, καλά ἄραξε, καλὸ λιμάνι βρῆκε.

Λέγεται για τους ανθρώπους που είν' άχρηστοι ή επίζημιοι στους γύρω τους, όταν άπομακρύνονται για πάντα ή πεθαίνουν.

κάλλιο

1388

Κάλλια έναφ φρένιμουν ίχτρον βαρά έναλ λουλλόφ φίλου.

Κάλλιο ένα φρόνιμον έχθρο παρά έναν τρελό φίλο.

Ό επίπόλαιος φίλος μπορεί να σε βλάψει πολύ περισσότερο από ένα μυαλωμένον έχθρο.

καλός

1389

Άπου του «'έγ ξέρου » κι «'έν είδα » πιό καλόν 'έν έχει.

Άπό τό « δέν ξέρω » και « δέν είδα » καλύτερο δέν έχει.

Όταν δέν άνακατεύεται κανείς σε ξένες ύποθέσεις εξασφαλίζει την ήσυχία του.

καμήλα

1390

Ό καμήλα ίπῆϊν να χουρέψει κι μι τουμ βρώτους σάλτουμ
βόκαμιν ισκούτωσιν δου καμηλάκιν της.

Ό καμήλα πήγε να χορέψει και με τον πρώτο πῆδο που έκαμε σκότωσε τό καμηλάκι της.

Για τους άδιόρθωτους άτζαμῆδες.

κάνω

1391

Όλλους κανές 'έν έκαμιν, μόν' ή Χρουσή τουγ Γιάγγην !

Όλλος κανείς δέν έκαμε, μόνο ή Χρυσή τό Γιάννη.

Όταν ξιπάζεσαι ή κομπάζεις για πράματα κοινά και συνηθισμένα.

1392

Όκαμιν d' άχυρα κουμμάτια κι τους πουνδικός διμμάτια.

Όκαμε τ' άχυρα κομμάτια και τους ποντικούς δεμάτια.

Όταν κανείς δημιουργεί φασαρία και θόρυβο, χωρίς να κάνει τίποτα τό άξιο λόγου.

1393

Ἐκαμίν δουν γουσσαγιάν¹.

Τὸν ἔκαμε σὰν τὴν τσικουδιά.

Ὅταν κανεῖς σπάσει κάποιον στὸ ξύλο.

1394

Τήγ γῆμ βηγῆν δὴν γάμνου.

Τὴ γῆ πηγῆ τὴν κάνω.

Γιὰ τοὺς πολὺ ἱκανούς.

κατουρῶ

1395

Βόχι, ἱκατούρησις στὸν γήλιουν, βόχι, ἱκατούρησις στὸν γίσχιουν.

Ὅχι, ἑκατούρησες στὸν ἥλιο, ὄχι, ἑκατούρησες στὸν ἴσκιο.

Ὅταν κανεῖς, ὅ,τι καὶ νὰ κάμει, δὲν μπορεῖ νὰ βρεῖ δίκιο.

1396

— Σήκου, καλέ, κὶ σὶ κατουροῦ !

— Κὶ νὰ μὲ χέγγεις ἔν ἀμβουροῦ.

— Σήκω, καλέ, καὶ σὲ κατουρῶ !

— Καὶ νὰ μὲ χέζεις δὲν τὸ μπορῶ.

Ὅταν κανεῖς βρίσκειται σὲ ἀπόλυτη ἀδυναμία ν' ἀντιδράσει σ' ἓνα του ἀτύχημα ἢ δυστύχημα².

κεντράω (βλ. καζώννου)

1. Ἡ φράση ἔμεινε ἀπὸ τὸ βαθὺ χαρακῶμα τῆς τσικουδιάς γιὰ νὰ χύσει τὴν κόλλα της, τὸ « ἀρταμίθι », πὺ τὸ μασοῦσαν ὅπως τὸ μαστίχι.

2. Ἡ παροιμιακὴ φράση ἔμεινε ἀπὸ τὸ ἐξῆς περιστατικό : Μιὰ ὁμάδα ἐξορίστων κατασχίνωσαν μιὰ νύχτα, ὕστερ' ἀπὸ ὀλοήμερη πορεία, πέρα ἀπὸ τὸ Μπετζίκι (τὴν ἀρχαία πόλη Βουβώνα). Ψιλόβρεχε κι ἔκανε κρύο πολὺ· φτιάζανε πρόχειρες τέντες ἀπὸ κιλίμια καὶ τσοῦλια καὶ κοιμήθησαν ὁ ἓνας δίπλα στὸν ἄλλον. Ἐνα παιδάκι θέλησε νὰ κατουρήσει, καὶ τοῦπαν νὰ πάει κάπου ἐκεῖ κοντά. Καθὼς κατουροῦσε στὴν ἄκρη χωρὶς νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴ σκέπη τῆς πρόχειρης τέντας, κατάλαβε πὼς κατάβρεχε ἓνα γέρο πὺ ἦταν ξαπλωμένος ἐκεῖ. Καὶ τότε ἀκολούθησε ἡ παραπάνω στιχομυθία.

κεφάλι

1397

Ἔ,τι νὰ πάθει τοῦ κουρμίν, τὰ φταίγει τοῦ κιφάλιν.

Ἄ,τι νὰ πάθει τὸ κορμί, τὰ φταίει τὸ κεφάλι.

Οἱ ταλαιπωρίες μας ὀφείλονται στὴν κακοκεφαλιά μας.

1398

Τοῦ κιφάλλισ σου στοῦφ φοῦρνουν.

Τὸ κεφάλι σου στὸ φοῦρνο.

Σύσταση νὰ προφυλαχτεῖς¹.

κιάφι (σκοῦφιά)

1399

Τοῦ Μεμέτη τοῦ κιάφιν²
στοῦ Χασάγη τοῦ κιφάλιν.

Τοῦ Μεμέτη ὁ σκοῦφος
στοῦ Χασάγη τὸ κεφάλι.

Ἄ,τι κανεῖς, μὴ μπορώντας ἀλλιῶς νὰ ξεπληρώσει ἓνα χρέος, δανεῖζεται ἀπὸ ἄλλον, δημιουργώντας ἔτσι ἄλλο χρέος.

κίσσα

1400

Ἰτῶάττισαν γίσσαμ μὶ τὴν γίσσαν³.

Ἡ κίσσα βοῆκε τὴν κίσσα.

Ἄ,τι δυὸ κατεργαροὶ προσπαθοῦν νὰ γελάσει ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

1. Τῆ φράση τὴν ἔλεγον σὲ δυὸ παιγνίδια : Στὸ κρυφτὸ (τὸ « ἀπιτίτι »), σ' ἐκείνον ποῦ ἐπρόκειτο νὰ βγεῖ νὰ βρεῖ τοὺς ἄλλους, ὅταν ἤθελαν νὰ τοῦ συστήσουν νάχει καλὰ κλεισμένα τὰ μάτια καὶ νὰ μὴ κρυφοβλέπει, — καὶ στὸ τόπι (« τοῦ κόκκινου δού μῆλου τοῦ γιεγλιᾶ »), ὅπου ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ χτυπήσει μὲ τὸ μικρὸ τόπι τὸν ἄλλον, ὅταν ἤθελαν νὰ συστήσουν στὸν ἀμυνόμενο νὰ προσέξει νὰ μὴ χτυπηθεῖ στὸ κεφάλι.

2. Ἄπὸ τὸ τουρκ. külah = σκοῦφος. Τὸ δίστιχο προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔκφραση « Ἐβάλιν δουν φέσιν » (« τοῦ φόρεσε φέσι »), ποῦ σημαίνει « Τούφαγε τὰ λεφτά ».

3. Τὸ Πάσσα συνήθιζαν στὸ Λιβίσι, ὅπως κι ἄλλοῦ, νὰ τσουγκρίζουν τ' αὐγά. Ὅποιοι ἔσπαζε τὸ αὐγὸ τοῦ ἄλλου, τὸ κέρδιζε καὶ τῷ παίρνε. Μερικοί, γιὰ νὰ βγαίνουν πάντοτε κερδισμένοι, ἔκαναν τὴν ἐξῆς πονηριά : ἄνοιγαν προσεχτικὰ τὸ τσόφλι ἐνὸς αὐγοῦ, τὸ ἀδειάζαν, τὸ γέμιζαν μὲ κερὶ καὶ μικρὰ πετραδάκια, κι ὕστερα, μὲ πολλὴ τέχνη, τὸ ξανακολλοῦσαν. Τὸ αὐγὸ αὐτό, ποῦ δὲν ἔσπαζε ποτέ, τῷ ἔλεγον « κίσσα ». Καμιὰ φορὰ ὁμῶς τύχαινε κι ὁ ἄλλος νάχει « κίσσα », — κι ἀπ' αὐτὸ ἔμεινε ἡ παροιμιακὴ τούτῃ ἔκφραση.

κλαίω

1401

Τοὺς πιθαμμένους μὴν δοὺς κλαῖς, τοὺς ζωντανοὺς νὰ κλάψεις,
γι' αὐτοὺς νὰ πᾶς στὴν γικκλησιάγ, γι' αὐτοὺς κερὶ ν' ἀνάψεις.

*Τοὺς πεθαμένους μὴν τοὺς κλαῖς, τοὺς ζωντανοὺς νὰ κλάψεις,
γι' αὐτοὺς νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά, γι' αὐτοὺς κερὶ ν' ἀνάψεις.*

Παροιμιακὸ δίστιχο ποὺ τονίζει τὰ βάσανα καὶ τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς.

κλάνω

1402

Κλάγγει στοὺ μονόχειρου¹ γι' σουρουφᾶ στῆμ μύτην².

Κλάνει στὴν παλάμη καὶ ρουφάει στὴ μύτη.

Γιὰ τοὺς νέους ποὺ μπαίνουν στὴν ἡβη καὶ ἡ σκέψη τους περιορίζεται στὴν ἀνεύρεση τρόπων ἡδονῆς.

1403

Πάσκιγγι ἰσὺ γι' αὐτόν, γι' θὰ σὶ κλάγγει στοὺ μονόχειρου.

Πάσχιζε ἐσὺ γι' αὐτόν, καὶ θὰ σὲ κλάνει στὴν παλάμη.

Γιὰ τοὺς ἀχάριστους.

κλέφτης

1404

Τοὺν γλέφτηχ χρουστᾶ τουν γι' ἡ βασιλιιάς.

Τοῦ κλέφτη τοῦ χρωστάει καὶ ὁ βασιλιάς.

Τοῦ κλέφτη δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τοῦ ξεφύγει.

κλώθω

1405

Τῆς μάμμης σου τ' ἀρτάχτιν
ποὺ κλώθει τοῦ μιτάξιν.

1. Μονόχειρου ἢ χειρόβολου = χειρόβολο, χεροβολιά, δράγμα, ὅσο χωράει μιὰ κλεισμένη παλάμη, ἢ μισὴ χουφτιά.

2. Ἡ φράση προῆλθε καὶ ἀπὸ τὴν παρατήρηση ὅτι ὁ γάιδαρος μυρίζεται τὶς καβαλίνες στὸ δρόμο καὶ ἡδονίζεται.

Τῆς γιαγιᾶς σου τὸ ἀδοράχι
πὸν κλώθει τὸ μετᾶξι.

Λέγεται ὅταν κάτι τὸ θεωροῦμε ἀκατόρθωτο, ἢ ὅταν δὲν μποροῦμε ἢ δὲν θέ-
λουμε νὰ κάμουμε σὲ κάποιον τὴ χάρη πὸν μᾶς ζητάει.

κοιλιά

1406

Μὴ τίς πίτις στὴν γουλιάν.

Μὲ τίς πίττες στὴν κοιλιά.

Γιὰ τοὺς ἀρρωστιάηδες ¹.

κοιτάζω

1407

Φόρα καλὰ παπούτσια γιατί οἱ φίλοι σου σὶ κοιτάννους στὰ
μμάτια, ἀμ' οἱ ἰχτρέ σου σὶ θουροῦσ στὰ πουδάρια.

Φόρα καλὰ παπούτσια, γιατί οἱ φίλοι σου σὲ κοιτάζον στὰ μάτια,
μὰ οἱ ἐχθροὶ σου σὲ θωροῦνε στὰ πόδια.

¹Ὁ ἐχθρός, ἐκεῖνος πὸν σὲ ὑποβλέπει, δὲ σὲ ἀντικρίζει κατὰ πρόσωπο, ἀλλὰ
χαμηλοβλέπει.

κουμπάρος

1408

Τοῦ κουμβάρου μας ἡ σκύλλους κουμβάρους μας εἶνιν γι
ἰκεῖνους.

Τοῦ κουμπάρου μας ὁ σκύλος κουμπάρος μας εἶναι κι ἐκεῖνος.

¹Ὅταν, γιὰ χάρη ἑνὸς ἄλλου, ἀπολαμβάνει κι ἕνας τρίτος μιὰ περιποίηση, μιὰ
εὐεργεσία, μιὰ φιλοφρόνηση.

κουνιάρης (ὀκνός)

1409

Τοῦ κουγιάρη ἡ τδακὸν σὰγ ξυράφιν γόβγει.

Τοῦ τεμπέλη ὁ σουγιας σὰν ξυράφι κόβει ².

Γιὰ τοὺς πολὺ τεμπέληδες καὶ ἀεργους.

1. Ἐπειδὴ βρίσκονται διαρκῶς μὲ κομπρέσες καὶ καταπλάσματα.

2. Ἐπειδὴ δὲν τὸν μεταχειρίζεται, κι ἔτσι ἡ κόψη του δὲ χαλάει ποτέ.

κουνῶ

1410

Κούγησι κι ἰσὺ τοῦ κιφάλις σου, κι' ἐμ βαλλιώγγει τοῦ φέσις σου.

Κούνησε καὶ σὺ τὸ κεφάλι σου, καὶ δὲν παλιώνει τὸ φέσι σου.

“Οταν παρακινουῖμε κάποιον νὰ προσποιηθεῖ πὼς εἶναι σύμφωνος, γιὰ νὰ μὴ δημιουργηθοῦν προστριβές καὶ διενέξεις.

κύρης

1411

Κυρά κι ἰσύ, κυρά κι ἰβῶ,
ποιὸς 'ὰ πάει στοῦ γιρόν ;

*Κυρά κι ἐσύ, κυρά κι ἐγώ,
ποιὸς θὰ πάει στὸ νερό ;*

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ συνερίζονται καὶ δὲν πιάνουν τὴ δουλειὰ μὲ εὐχαρίστηση. Συνήθως λέγεται γιὰ τὰ συνερίσματα μεταξὺ νύφης, πεθερᾶς καὶ κουνιάδας.

κῶλος

1412

'Αποὺ τὸν γῶλουμ μου κι πρὸ βρώμικουν 'ἐν ἔχει, ἀμ' 'ἐν ἀμβουροῦ νὰ τὸν γόψου, νὰ τοῦρ ρίξου.

'Απ' τὸν κῶλο μου δὲν ἔχει πιὸ βρώμικο, μὰ δὲν μπορῶ νὰ τὸν κόψω καὶ νὰ τὸν ρίξω.

“Οταν ἓνα ἐλάττωμά μας μᾶς ζημιώνει, μὰ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ διορθώσουμε, ἢ ἓνα πρόσωπο δικό μας μᾶς ντροπιάζει, μὰ δὲν μποροῦμε νὰ ἀπαλλαγῶμε ἀπ' αὐτό.

1413

Χὰβ βάλλεις μάειραν δὸν γῶλουσ σου, τί φαῖν ἠιριμέγεις
νὰ σὶ κάμει ;

Σὰ βάζεις μάγειρα τὸν κῶλο σου, τί φαῖ περιμένεις νὰ σοῦ κάμει ;

“Οταν ἀναθέτεις μιὰ δουλειὰ σὲ ἀνάξιο πρόσωπο, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι κακό.

λαγήνι

1414

Χὰλ λαήνα χὰμ ἠαρτάκιν.

Σὰ λαγήνα σὰ στάμνα.

"Όταν κάτι δὲν καθορίζεται μὲ σαφήνεια. Ἔτσι κι ἔτσι.

λαδώνω

1415

Πιθαμμένουλ λαδώνγεις ;

Πεθαμένο λαδώνεις ;

"Όταν κανείς τσιγκουνεύεται τὸ λάδι στὸ φαγητό.

λέγω

1416

"Ας μᾶς λέουσ σαλπασίνα¹
κι ἄς ψουφοῦμουν ἄφ' τήμ βείναν.

*"Ας μᾶς λένε σαλπασίνα
κι ἄς ψοφοῦμε ἀπὸ τὴν πείνα.*

Γιὰ τοὺς φαντασμένους καὶ τοὺς ματαιόδοξους.

1417

Εἶπαν δούν γάβουραλ λεγκέτῆ²,
κι εἶπιν : — "Ας εἶγιν γι ἔτσι.

*Εἶπαν τὸν κάβουρα λεγκέτσι,
κι εἶπε : — "Ας εἶναι κι ἔτσι.*

Γιὰ τοὺς ἀδύναμους, ποὺ δέχονται ὅλες τὶς λοιδορίες.

1418

Εἶπιν δημ βάλι τήχ χουρτάτην δου τὴν γουβένταν.

Τὴν εἶπε πάλι τὴ χουρτάτη του τὴν κουβέντα.

Γιὰ κείνον ποὺ λέει συνειδητὰ μιὰ φράση προσβλητικὴ γιὰ τὸν ἄλλον.

1419

Εἶπιν γι αὐτὸς τοῦ τούρκικούν δου.

1. Σάλπα, ψάρι εὐγευστο.

2. Ἀπὸ τὸ τουρκ. yangeş = κάβουρας (βλ. Α. Μ. Λεβίδη, Λεξικὸ Ἑλληνο-
τουρκικὸ, λ. καρκῖνος).

Εἶπε κι αὐτὸς τὸ τούρκικό του.

Λέγεται μὲ κάποια περιφρόνηση ὅταν κανεὶς σὲ μιὰ συζήτηση λέει κάτι ἀνόητο καὶ ἄσχετο¹.

1420

Θιὸς συγχουρέσει αὐτόμ βοῦ μ' ἔβρισιν γι ἡ διάβολους νὰ
πάρει αὐτόμ βοῦρτιν γι μι τούπιν.

Ἵ Θεὸς νὰ συγχουρέσει αὐτὸν ποῦ μ' ἔβρισε κι ὁ διάβολος νὰ πάρει
αὐτὸν ποῦ ἦρθε καὶ μοῦ τόπε.

Χειρότερος εἶναι ὁ καλοθελητῆς ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ μας.

1421

Κι ἂν δοῦ πειῖς κι ἄγ γέν δοῦ πειῖς,
ἔχου μιὰμ βοουρτὴν νὰ πιεῖς.

Κι ἂν τὸ πειῖς κι ἂν δὲν τὸ πειῖς,
ἔχω μιὰ πορδὴ νὰ πιεῖς.

Ἵ Όταν κανεὶς ἀδιαφορεῖ ἐντελῶς ἂν ὁ ἄλλος θὰ πεῖ ἢ ὄχι κάτι, θὰ μεταδώσει
ἢ ὄχι κάτι.

1422

Κι εἶπιμ μου ἡ Χατζηπετρᾶς : « ὦ ! καλουσόρισις, Σουμᾶ » !

Καὶ μοῦπε ὁ Χατζηπετρᾶς : « ὦ ! καλωσόρισε, Σουμᾶ ! »

Γιὰ τοὺς ἀσήμαντους ποῦ κολακεύονται γιὰ τίς καλές τοὺς σχέσεις.

λίγο

1423

Κι τοῦ ἄλλιου δῆς γιργιᾶς καλὸν δῆς κάμγει.

1. Γιὰ τὴν παροιμιακὴ αὐτὴ ἔκφραση λένε τὸ ἀκόλουθο ἀνέκδοτο : Κάποτε, τρεῖς Χιώτες, ποῦ δὲν ἤξεραν τούρκικα παρὰ μόνο μιὰ φράση ὁ καθένας τους, πέρασαν γιὰ πλιάτσικο ἀπέναντι στὴν Τουρκία. Μόλις πάτησαν ὅμως τὸ πόδι τους στὴν τουρκικὴ ἀκτὴ, βρῆκανε μπροστά τους ἕνα σκοτωμένο, καί, τὴν ἴδια στιγμὴ, μιὰ περίπολος τοὺς ἐπίασε. « Ποιὸς τὸν σκότωσε ; » τοὺς ρωτᾷ ἀμέσως ὁ ἐπικεφαλῆς. Ὁ πρῶτος Χιώτης, μὲ τὰ μόνια τούρκικα ποῦ ἤξερε, τοῦ ἀποκρίνεται : « Ἐμεῖς, ἐφέντη. » « Γιατί ; » ρωτᾷε ξανά ἐκεῖνος. « Γιὰ ἕνα τορβὰ ἄχυρο, ἐφέντη », ἀπαντᾷ τότε ὁ δεῦτερος Χιώτης, κι αὐτὸς μὲ τὰ μόνια τούρκικα ποῦ ἤξερε. « Ἐφέρετε, τοὺς λέει τότε ὁ περιπολάρχης, πὼς αὐτὸ ποῦ ἐκάματε τιμωρεῖται μὲ θάνατο ; » « Δίκιο εἶναι, ἐφέντη ! » λέει τότε, μὲ τὰ μόνια του τούρκικα, κι ὁ τρίτος Χιώτης.

Και τὸ λίγο τῆς γριᾶς καλὸ τῆς κάνει.

Στὴν ἀπόλυτη στέρηση καὶ τὸ ἐλάχιστο εἶναι πολύτιμο.

λωλὸς

1424

Εἶπαν δουλ λουλλόν, κι ἰπίστεψίν δου κι ἰκεῖνους.

Τὸν εἶπαν τρελὸ καὶ τὸ πίστεψε κι ἐκεῖνος.

Ἵταν κανεῖς μὲ τὶς ἀνόητες πράξεις του δικαιολογεῖ τὸν κακὸ χαρακτήρισμό
ποῦ τοῦ δίνουν.

1425

ἼΗ λουλλὸς ἡ μουσαφίρης κάμγει τεκλίφιν¹ εἰς τοὺν νοικοκύρη.

Ὁ τρελὸς ὁ μουσαφίρης τραταίρει τὸ νοικοκύρη.

Γιὰ τὸν ἀνόητο καὶ κοῦφο ἄνθρωπο, ποῦ δὲν ἔχει συναίσθηση τῆς πραγματι-
κότητος καὶ φέρεται ἀδέξια.

1426

Θιέ μου, κάμι μου λουλλόν νὰ μὶ φουᾶτ' ἡ κόσμους.

Θεέ μου, κάμε με τρελὸ νὰ μὲ φοβᾶται ὁ κόσμος.

Ἵταν κανεῖς ὑποκρίνεται τὸν παλαβὸ γιὰ νὰ ἐπωφεληθεῖ τοῦ ἀκαταλογίστου
καὶ νὰ ἐπιτύχει αὐτὸ ποῦ ἐπιδιώκει.

μαῖδιὰ (τὰ λεφτὰ)

1427

Τὰ μαῖδιὰ εἶγισ στρουγγυλὰ γιὰ νὰ κυλοῦν, γιὰ νὰ γυρίνουν.

Τὰ λεφτὰ εἶναι στρουγγυλὰ γιὰ νὰ κυλᾶνε, γιὰ νὰ γυρίζουν.

Τὸ χρῆμα πρέπει νὰ ξοδεύεται, νὰ κυκλοφορεῖ. — Ἀπόφθεγμα ποῦ χρησιμο-
ποιεῖ καὶ ὁ σπάταλος γιὰ δικαιολογία.

μάτι

1428

Τὰ μμάτια μου, τὰ μμάτια μου, τὰ μμάτια μου πουνοῦ τα,
κι ὅταν τῆδ' δοῦ τὴν ὁμορφὴν ἀγγοίου κι σβαλοῦ τα.

1. ἸΑπό τὸ τουρκ. teklif = φιλοφρόνηση, τρατάρισμα.

Τὰ μάτια μου, τὰ μάτια μου, τὰ μάτια μου πονῶ τα,
κι ὅταν τῇ δῶ τὴν ὀμορφῆν, ἀνοίγω καὶ σφαλῶ τα.

Γιὰ τοὺς πονηροὺς ποὺ κάνουν τάχα πῶς δὲν βλέπουν γιὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν.

μέλι

1429

Ἡ μάνα ποὺ σὶ γέγγησιδ διαμέραγγιν γι μέλιν¹ ;

Ἡ μάνα ποὺ σὲ γέννησεν ἐμοίραζε καὶ μέλι ;

Εἰρωνικά, γιὰ τοὺς πολὺ χαζοὺς.

μιλῶ

1430

Κόκκουδα, μελικόκκουδα¹, πάνου ἀφ' τοὺς καγιάδους,
κι ἰμέναν δὰ πιδάκια μου μιλοῦν μὲ τοὺς ἀάδους.

*Κόκκουδα, μελικόκκουδα, πάνω ἀπὸ τοὺς βράχους,
κι ἐμένα τὰ παιδάκια μου μιλοῦν μὲ τοὺς ἀγάδες.*

Γιὰ τοὺς φτωχοὺς ποὺ πρόκοψαν καὶ ἀνέβηκαν σὲ ἀνώτερη κοινωνικὴ τάξη.

μοιάζω

1431

Βοῦλα τὰ ξύλα τοῦν δινδρῶν ἔμ μοιάννουν δῶναν δᾶλλου·
τῶναγ γέγιτι κάρβουνου γι ἀκόγισμαν δοῦ ἄλλου.

*Ὅλα τὰ ξύλα τῶν δεντρῶν δὲ μοιάζον τῶνα τ' ἄλλο·
τὸ ἕνα γίνεται κάρβουνο, κι εἰκόνημα τὸ ἄλλο.*

*Ὅταν ἄνθρωποι τῆς ἴδιας οἰκογένειας, τῆς ἴδιας προέλευσης, ἔχουν ἐξέλιξη
ἐντελῶς διαφορετικὴ.*

1432

Τοῦν ἔκαμιν ἡ μάνα του νὰ μοιάγγει τοῦ κυροῦ του.

Τὸν ἔκαμε ἡ μάνα του νὰ μοιάζει τοῦ κυροῦ του.

*Ὅταν κανεὶς ἔχει κληρονομήσει ὅλα τὰ προτερήματα ἢ τὰ ἐλαττώματα τῶν
δικῶν του.*

1. Ἀπὸ τὸ ἔθιμο νὰ προσφέρουν μέλι στοὺς ἐπισκέπτες τὶς τρεῖς πρῶτες μέρες μετὰ τὴ γέννηση τοῦ παιδιοῦ.

μπαστούνι

1433

Χέμ καμουτδίν, χέμ βαστούνιν.

Καὶ καμτσίκι, καὶ μπαστούνι.

"Όταν κανείς « τ'όχει δίπορτο », καὶ ὅταν κάτι χρησιμοποιεῖται κατὰ πολλοὺς τρόπους.

μυαλό

1434

'Αμ' δοῦ μυαλόσ σου τέλια ὀργάγιν εἶγιν ;

Μὰ τὸ μυαλό σου πράγματι μακρὸ σκοινὶ εἶναι ;

Γιὰ κεῖνον ποῦ τὸ μυαλό του φτάνει πολὺ μακριά, προβλέπει τί θὰ συμβεῖ καὶ παίρνει ἀπὸ πρὶν τὰ μέτρα του.

μύλος

1435

Σήκωσι μιὰ ἰλλιιάτδαν δῆμ βάνου πέτραν δοῦ μύλου¹.

Σήκωσε μιὰ σταλιά τὴν πάνω πέτρα τοῦ μύλου.

"Όταν θέλεις νὰ συστήσεις σὲ κάποιον νὰ μὴ μασάει δυνατά.

νερό

1436

Φέρε' μου, κόρη μου, τοῦ γιρόν, κι ἰβὼ πλιδὸμ μαναχός μου πίννου του.

Φέρε μου, κόρη μου, τὸ νερό, κι ἐγὼ πιὰ μοναχός μου τὸ πίνω.

"Όταν κάποιος, ἐνῶ ζητάει κάτι βασικό, προσπαθεῖ νὰ μειώσῃ τὴ σημασία του.

νοικοκύρης

1437

Νοικουκύρης εἶσι κι μέλιν δρώεις

Νοικουκύρης εἶσαι καὶ μέλι τρώγεις.

"Όταν κανείς εἶναι ἀνεξάρτητος, μπορεῖ νὰ κάνει ὅ,τι θέλει.

1. Τὸ ρίζι στὸ Λιβίσι ἦταν σπάνιο, κι οἱ Λιβισιανοὶ ἔτρωγαν πολὺ τὸ πλιγούρι. Κι ἐπειδὴ

Ἄρχοντικόν μ' ἀνάγιωμμα, εἶχαν δὴν ἀφορμῆς σου¹,
 πού 'ἔδ δουλεύγ' ἡ γιότη σου, μόνουδ δουλεύγ' ἡ νοῦς σου.

*Ἄρχοντικό μου ἀνάθεμα, εἶχαν τὴν ἀφορμὴ σου,
 πού δὲ δουλεύει ἡ γιότη σου, μόνο δουλεύει ὁ νοῦς σου.*

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού ἔχει μεγάλες διανοητικὲς ἰκανότητες καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη
 νὰ κουραστεῖ σωματικὰ γιὰ νὰ κερδίσει τὴ ζωὴ του.

Ἔσπισιν ἡ νοῦς σου χὰν γαλάμιν.

Ἔσχισε ὁ νοῦς σου σὰν καλάμι.

Ὅταν θελοῦμε νὰ ποῦμε σὲ κάποιον πὼς ἡ γνώμη του, ἡ λύση πού ἐπρότεινε,
 εἶναι πρόχειρη, ἀβασάνιστη, ἀνόητη.

Ἡ νδρουπὴ πιδιὰ 'ὲν γάμγει, κι ἂν δὰ κάμν' 'ὲν δὰ κερτέγγει.

Ἡ ντροπὴ παιδιὰ δὲν κάνει, κι ἂν τὰ κάνει δὲν τὰ κερδίζει.

Ὁ ἄνθρωπος ὁ ντροπαλός, ὁ συνεσταλμένος, οὔτε προκόβει οὔτε βρίσκει τὸ
 δίκιο του.

Βοῦλα σου ξανάστραφα
 κι ἡ κῶλους σου παράτυρπα.

*Ὅλα σου ξανάστροφα
 κι ὁ κῶλος σου παράτυρπα.*

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού εἶναι σὲ ὅλα τοὺς ἄταχτοι, ἀκατάστατοι, ἢ ἔξω τοῦ
 κανονικοῦ.

πολλὲς φορές, ἀπὸ τὸ ἄλεσμα τοῦ σταριοῦ στὸ μύλο, τὸ πλιγούρι εἶχε πετρίτσες, πού ὅταν
 τίς μασοῦσες ἔκαναν σὰ ν᾿ἄτρωγες ἄμμο, καὶ τὰ παιδιὰ τίς αἰσθάνονταν καὶ γρίνιαζαν, οἱ μη-
 τέρες, μ' αὐτὴ τὴ φράση, τοὺς σύσταιναν νὰ μὴ μασᾶνε δυνατά, γιὰ νὰ μὴ τίς θρυμμα-
 τίζουν καὶ νὰ μποροῦν νὰ τίς φτύνουν.

1. Τὴν κουβέντα σου.

ξεχνῶ

1442

Ἰξιάσάμουσ σι, πού νά σι ξιάσει κι ἡ χάρους !

Σὲ ξεχάσαμε, πού νά σὲ ξεχάσει κι ὁ χάρος !

Ἔταν μὲ συμπάθεια ὁμολογοῦμε σὲ κάποιον πῶς τὸν ξεχάσαμε, καὶ προσπαθοῦμε, καλοπιάνοντάς τον μὲ μιὰν εὐχή, νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴ δύσκολη θέση.

ξημερώνω

1443

Χριστέ, τὴν νύχταμ βιθαμὴν γι τὴν ἡμέραμ βήχυν,
κι τὴν αὐγήδ δυὸ δάχτυλα, ὥσπου νά ξημιρώσει.

*Χριστέ, τὴ νύχτα πιθαμὴ καὶ τὴν ἡμέρα πήχυν,
καὶ τὴν αὐγή δυὸ δάχτυλα, ὥσπου νά ξημερώσει.*

Νανούρισμα τῆς μάνας, μὲ τὴν εὐχὴ νά μεγαλώσει γρήγορα τὸ παιδί της.
Λέγεται καὶ σὰν εὐχὴ γιὰ τὴν ἐπιτυχία μιᾶς δουλειᾶς.

ὀκνός (βλ. κουνιάρης)

οὐρά

1444

Τοῦ γαράδου ἡ νουρά σείγγιτι ἀμ' ἔμ πέφτει !

Τοῦ γαιδάρον ἡ οὐρά κουνάει μὰ δὲν πέφτει !

Ἔταν κανεὶς ξεγελιέται μὲ ἀπατηλὲς ἐλπίδες.

παιδί

1445

Πότι θὰ χαλάσει ἡ κόσμος ; — Χάθ θὰ ἴνοῦν δὰ πιδάκια
προυϊστέ.

Πότε θὰ χαλάσει ὁ κόσμος ; — Σὰ θὰ γενοῦν τὰ παιδάκια προεστοί.

Οἱ νέοι, μὲ τὴν ἀπειρία καὶ τὴν ἀστοχασιὰ τους, εἶναι ἀκατάλληλοι γιὰ θέσεις ἡγετικές.

παίρνω

1446

Ἔπου σι πάρει νά παρτεῖ ἡ γειά του κι ἡ χαρά του,

νά πάρει μιὰν ἀθάνατην¹ νὰ τρίβγει τὰ μηριά του.

"Οποῖος σέ πάρει νὰ παρθεῖ ἢ γειά του καὶ ἢ χαρά του,
νά πάρει μιὰν ἀθάνατη νὰ τρίβει τὰ μεριά του.

Γιὰ τὶς ἀσκημες καὶ τὶς ἀνεπρόκοπες, πού δὲν ἔχουν τὰ προσόντα γιὰ νὰ κά-
μουν νοικοκυριὸ καὶ οἰκογένεια.

παντρεύομαι

1447

Ἡ Βασίλης τοῦ Ζαμπάκιν κι ἡ Ἀμίρισσα ἢ Στοιβιά².
ἰπαντρεύτην δοῦ καημένου γιὰ νὰ κάμει σιρμαγιά !

Ἡ Βασίλης ὁ Ζαμπάκης κι ἡ Ἀμίρισσα ἢ Στοιβιά
ἐπαντρεύτηκε ὁ καημένος γιὰ νὰ κάμει σιρμαγιά !

Εἰρωνικά, στὴν περίπτωση πού γίνεται ἀπὸ ὑπολογισμό ἓνας ἀταίριαστος
γάμος.

παρηγοριά

1448

Κὶ τοῦ δεῖν βαρηουριά ἔγιν γιὰ τοῦ πιάσι μιὰ χαρά.

Καὶ τὸ ἰδὲς παρηγοριά εἶναι καὶ τὸ πιάσε μιὰ χαρά.

"Ὅταν κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τᾶχει ὅλα, ἀρκεῖται καὶ στὰ λιγότερα.

πεθαίνω

1449

Γιὰ ἡ καμήλα ψουφᾶ γιὰ ἡ Σουλτάνους πιθαίγει γιὰ ἰβῶ
πιθαίνου³.

"Ἡ ἡ καμήλα ψοφάει ἢ ὁ Σουλτάνος πεθαίνει ἢ ἐγὼ πεθαίνω.

Στὶς δύσκολες περιστάσεις ὅταν κερδίζει κανεὶς καιρὸ βγαίνει πάντα ὠφε-
λημένος.

1. Ἡ κρεμμύδα πού κρεμοῦν τὰ Χριστούγεννα στὰ σπίτια γιὰ γούρι. Τὸ ὑγρὸ τῆς ἐρε-
θίζει τὸ δέριμα ὅπως τὸ νέφτι.

2. Στοιβιά = θάμνος ἀγκαθωτὸς γιὰ προσάναμμα.

3. Ἡ παροιμιακὴ αὐτὴ ἔκφραση προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο ἀνέκδοτο : Κάποτε
χάρισαν τοῦ Σουλτάνου μιὰ ὁμορφὴ καμήλα. Ὁ Σουλτάνος τῆς εἶχε τέτοια ἀγάπη, πού ἤθελε
νὰ τῇ μάθει νὰ μιλάει. Ἐβγαλε λοιπὸν ἓνα φερμάνι, καὶ εἶπε πὼς ὅποιον τῇ μάθει νὰ μιλάει
θα τὸν κάμει πασά. Ἄν ὅμως κανεὶς ἀναλάβαινε καὶ δὲν τὸ κατόρθωνε, θὰ τοῦκοβε τὸ κεφάλι.
Παρουσιάστηκε τότε στὸ Σουλτάνο κάποιος θανατοποινίτης, καὶ εἶπε πὼς ἀναλάβαινε νὰ
μάθει τὴν καμήλα νὰ μιλάει μέσα σὲ ἑπτὰ χρόνια. Ὁ Σουλτάνος δέχτηκε καὶ πρόσταξε νὰ τὸν

πεινώ

1450

Αὐτὸς φουᾶτι νὰ χέσει, γιὰ νὰ μὴμ βεινάσει.

Αὐτὸς φοβᾶται νὰ χέσει, γιὰ νὰ μὴν πεινάσει.

Γιὰ τὸν πολὺ τσιγκούνη.

πέντε

1451

Χὰν πένδι μαϊδιῶν γύφτικουσ σκιπάρνιν.

Σὰν πέντε παραδιῶν γύφτικο σκεπάρνι.

Γιὰ τὰ εὐτελῆ καὶ ἀσήμαντα πράματα. Καὶ γιὰ τοὺς ἀσήμαντους ἀνθρώπους τοὺ ἀλαζονεύονται καὶ κομπάζουν.

πηγαίνω

1452

Ἐμ βάει ἡ κόρη στοὺ λουτρόν¹.

Δὲν πάει ἡ κόρη στὸ λουτρό.

Ὅταν δὲν στέργουμε νὰ ἱκανοποιήσουμε ἕνα αἶτημα, μιὰν ἀξίωση.

1453

Ἴσα μὲ κεῖ πάουν γι οἱ Φράγκοι.

Ὡς ἐκεῖ πᾶνε κι οἱ Φράγκοι.

Γιὰ ὅσους δὲν κατορθώνουν, ἀπὸ κακὸ ὑπολογισμὸ ἢ ἀνεπάρκεια, νὰ φέρουν σὲ πέρας τὴ δουλειὰ πὺ ἀρχισαν.

πιάνω

1454

Μὲ τοὺ πιφκάλλιν διάβολοι ἔμ βιάννουνδιν.

Μὲ τὸ ρετσίνι διάβολοι δὲν πιάνονται.

ἐγκαταστήσουνε ὥραϊα κάπου καὶ νὰ τὸν ἐφοδιάσουνε μὲ ὅ,τι ζητήσῃ. Μιὰ μέρα, ἕνας φίλος τοῦ κατὰδικου ἔτυχε νὰ τὸν ἰδεῖ, καὶ τὸν ρώτησε μὲ ἀπορία πῶς ἀνέλαβε ἕνα τέτοιο ἀκατόρθωτο πρᾶμα. Κι ὁ θανατοποινίτης τοῦ ἀπάντησε πῶς ἔτσι ἐξασφάλισε ἑφτά χρόνια ζωῆς, καὶ πῶς μέσα σὲ ἑπτὰ χρόνια πολλὰ μπορούσανε νὰ συμβοῦν : εἴτε νὰ ψοφήσῃ ἡ καμήλα, εἴτε νὰ πεθάνει ὁ Σουλτάνος, εἴτε νὰ πεθάνει ὁ ἴδιος.

1. Ἀπὸ τὴ συνήθεια νὰ μὴν πηγαίνουν οἱ κόρες στὰ δημόσια λουτρά.

Με ακατάλληλα μέσα δὲν τελειώνουν μεγάλες καὶ δύσκολες ὑποθέσεις.

πίττα

1455

Αὐτὰ εἶναι γίχρεγες πίτις.

Αὐτὰ εἶναι καλαμποκένιες πίττες.

Γιὰ τὰ εὐτελῆ καὶ ἀσήμαντα.

πληγή

1456

Στήμ βληήγ γέγιτι μεχλέμιν¹.

Στήν πληγή γίνεται ἀλοιφή.

"Όταν προσφέρεις βοήθεια σὲ κάποιον, καὶ μπορεῖ μὲν νὰ μὴ τὸν σώσεις, ἀλλὰ πάντως τὸν ἀνακουφίζεις.

πολύς

1457

Ἡ στόμας πὺ λέει πουλλά λαθεύγει κὶ πουλλά.

Τὸ στόμα πὺ λέει πολλά λαθεύει καὶ πολλά.

"Όποιος μιλάει πολὺ λέει καὶ πολλὲς ἀνοησίες.

πονῶ

1458

"Όποιουσ σηκῶσου στὸν γίμουμ μου τὸν γῶλον δου που-
νᾶ τουν.

"Όποιον σηκῶσω στὸν ὄμο μου, ὁ κῶλος του πονᾶ τον.

Γιὰ τοὺς ἀχάριστους, πὺ ὅσο καὶ νὰ τοὺς εὐεργετεῖς, ὄχι μόνο δὲν εὐχα-
ριστιοῦνται, ἀλλὰ ἐκφράζουν καὶ δυσαρέσκεια.

πορδῆ

1459

Τζίφους κὶ λαοῦ πουρτή.

Τζίφος καὶ λαγοῦ πορδῆ.

"Όταν κάτι, πὺ τὸ νομίζαμε σπουδαῖο, ἀποδεικνύεται χωρὶς σημασία.

1. Ἐπὶ τὸ τουρκ. mehem = ἀλοιφή.

πουλί

1460

Βούλα τὰ πουλλιά μισεύουν, κι οἱ κόρακοι ἀπουμένουν.

“Ολα τὰ πουλιά μισεύουν καὶ οἱ κοράκοι μένουν.

Οἱ καλοὶ καὶ οἱ χρήσιμοι συνήθως φεύγουν ἢ πεθαίνουν, καὶ μένουν οἱ κακοὶ καὶ οἱ ἄχρηστοι.

πουλῶ

1461

Πούλα κὶ μιτάγιωγγι.

Πούλα καὶ μετάνιωνε.

Ὁ ἔμπορος δὲν πρέπει νὰ κρατᾷ στάσιμο τὸ ἐμπόρευμά του περιμένοντας καλύτερη τιμὴ. Πρέπει νὰ τὸ « τζιράρει » ἔστω καὶ μὲ μικρότερο κέρδος.

πραμάτεια

1462

Ἡ βριδὸς ἀπὸ τὴν βραμάτειαμ ἔχει στοῦ δισάκιν δου,
ἀπ’ αὐτὴν βουλᾶ.

Ὁ Ἑβραῖος ἀπὸ τὴν πραγμάτεια πὸν ἔχει στὸ δισάκι του, ἀπ’ αὐτὴν πουλάει.

Ἄπ’ ὅ,τι ἔχει ὁ καθένας προσφέρει.

προσκυνῶ

1463

Μὶ τοῦ καπέλλουμ βουχάμουσ σὶ προυσκύγησάμου.

Μὲ τὸ καπέλο πὸν εἶχαμε σὲ προσκυνήσαμε.

Ὅταν, σὲ μιὰ ἐνέργεια, μιὰ ἐξυπηρέτηση, μιὰ προσφορά, ἔχουμε ἐξαντλήσει ὅλες τὶς δυνατότητές μας.

σιγὰ

1464

Σιὰ-σιὰ τὴν βουρπατοῦν δὴμ Παναέταν,
γιατὶ ἔγιν γαστρομέγη,
Παναέτα ἢ καμμέγη¹.

1. Τὸ τρίστιχο προέρχεται ἀπὸ τὴν ἱστορία κάποιου Παναγιώτα, πὸν εἶχε μείνει

Σιγά-σιγά τὴν περπατοῦν τὴν Παναγιώτα,
γιατὶ εἶναι γαστρομένη,
ἢ Παναγιώτα ἢ καημένη.

Ἔστιν ὅταν θέλει κανεὶς νὰ συστήσει περίσκεψη σὲ περιπτώσεις ὅπου ἡ σπουδὴ
μπορεῖ νὰ φέρει ζημίαν.

σιχάινομαι

1465

Ἦ Θεὸς σιχάθηκιν ἐμένα κι ἰβὼν αὐτόν.

Ἦ Θεὸς σιχάθηκε ἐμένα κι ἐγὼ αὐτόν.

Ἔστιν ὅταν θέλουμε νὰ ἐκφράσουμε τὴ μεγάλη ἀπαστροφὴ ποὺ ἔχουμε γιὰ
κάποιον.

σκατὰ

1466

Ἦ μύτῃ του πέφτει στὰ σκατὰ κι ἔν ι-σχύβγει νὰ τῆμ βιάσει.

Ἦ μύτῃ του πέφτει στὰ σκατὰ καὶ δὲ σκύβει νὰ τὴν πιάσει.

Γιὰ τοὺς ψωροπερήφανους.

1467

Σκατὰ ἔν εἴχαμουν κι μᾶς ἤρταν φρέσκα.

Σκατὰ δὲν εἴχαμε καὶ μᾶς ἤρθαν φρέσκα.

Ἔστιν ὅταν ἔρχεται κάποιος ἀνεπιθύμητος.

1468

Σκατὰ στὰ μούτρα του, κι τοῦ γιρὸς στῆμ βόλην.

Σκατὰ στὰ μούτρα του καὶ τὸ νερὸ στῆμ Πόλη¹.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ προκαλοῦν μὲ τὰ ἔργα τους τὴν ἀποδοκιμασίαν καὶ
τὴν περιφρόνησίν μας.

ἔγκυος πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο της, κι ὅταν παντρεύτηκε ἡ ἐγκυμοσύνη της ἦταν ἀρκετὰ προ-
χωρημένη. Στὸ δρόμο πρὸς τὴν ἐκκλησιά ἢ πομπὴ ἐξαιτίας αὐτοῦ πήγαινε σιγά, κι ὅσοι
ἤξεραν τὸ μυστικόν, τὸ σχολίαζαν μὲ κακεντρέχεια.

1. Δηλαδή πολὺ μακριά, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὰ ξεπλύνει.

σκέπτομαι

1469

Αὐτὸς ι-σκέβγιτι χάν δούχ χοῖρουμ βού 'ὰ κλάσει.

Αὐτὸς σκέφτεται σάν τὸ χοῖρο ποὺ θὰ κλάσει.

"Όταν κανεὶς φαίνεται περίφροντις γιὰ ἀσήμαντα ζητήματα.

σκισημένος

1470

Στοῦ σκισημένου δού σακίν,
θέλεις βάλι, θέλεις μή.

Στὸ σκισημένο τὸ σακί,
θέλεις βάλει, θέλεις μή.

Γιὰ τίς μάταιες προσπάθειες.

σκούφια (βλ. κιλάφι)

σκύλος

1471

"Έχει ἡ σκύλλους μούρην ;

"Έχει ὁ σκύλος μούρη ;

Γιὰ τοὺς ἀναίσχυντους.

1472

"Η σκύλλους μηῖ εἶδιμ μηῖ ἔβαξιν¹.

"Ο σκύλος οὔτε εἶδε οὔτε γάβγισε.

"Όταν κανεὶς ὑποκρίνεται πὼς κάτι ποὺ ἔγινε δὲν τὸ ξέρει.

1473

Χάβ βάζει ἡ σκύλλους, 'ὰ τῆς τοῦ ρίζεις.

"Όταν γαβγίσει ὁ σκύλος, νὰ τοῦ τὸ ρίζεις.

Λέγεται εἰρωνικὰ ὅταν κανεὶς προσφέρει σὲ κάποιον κάτι, κι ἐκεῖνος ἀρνεῖται
νὰ τὸ δεχτεῖ, ἐπειδὴ δὲν καταλαβαίνει τὴν ἀξία του.

1. Ἀπὸ τὸ ρ, βάζου = γαβγίζω.

1474

Χάν δού σκυλλίν δῆς Πιλλιουρίνας¹.

Σάν τὸ σκυλί τῆς Πιλιουρίνας.

Γιὰ τοὺς παράσιτους, πὺ μόλις ἀντιληφθοῦν εὐκαιρία τρέχουν νὰ ἐπωφεληθοῦν.

σόικο

1475

Τοῦ σουϊκὸν ἔχ χάγγιτι, φυσᾶς του κι πληθθαίγει.

Τὸ σόικο δὲ χάνεται, φυσᾶς το καὶ πληθαίνει.

Τὰ οικογενειακὰ ἐλαττώματα διαιώνίζονται ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεά, καί, μὲ τὸ παραμικρό, φουντώνουν.

σύκο

1476

Τεβλεχάρᾶ² συκάλλα.

Ἄσπρες συκάρες.

Γιὰ τοὺς ἄνοστους καὶ τοὺς σαχλοὺς.

σωστό

1477

Σουστὰ κι βαριὰ-βαριὰ.

Σωστὰ καὶ βαριὰ-βαριά.

Μὲ μεγάλη ἀκρίβεια καὶ δικαιοσύνη.

τέχνη

1478

Μάθι τέχνην γι ἄσ' την, κι ἄμ βεινάσεις πιάσ' την.

1. Ἡ παροιμιακὴ ἔκφραση ἔμεινε ἀπὸ τὴν ἐξῆς ἱστορία : Ἡ Πιλιουρίνα εἶχε τὸ σπίτι της κάτω ἀπὸ τὸ « Πάνω Σχολεῖο » τοῦ Λιβισιοῦ. Γιὰ νὰ φοβοῦνται τὰ παιδιά καὶ νὰ μὴν τὴν ἐνοχλοῦνε, πῆρε ἕνα σκύλο. Ἀπὸ ἀνέχεια ὅμως καὶ τσιγκουνιά, τὸν ἄφηγε καὶ πενοῦσε. Μιὰ μέρα, πὺ ἦταν στὴ γειτονιά κάποιος γάμος, ὁ σκύλος, μὲ τ' ἀποφάγια τοῦ γλεντιοῦ, καταχόρτασε. Ἀπὸ τότες, ὅταν ἄκουγε βιολιά καὶ φασαρία στὴν ἐκκλησιά τοῦ Ταξιάρχη, πὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, ἔτρεχε κι αὐτός, σίγουρος πὺς θὰ καλοπεράσει.

2. Εἶδος πρώιμου σύκου μεγάλου καὶ ἄνοστου.

Μάθε τέχνη κι ἄσ' την, κι ἂν πεινάσεις πιᾶσ' την.

Ἔοποιος ξέρει μιὰ τέχνη δὲν κινδυνεύει νὰ πεινάσει.

τιμῶ

1479

Γιὰ σέναν γι' γιὰ λλόου σου
τιμοῦ κι τοὺς γειτόνους σου.

Γιὰ σένα καὶ γιὰ λόγου σου
τιμῶ καὶ τοὺς γειτόνους σου.

Ἄν, γιὰ χάρη ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἀγαποῦμε, τιμοῦμε καὶ τὸ περιβάλλον του.

τρέχω

1480

Ἄγ γὲν δρέξει, στάγγει.

Ἄν δὲν τρέξει, στάζει.

Ἄν τὸ εἰσόδημα μιᾶς δουλειᾶς δὲν εἶναι μεγάλο, καλύπτει ὅμως τὶς ἀνάγκες μας μόνιμα καὶ σταθερά.

τρώγομαι

1481

Τρώῃτι μὶ τὰ ροῦχα του.

Τρώγεται μὲ τὰ ροῦχα του.

Γιὰ τοὺς μεψίμοιρους καὶ τοὺς φιλόνικους.

τρώγω

1482

Ἄς πάει ἱκεῖνους πῶφαιν d' αὐγόν¹.

Ἄς πάει ἐκεῖνος ποὺ ἔφαγε τ' αὐγόν.

Ἄν ἀξιῶνε κανεὶς ἀνταπόδοση σὲ μιὰ προσφορά του.

1. Ἡ φράση ἔμεινε ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο ἀνέκδοτο : Μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνας παπουτσῆς, ποὺ εἶχε δυὸ βοηθοὺς. Μετὰ τὸ πενιχρὸ τους φαγητό, τοὺς ἔδινε, στὸν καθένα χωριστά, κι ἀπὸ ἓν' αὐγόν. Μιὰ μέρα ποὺ παρουσιάστηκε ἀνάγκη ἔκτακτης δουλειᾶς, καὶ κανένας δὲ φάνηκε πρόθυμος νὰ τὴν κάμει, ὁ παπουτσῆς, ἐκεῖ ποὺ ἔραβε, καὶ χωρὶς νὰ σηκώσει τὸ κεφάλι του, εἶπε : « Ἄς πάει αὐτὸς πούφαγε τ' αὐγόν ». Ἀμέσως ἔτρεξαν κι οἱ δυὸ, γιὰτὶ καὶ οἱ δυὸ εἶχαν πάρει αὐγόν καὶ εἶχαν τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ ξανάπαιρναν.

1483

Αὐτός ξιραίνει τοῦ σκατόν του κὶ τρώει του.

Αὐτός ξεραίνει τὸ σκατό του καὶ τὸ τρώει.

Γιὰ τοὺς ὑπερβολικὰ τσιγκούνηδες.

1484

Ἐφαῖν ἡ πλάτη του χῶμαν.

Ἐφαγε ἡ πλάτη του χῶμα.

Νικήθηκε.

1485

Πουλλά φαῖς, καρτούλλα μου, φάι κὶ μαῦρα σύκα.

Πολλά ἔφαγες, καρδούλα μου, φάε καὶ μαῦρα σύκα.

Ἐταν ἔχεις πάθει πολλά, δέχεσαι τίς καινούργιες πικρίες μὲ καρτερία.

1486

Τὰ ὄξου τρώουν δοὺς οὐχτρός μου κὶ τὰ μέσα τρώουν ἰμέναν.

Τὰ ὄξω τρῶνε τοὺς ἐχθρούς μου καὶ τὰ μέσα τρῶνε ἐμένα.

Ἐταν κανεὶς προσπαθεῖ νὰ φαίνεται χαρούμενος ἐνῶ μέσα του τὸν τρώει μεγάλη θλίψη.

1487

Τοῦ κάτω κιφάλιν δρώει τοῦ πάνω.

Τὸ κάτω κεφάλι τρώει τὸ ἄπάνω.

Ἐποῖος ζεῖ ἐκλυτὴ ζωὴ μοιραῖα καταστρέφεται.

φαίνομαι

1488

Εἶγιν βοῦ εἶγιν δοῦ μαεζιφ φαρθὺν γὶ φαίγιτι τοῦ τσίτις στινόν.

Εἶναι ποῦ εἶναι τὸ μαγαζὶ φαρθὺν καὶ φαίνεται τὸ τσίτι στενό¹.

Ἐταν κάποιος σοφιστεύεται γιὰ νὰ γελάσει τὸν ἄλλον.

1. Ἡ φράση ἔμεινε ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτο : Μιὰ Λιβισιανὴ πῆγε στὴ Μάκρη καὶ μπῆκε σ' ἕνα ἐβραϊκὸ μαγαζὶ νὰ ψωνίσει ἕνα τσίτι. Ὁ Ἐβραῖος τῆς ἔδειξε διάφορα τόπια, κὶ ὅταν

Ἔ, Παναγιά μου, νὰ φαγεῖ γαράδου κιφαλάκιν,
νᾶνιν δού γουμαράκιν δού ἀλεύριν γι τυράκιν !

Ἔ Παναγιά μου, νὰ φανεῖ γαιδάρου κεφαλάκι,
νᾶναι τὸ γουμαράκι του ἀλεύρι καὶ τυράκι !

Δίστιχο πού ἐκφράζει τὴ λαχτάρα γιὰ τὸ γυρισμὸ τοῦ ξενιτεμένου, μὰ καὶ
τὴν προσδοκία γιὰ τὰ καλὰ πού θὰ κουβαλήσει ἀπὸ τὸ ταξίδι του.

Ὅπου σὶ κλάσει χέσι τουν, νὰ μὴφ φανεῖ καλλιός σου.

Ὅποιος σὲ κλάσει χέσε τον, μὴ βγεῖ καλύτερός σου.

Σύσταση νὰ μὴν ἀφήνει κανεὶς τίς προσβολὲς ἀτιμώρητες, ἀν θέλει νὰ δια-
τηρήσει τὴν ὑπόστασή του.

— Πῶς σὶ φαίγιτι ; — Ἄλλημιγάκας¹ κάμγει.

— Πῶς σοῦ φαίνεται ; — Ἄλλη μιὰ φορὰ ἀκόμα.

Ὅταν κάτι ἀρέσει καὶ θέλουμε νὰ ἐπαναληφθεῖ.

φίδι

Μὶ τὸν ἔφιουν ἔμεινα κι ἰκειῖνους ἄντρας μού ἴταν.

Μὲ τὸν ὄφιν ἔμεινα κι ἐκεῖνος ἄντρας μου ἦταν.

Ὅταν κανεὶς ὑπομένει μὲ καρτερία τὴν κακοτυχία του.

φίλος

Ἡ παλλιός ἢ φίλος εἶγιχ χάν δού παλλιὸν δού ροῦχουν.

Ὁ παλιός ὁ φίλος εἶναι σὰν τὸ παλιὸ τὸ ροῦχο.

Ἐπειδὴ μᾶς ξέρει κι ἔχει προσαρμοστεῖ μὲ τὰ φυσικά μας.

ἐκείνη βρῆκε κάποιον πού τῆς ἄρεσε, καὶ δίσταζε νὰ τὸ πάρει γιὰτὶ τῷβρισκε στενό, ὁ Ἑβραῖος,
γιὰ νὰ τὴν πείσει, τῆς εἶπε τὴν παραπάνω φράση, πού ἔμεινε παροιμιακὴ.

1. Λέξη πλαστή, ἀπὸ τὸ « ἄλλη μιὰ ». Πβ. ἀνάλογα στοὺς ἀριθμοὺς 832 καὶ 1078.

φιλω

1494

“Οπου φιλήσει ἀράπη χέριν, ἀράπης ἔγ γέγιτι.

“Οποιος φιλήσει ἀράπη χέρι, ἀράπης δὲν γίνεται.

Ἡ μερική ὑποχώρηση δὲν σημαίνει ὑποταγή ἢ ἀφοσίωση.

φοβᾶμαι

1495

Ἐν εἴγιμ βου φουούμου, εἴγιμ βου τρέμου.

Δὲν εἶναι πὸν φοβᾶμαι, εἶναι πὸν τρέμου.

Εἰρωνικά γι' αὐτοὺς πὸν φοβοῦνται καὶ δὲν θέλουν νὰ τὸ παραδεχτοῦνε.

Ἡ : Ἀπάντηση, σὲ τόνο ἀστεῖο, ὅταν σοῦ συσταίνουν νὰ μὴ φοβᾶσαι κάτι πὸν εἶναι ἐπικίνδυνο.

1496

Μητέρα, τοῦμ βατέραμ μου ἰσὺ κι ἰβῶ τοῦφ φουούμαστιν.
Στοῦ παζάριν, βρέχουν δὶς της¹.

Μητέρα, τὸν πατέρα μου ἐσὺ κι ἐγὼ τὸν φοβόμαστε. Στὸ παζάρι τοῦ τίς βρέχουν.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πὸν ἐνῶ εἶναι δειλοί, στὸ σπίτι τους, ἢ μὲ τοὺς ἀνθρώπους πὸν βρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐξουσία τους, κάνουν τὰ θηρία.

φράχτης (βλ. χαρίμιν)

φρόνιμος

1497

Ἴκεῖ πὸν εἴγιν δοῦ φρέγιμου τοῦ μμάτιν, εἴγιν δοῦ λουλλοῦ τοῦ χέριν.

Ἐκεῖ πὸν εἶναι τοῦ φρόνιμον τὸ μάτι εἶναι τοῦ τρελοῦ τὸ χέρι.

Πολλὲς φορὲς ἡ ἀλόγιστη τόλμη πετυχαίνει περισσότερα ἀπὸ τὴ σύνεση.

1. Στὸ Λιβίσι ἦταν κάποτε ἓνας πατέρας πὸν ἔδερνε τὴ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιά του τόσο ἄγρια, πὸν τὸν ἔτρεμαν. Μιὰ μέρα, τὸ μεγάλο του τὸ ἀγόρι, πηγαίνοντας γιὰ κάποιο θέλημα στὸ Στοῦμπο, ὅπου ἦταν ἡ κεντρικὴ ἀγορά, εἶδε τὸν πατέρα του νὰ τὸν δέρνουν. Ἀφῆσε ἀμέσως τὴ δουλειὰ πὸν τὸν ἔστειλαν, ἔτρεξε σπίτι, καὶ εἶπε μὲ ἀνακούφιση καὶ χαρὰ στὴ μητέρα του τὴν παραπάνω φράση, πὸν ἔμεινε παροιμιακὴ.

φτωχός

1498

Χάθ θέλει ἡ Θῦδος νὰ κάμει τούφ φτουχὸν νὰ χαρεῖ, χάγγει τουν δούγ γάραδούν δου κι ὕστερα πάλι ξαναβρίσκει τῆς τουν γι εἶγιν γι χωρὶς σαμάριν· κι χαίριτι κι ἡ φτουχὸς κι κάμγει κι ἡ Θῦδος τῆδ δουλλειάν δου.

Ὅταν θέλει ὁ Θεὸς νὰ κάμει τὸν φτωχὸ νὰ χαρεῖ, τοῦ χάνει τὸ γάιδαρό του καὶ ὕστερα πάλι τοῦ τὸν ξαναβρίσκει καὶ εἶναι καὶ χωρὶς σαμάρι· καὶ χαίρεται κι ὁ φτωχὸς καὶ κάνει κι ὁ Θεὸς τῆ δουλειά του.

Ἡ μοίρα τοῦ φτωχοῦ εἶναι νὰ χαίρεται ὄχι γιὰ κάτι ποῦ τοῦ δίνεται, ἀλλὰ γιὰ κάτι ποῦ δὲν τοῦ ἀφαιρεῖται.

φυλάω

1499

Θιέ μου, φύλατ μου ἀπὸ κιγίργιουν ἔμφορουν κι ἀπὸ παλλιάμ βουτάναν.

Θεέ μου, φύλαγέ με ἀπὸ καινούργιον ἔμπορο κι ἀπὸ παλιὰ πουτάννα.

Ὁ ἕνας μὲ τὴν ἀπληστία του γιὰ κέρδος κι ἡ ἄλλη μὲ τὴν πολλή της πείρα εἶναι τὸ ἴδιο βλαβεροί.

φυσάω

1500

Πένδι φύσσα, μιὰρ ρούφα ¹.

Πέντε φύσσα καὶ μία ρούφα.

Πρέπει νὰ εἶμαστε προνοητικοί, προσεκτικοί, ἐπιφυλακτικοί ².

φωτιά

1501

Νὰ γλυτώσουμουν δου πρόμαμ μας ἀφ' τῆφ φωτιάν.

1. Ἐννοεῖται : τὸν καφέ.

2. Ἡ παροιμιακὴ ἔκφραση βγῆκε ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτο : Κάποτε ἕνας караβοκῆρης ποῦ ἦρθε στὴ Μάκρη, πῆρε ἕνα ναύτη μαζί του καὶ πῆγε στὸ σπίτι ἐνὸς φίλου του Μακρηνοῦ. Τοὺς προσφέρανε γλυκὸ καὶ καφέ. Ὁ ναύτης δὲν εἶχε ξαναπιεῖ καφέ, καί, παίρνοντας τὸ φλιτζάνι, τὸν ρούφηξε μονομιᾶς ὅλον καὶ κατακάηκε. Ὁ καπετάνιος τότε τοῦ εἶπε τὴν παραπάνω φράση, ποῦ ἔμεινε παροιμιακὴ.

Νὰ γλντώσουμε τὸ πρᾶμα μας ἀπὸ τὴ φωτιά.

Ἡ φράση λέγεται μὲ εἰρωνία ἀπὸ τὸν οἰκοδεσπότη γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴ συμμετοχὴ τῶν οἰκείων του στὴν κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἦταν προορισμένα γιὰ τοὺς καλεσμένους του. Καὶ στὴν περίπτωση ποὺ τὰ μικρὰ παιδιὰ μάλιστα δοῦν κάτι φαγώσιμο τρέχουν πρῶτα αὐτά.

χάνω

1502

Τὴμ ψύλλαν δου ἔχασιν, — γι θὰ τρέχει νὰ τὴν ἀρατᾶ ;

Τὸν ψύλλο του ἔχασε, — καὶ θὰ τρέχει νὰ τὸν ζητᾶ ;

Ὅταν κάποιος ἀδιαφορεῖ γιὰ κάτι, καὶ βρίσκουμε πὼς ἔχει δίκιο.

χαρίμιν (φράχτης)

1503

Ἰγίχτισίς ¹ του τοῦ χαρίμιν ².

Τὸν γκρέμισες τὸ φράχτη.

Ὅταν κάποιος βγαίνει ἀπὸ τὰ ὄρια.

Χατζηβαρβάρα

1504

Ὁρλάρορσoun ³, Χατζηβαρβάρα.

Ὁρα σου καλή, Χατζηβαρβάρα.

Ὅταν φεύγει κάποιος ἐνοχλητικός, καὶ τὸν ξεφορτωνόμαστε.

χέζω

1505

Νὰ χέεις μὲς στὴθ θάλασσαν νὰ μαϊφτοῦν δὰ ψάρια !

Νὰ χέσεις μὲς στὴ θάλασσα νὰ μαζεντοῦν τὰ ψάρια !

Γιὰ κεῖνον ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκη καὶ δὲ νιάζεται καθόλου γιὰ τὰ γύρω του.

χοῖρος

1506

Ἄφ' τοῦχ χοῖρον γι μῖαν δρίχαν νὰ πάρεις κέρτους εἶγιν.

1. Ἀπὸ τὴν τούρκικη λ. yikmak = γκρεμίζω.

2. Ἀπὸ τὴν τούρκικη λ. harim = φράχτης.

3. Ἀπὸ τὸ τούρκικο ogurlar olsun = στὸ καλό, ὦρα καλή.

Ἐπὶ τὸ χοῖρο καὶ μιὰ τρίχα νὰ πάρεις κέρδος εἶναι.

Ἐπὶ τὸν κακοπληρωτὴ ὅ,τι καὶ νὰ πάρεις καλὸ εἶναι.

χορταίνω

1507

Ἡ μάνα πού θέλει νὰ χορτάσει τὰ πιδιά της μὶ ψουμὶν γι
τυρίν, γιὰ τοῦθ' Ἐὶδὸν ἔφ' φουᾶτι, γιὰ τὸν ἄνδραν δὴς ἔλ
λυπᾶτι.

Ἡ μάνα πού θέλει νὰ χορτάσει τὰ παιδιὰ της μὲ ψωμὶ καὶ τυρί,
ἢ τὸ Θεὸ δὲ φοβᾶται ἢ τὸν ἄντρα της δὲ λυπᾶται.

Παροιμιακὴ ἔκφραση χαρακτηριστικὴ τῆς φτώχειας τῶν Λιβισιανῶν, πού
γι' αὐτοὺς νὰ χορτάσουν μὲ ψωμοτύρι ἦταν πολυτέλεια.

χρέος

1508

Χὰμ βάει τοῦ χρέους χίλλια, ἔργιθις κὶ κουτουπούλια.

Ἢταν πάει τὸ χρέος χίλια, ὄρνιθες καὶ κοτοπούλια.

Γιὰ κείνους πού ὅσο μεγαλώνουν τὰ χρέη τους τόσο πῖο πολὺ σπαταλοῦνε.

χρήματα (βλ. μαϊδιά)

χριστιανός

1509

Ἢς εἶν' γαλὰ οἱ Χριστιανὲ
πού μᾶς ταῖνονυχ χάσ' στραβέ.

Ἢς εἶν' καλὰ οἱ Χριστιανοὶ
πού μᾶς ταῖζουν σὰ στραβοί.

Γιὰ τοὺς ἐπιτήδειους πού κατορθώνουν νὰ ζοῦν εἰς βάρος τῶν ἄλλων.

χτὲς

1510

ι-Χτὲς ι-μιὰν γι' σήμερις ι-δυό.

Χτὲς μιὰ καὶ σήμερα δυό.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού δὲν τοὺς συνδέει πιά τίποτα.

